

XOCOLATES

ELS MÉS VELLS
D'ESPANYA

Casa fundada l'any 1800
127 anys d'èxit creixent

Xocolates des d' 1'50 a 4 ptes. els 400 grams

DEMANEU-LOS ARREU

**L'ART I LA LITERATURA
ANECDOTICS
PER X, Y i Z.**

L'esperit de Sardou

Sardou, del qual aquests dies es celebra l'aniversari, tenia el sentit de les fórmules i les definicions lapidàries. Deia de Molière:

—Molière és el sol home de geni, al món, que havia tingut bon sentit.

I de Jean-Jacques Rosseau, el qual ell detestava:

—Què és allò que ha vingut a fer aquell a París?—murmurava burlonament. Quan no es troba a Suïssa, és que no hi té altra cosa a fer sinó que sobrar-hi.

Lse ilustracions de Saint-Tropez

Colette no era solament la il·lustració de Saint-Tropez. Hom també hi ha vist el tenor Laffont, Paul Poirer, amb un casquet de pescador i vestit amb una samarreta blava, i l'editor Bernard Grasset.

Grasset passava dies enters, en el port, assentat davant una taula i d'una botella de llimonada. Ningú podia prendre-li el lloc encara que vulgués...

El pintor Bernard Grasset té molta feina aquest any. El nombre de persones a les quals ha promès de pintar és increïble.

Per a quan una exposició de l'autor-editor?

Crueltat

Un poeta, trobant a André Billy, l'assabenta de què ell publicarà un volum de poesies.

—Ah, diu Bailly, vós fareu *disparèixer* les vostres obres en volum!

LE COURRIERE DE LA PRESSE

“LIT TOUT”

“RENSEIGNE sur TOUT”

CE QUI EST PUBLIE
DANS LES JOURNAUX
ET PUBLICATIONS
DE TOUTE NATURE
ET EN FOURNIT
LES EXTRAITS SUR
TOUS SUJETS ET
PERSONNALITÉS

Ch. DEMOGOT, Directeur

21, BOULEVARD MONTMARTRE
PARIS (2e)

Avui l'avi ha portat **Ovomaltina**

La joventut creu que el gaudir de bona salut és una cosa ben natural; els vells, en canvi, saben apreciar-la. Perxó les persones experimentades donen Ovomaltina a llurs fills o a llurs nets; car volen veu éls sans i forts i ben armats contra les vicissituds de la vida. L'home fort és optimista i estima la vida, què és la dot dels qui tenen bona salut.

El nombre de les persones de constitució ma'altissa és ben petit, comparativament al d'aquelles ai-

tres qui malméten llur salut per una alimentació impròpia o un gènere de vida irregular. "Ens emmetzinem amb metzines cares, per curar-nos amb altres metzines", digué un literat. Si, enlloc d'això, preneu Ovomaltina, aquest fortificant natural concentrat a base d'ous llet, malta i cacau, us permetrà de suportar la vostra tasca diària, per feixuga que sigui sense fatiga, mantindrà l'equilibri de les vostres forces i us preservarà de malalties persistents

Una tassa

d' **OVOMALTINA**

al desdèjuni

crea sang, múscles i nervis.

Llaunes de 250 i 500 grams a les farmàcies i droguereries.

Fabricants: Dr. A. Wander, S. A. - BERNA (Suïssa)

CALEFACCIÓ IDEAL

**Estufa
J. M. B.**

S. A. M. MÁS BAGÁ

VALENCIA, 346

TELÉFONO 73016

Retrat de

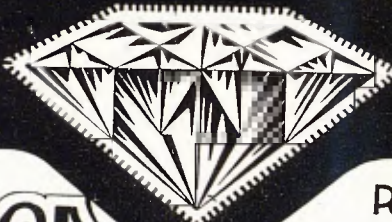
JOAN SELLARÈS

autor del llibre

**À N I M E S
I A C C I O N S**

últimament publicat

BRILLANTS
TOTS TAMANYS I QUALITATS

J. ROCA

RAMBLA DEL
 CENTRE, 33.
 Passatge Bacardi, 2.

EDICIONS «LA MIRADA»

*Ha sortit el primer volum de les «Obres
 completes de JOSEP CARNER»:*

ELS FRUITS SABOROSOS

*«LA MIRADA» us invita a subscriure-us a
 aquesta col·lecció que comprendrà la producció
 total del princep dels poetes de la nostra terra*

Altres Volums d'immediata aparició:

VIDA I MORT DELS BARCELONINS

per FELIU ELIES (APA)

(un volum de més de 300 pàgines)

L'HOME QUE ES VA PERDRE (Novel·la)

per FRANCESC TRABAL

(Un vot al Premi Crexells)

*Subscrivint-vos a les Edicions «LA MIRADA», estalviareu
 750 pessetes per cada volum*

COL·LECCIO L'ESTELA

VIDES DE CATALANS IL·LUSTRES

LES Edicions Proa estimulades per l'acolliment que la crítica i el públic han fet a la seva Biblioteca "A tot vent", emprenen avui la publicació d'una col·lecció nova dita L'ESTELA.

Aquesta col·lecció reunirà, en una sèrie tan atraient com diversa, les vides dels catalans preclars que dels temps medievals fins avui han contribuït a la formació de la nostra fèsonomia racial. Seran unes biografies escrites per homes competents—la llista que posem a continuació n'és garantia—i prou artistes, prou poetes, diguem, per animar amb la sang de la vida la història d'un home i d'una època.

Algú podrà creure, a primer cop d'ull, que tractem d'empeltar, en la creixent activitat editorial de Catalunya, la moda de les biografies o vides novellades amb tan d'èxit explotada actualment a l'estranger. No és pas aquest el nostre intent, per bé que la cosa en ella mateixa no seria cap mal.

Trobar la història sota la novella, sempre ha captivat gran nombre de lectors. Però fer reviure existències reals sense falsejar-les, descriure homes que han viscut puixantment per l'acció o per l'esperit, animar-les amb tots els prestigis i seduïcions de l'art tot mantenint el respecte degut a la història, és encara millor que novellar el passat.

Allò que en altres països pot ésser moda literària—perquè altrament ja tenen feta la història dels seus grans homes—és, entre nosaltres catalans, un deure. La història dels nostres preclars està per fer. Impulsar els nostres millors escriptors a escriure-la, de la manera més viva i artística possible, invitar el nostre poble a llegir-la, és el propòsit de la nova col·lecció.

Sota el signe de L'ESTELA—rastre lluminós que deixa el pas del vaixell damunt la mar—oferim al nostre poble, tan àvid de conèixer-se a si mateix, les vides dels homes que han teixit i teixeixen amb fils de llum la història del nostre pensament i de la nostra acció, que és la història del nostre esperit.

Cada autor dels que tenim en llista ens farà conèixer la vida d'un home nostre, dramà-

tica o serena, ombrívola o clara, trasbalsada o reposada, vida d'acció o vida de pensament i això sol en si, ja és un bell espectacle. Però totes aquestes vides juntes ens donaran l'espectacle encara més bell, d'aquella unitat profunda i misteriosa que uneix uns amb altres, amb rastres de llum o d'ombra, tots els grans homes d'un mateix poble. Cada u d'ells ha deixat la seva estela i aquestes, en el temps com en la mar la dels vaixells es confonen, s'abracen, s'eixamplen, fan una gran extensió de llum. Aquesta llum nostra, depurada per la crítica, avivada per l'art anem a donar amb les vides dels catalans il·lustres.

Obres a publicar

PI I MARGALL, per *A. Rovira i Virgili*;
EN PEP DE LA TENORA, per *Pere Coromines*;
FRANCESC SAVALLS, per *Pere Coromines*;
J. A. CLAVÉ, per *Apeles Mestres*;
IGNASI IGLESIES, per *Melcior Font*;
RAMON MUNTANER, per *Carles Riba*;
ENRIC PRAT DE LA RIBA, per *J. Bofill i Mates*;
ANGEL GUIMERA, per *Carles Capdevila*;
JACINT VERDAGUER, per *J. M. de Sagarra*;
SERAFI PITARRA, per *F. Pujols*;
JAUME BALMES, per *Carles Cardó*;
EL PINTOR VILADOMAT, per *Joan Sacs*;
JOAN PRIM, per *Carles Rahola*;
RAMON CABRERA, per *Joan Santamaria*;
ROGER DE LLURIA, per *L. Nicolau d'Oliver*;
PAU CLARIS, per *Ambrosi Carrion*;
AMADEU VIVES, per *Joan Llongueres*;
LLUIS MILLET, per *Amadeu Vives*;
RAMON LLULL, per *J. Farran i Mayoral*;
AUSIES MARCH, per *M. de Montoliu*.

Seguiran les vides de Joan Maragall, Torres i Bages, Miquel Servet, Joan de Serrallonga, Víctor Balaguer, Josep Ixart, Arnau de Vilanova, Monturiol, Sibilla de Fortià, Pere Mata, Emili Vilanova i altres.

EDICIONS PROA - Riera Folch, 40 - BADALONA

les obres

de

joan rebull
josep obiols
josep granyer

e. bosch - roger
rafael barradas
f. camps - ribera

julian castedo
jaume guàrdia
jaume mercadé

marquès - puig
e. r. c. ricart
josep - f. ràfols

en la

sala joan merli

dins de les

galeries laietanes

del

carrer de corts, 613. barcelona

CAMBRES DE BANY I LLURS ACCESSORIS

BANYERES - LAVABOS - WATERS - BIDEYS - DUTXES
AIXETES - ETC.

PREUS REDUITS

ENRIC CARDONA

BARCELONA

Carrer Vergara, 1

Comte Asalto, 39 a 43

Metges: Els vint-i-dos volums de Monografies Mèdiques

no han de mancar a la vostra biblioteca

I.—*Fisiologia, fisiopatologia i clínica de les glàndules de secreció interna*, per Leandre Cervera.

II.—*El Psico-anàlisi*, per Emili Mira.

III.—*Aplicacions pràctiques del Psico-anàlisi*, per Emili Mira.

IV.—*Immunitat i vacunoteràpia preventiva*, per Pere Domingo.

V.—*La Cirurgia en els processos abdominals aguts*, per Manuel Corachàn.

VI.—*L'electrocardiografia en el diagnòstic de les malalties de cor*, per Cristià Cortès.

VII.—*El Metabolisme Basal*, per B. Danès.

VIII.—*Qüestions actuals en el tractament de la sífilis*, per Antoni Peyri.

IX.—*La diabetis. Estudi fisiològic i clínic*, per R. Carrasco Formiguera.

X.—*El tractament quirúrgic de la litiasi biliar*, per E. Ribas i Ribas.

XI.—*L'estètica facial*, per Francesc Montanyà.

XII.—*El Mètode objectiu*, per Ramon Turró, amb un estudi del professor J. Serra i Hunter.

XIII.—*Diagnòstic i tractament de les afeccions anorectals*, per J. Lentini.

XIV.—*Les distròfies per retard*, per August Pi i Sunyer.

XV.—*Trastorns intestinals dels infants (generalitats)*, per J. Roig i Raventós.

XVI.—*Els cossos estranys de les vies digestives i respiratòries*, per Ll. Suñé i Medan.

XVII.—*Les aritmies en la pràctica mèdica general: Diagnòstic clínic (sense mètodes gràfics). Pronòstic i Tractament*, per Francesc d'A. Estapé.

XVIII.—*La col·lapsoteràpia en la tuberculosi pulmonar*, per Josep Cornudella i Capdevila.

XIX.—*Alimentació del nen durant la primera infància*, per Salvador Goday.

XX.—*Diagnòstic clínic de la gestació*, per P. Nubiola.

XXI.—*Interpretació de les imatges radiològiques de l'estòmac*, per Marius Cortès.

XXII.—*Diagnòstic i tractament del càncer de l'úter*, per Lluís G. Guilera.

La col·lecció completa: 42 pessetes

Subscripció a tres fascicles successius: 6 pessetes

Estranger: 8 pessetes

Exemplars solts: 3 pessetes

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:

Corts Catalanes, 462, 1.ª -:- Telèfon 34595 -:- Barcelona

NOVEL·LA SENSACIONAL

J. ROIG I RAVENTOS

SANG NUA

Edicions de LA NOVA REVISTA

3 llibres nous

J. Tusquets

Assaigs de Crítica Filosòfica

Qüestions Filosòfiques, Polítiques i Socials

Núm. 2

Pere Coromines

SOBIRANIES

Qüestions Filosòfiques, Polítiques i Socials

Núm. 3

Josep Pla

M A D R I D

Col·lecció de contes i novel·les

Núm. 4

Edicions de LA NOVA REVISTA

PORTAFERRISSA, 26 - BARCELONA

Gaseta setmanal de Literatura, Art, Ciències i Esports

Ja sabeu l'aparició a primers d'any d'aquesta gaseta tolosenca, òrgan de l'activitat intel·lectual dels Països d'Oc. Les lletres catalanes, les lletres occitanes vessaran en les seves pàgines llur més valuosa producció i el comentari i la notícia de tot el moviment intel·lectual del món. Verb de dues cultures germanes i renaixents, situades al bell mig de l'Occident europeu, promet d'esdevenir la seva més completa, moderna i vivent expressió. Abundoses col·laboracions de les més famoses signatures franceses, avalorant també, regularment, les pàgines setmanals d'Oc.

CORRESPONEU SI US PLAU, AMB LA VOSTRA SUBSCRIPCIÓ A L'EXIT D'AQUEST PERIÒDIC EL QUAL OBRA UN CAMP VASTÍSSIM I NOU A LES LLETRES CATALANES. - OMPLIU EL PRESENT BUTLLETÍ I TRAMETEU-LO SIGNAT A: «OC», VIA LAYETANA, 28, 5.ª LLETRA A. BARCELONA

BUTLLETÍ DE SUBSCRIPCIÓ

En .....
de ..... carrer ..... núm. ....
pis ....., us agrairà la tramesa de la gaseta «OC» i el cobrament
..... (1) de la seva subscripció.
..... de ..... de 1928

Signatura,

(1) Trimestral, semestral o anyal.

PREU: 14 pessetes l'any.

M O B L E S

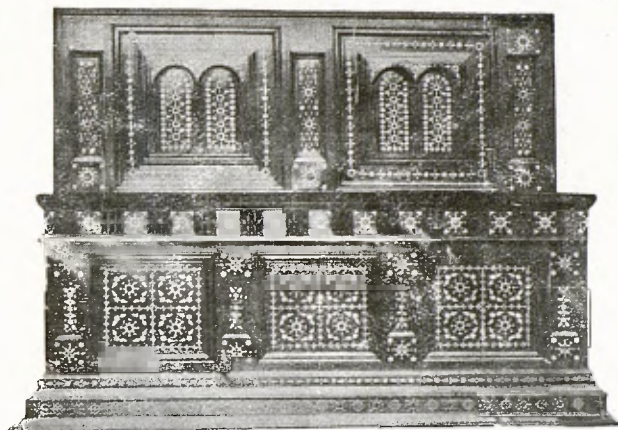
B U S Q U E T S

DECORACIÓ

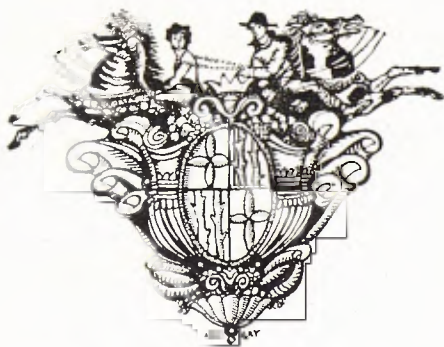
PASSEIG DE GRACIA, 36 - BARCELONA

G. HOMAR

CANUDA . 4

Mobles - Làmpares - Decoració - Antiguitats

JAUME MERCADÉ

JOIER

BARCELONA

Passeig de Gràcia, 46   Telèfon 15704

EDITORIAL BARCINO

LES SEVES GRANS COL·LECCIONS:

Enciclopèdia de Catalunya

Els nostres clàssics

Col·lecció Sant Jordi

Biblioteca Popular

CARRER PORTAFERRISSA, 17

**LA PINACOTECA
DE GASPAR ESMATGES**

MARCS I GRAVATS
Exposicions permanents

P. GRACIA, 34 - Tel. 13704 - BARCELONA

*Una màquina
per a tota la vida*

Underwood

GUILLEM TRUNIGER, S. A. - Balmes, 7 - Barcelona

BADRINAS

MOBLES MODERNS

Agencament d'habitacions

Ceràmica - Catifes - Vidres

Teles-estampades-Porcellanes

Diagonal, núm. 460

Telèfon 73963

Entre P. de Gràcia i R. de Catalunya

Tallers:

Neptú, 2, i Dr. Rizal, 36 (G.)

BARCELONA

LA NOVA REVISTA

PUBLICACIÓ MENSUAL DE LITERATURA I D'ART

PÀGINES ANTOLÒGIQUES

CERCANT EL COMTE L'ARNAU

AIXÍ que un hi entra en aquell claustret sembla que s'enfonsi sigles endarrera. Dins d'aquells murs ròncs, atormentats d'obertures tornades a tapar i ja inexplicables, la llum hi es extranya i diferent.

Un entra allí i, tot plegat, ho sent tot lluny. Les campanes, que són gairebé al damunt mateix, tenen un sò ofegat que sembla que toquin qui sab, aont. Els crits de la quitxalla, que juga allà fòra mateix a la plaça, també s'allunyen. Les orelles xiulen com quan fa molta quietut. I se sent una fredor extranya i un entorpiment de tot.

I, al mig, les vuit arcadetes menjades i arrodonides per les pluges i els vents de tants cents anys; els capitells amb aquells entortolligaments de pedra consumida. Are, a dins, hi han plantat un jardinet molt trist. El tell del centre ja s'ha mort i assecat desseguida.

I pensar que allí dins hi ha la llegenda del comte l'Arnau; que aquell era'l claustre de les monges que diu que ell anava a veure per una mina! que deu esser per llà sota... I, més, sentir-se a fòra tot rodejat de montanyes altes... Tot plegat, fa una cosa!

Una tarda que m'hi estava, allí assegut en el pedriç sota dels arcs, va entrar l'agutzil del poble amb una regadora, i desde una especie de galeria que hi ha dalt va començar a regar els arbustes fentlos com una pluja de misericordia. Jo li vaig fer preguntes sobre l'edifici, i em va dir que... ui!... havia servit per moltes coses: hospital, quartell, cort pel bestiar. I m'anava senyalant: "Aquí, la comuna dels soldats... Per allà corrien els porcs...", i a mi la llegenda se m'anava entelant, enfonsant, endins, endins de sigles d'abandonament i de bruticia... Emperò aquell era encare'l claustret de les monges, tant petit. En aquell temps tot devia esser així, encofornat, baix; tot devien esser amagatalls. Me volia afigurar una d'aquelles monges de mil anys endarrera (qui sab còm devien anar vestides?), passant amb naturalitat pel claustret... I el comte l'Arnau, què gros devia semblar allà dins, quan hi entrava! Còm devia esser?

Vetaquí que'm veig a davant un noi del poble que li diem l'Agustí. Es un xicot beneit que mentre sóc allà dalt no em deixa mai de petja: de tant en tant li dono centims (sssentims, que diu ell ab l'aigua a la boca), i sempre me'l trobo al davant, brut com una guilla, esparracat de dalt baix, amb un cap de cabells polsosos, i sempre amb un sac al coll.

—Què hi dus an aquest sac, Agustí?

—Herba!—diu ell triomfalment.

I, com de fet, sempre'l trobareu pel defora fent herba pels conills: deuen esser uns conills d'una voracitat terrible; però lo que es que ell es un encantat. Bada per qualsevol cosa. Veu un ramat que pastura, i se'l mira, se'l mira, que no sé lo que hi troba; passa per un pont, i ja es desseguida abocat a la barana guaitant a baix com amb gran interès... i lo mateix s'hi està un quart que mitja hora. Un li diu: "Què aguaites, Agustí?" Ell se gira, amb la cara riallera, mira d'aquí i d'allà com pensant lo que dirà... i no diu res. Veu volar una bolva i la va seguint amb la vista fins que pot. Tot l'encanta.

La cara ja li té sempre d'encantada. Una cara un xic plana i embotornada que devegades riu de sobte amb una tendresa... que sembla impossible la expressió que arriba a pendre: llavores ensenya unes dents punxagudes i blanques. Té uns ulls sortits una mica sanguinosos. Tot ell es altet per l'edat (uns catorze anys); però així com les comes són massa primes i llargues, el cos es curt i ja una mica corvo... de tant fer herba, es clar.

Però, vaja, es un bon noi, l'Agustí: jo me l'estimo d'allò més, i ell també em mostra afecte. Ho facin els ssentims, o sigui allò que sigui, sempre em segueix: devegades fins de lluny me va seguint, i després tot plegat me'l trobo al davant amb el sac al coll, com aquella tarda en el claustret del comte l'Arnau.

—Ola, Agustí! Que m'has vist de jòra estant?

—Sou el senyor—va fer ell, com sempre, atònit i mig cantant les paraules que confegia, amb certa dificultat. Va mirar vagament d'aquí i d'allà, i de sobte se li contreu la cara amb aquella rialla tendríssima, mirantme de fit a fit. Diu, confegint i mig cantant: —Me pensava que era un altre... i ereu vós.

—Jo mateix, Agustí, jo mateix. Que ja has brenat?—

Diu: "No" secament, altra vegada atònit i amb la mirada esgarriada.

Varem estar una bona estona sense dir res més, jo fumant ensopidament el cigarret, i ell amb el cap decantat, mirant fixament una pedra que hi havia allà a terra.

Després va entrar un xicotet molt ben endreçat, nèt, d'un cap molt viu, d'aquells que, amb tot i ser de poble, a deu anys ja saben allargar la mà i dir: "Deu lo guard. Còm ho passa?", i em va fer saber que al primer pis d'allà on érem hi havien posat l'estudi, però que ara eren feriados. Jo que dic a l'Agustí:

—Que no hi vas tu a estudi?

—No hi vull anar més.—

I la seva cantarella's va fer un xic rancuniosa.

—I això, per què?—

I ell, rodant el cap, convençut i trist:

—Mai més, mai més.—I, refermantshi, deia an el xicotet aixérit: —No hi vindraré a estudi aquest hivern; ni ho vindraré, no.—

El xicotet se'l mirava amb un cert aire de superioritat indulgent, i em mig-reia a mi com volent dir: “Ai, Senyor!”

Llavores me va contar que l'Agustí hi estava malament a estudi perquè amb tot i ser tant gran no havia pogut passar del segundo cartel de la primera secció, i que ell, el nen aixérit, ja estava a la quarta i passava'l libro tercero i aviat aniria a la quinta.

Jo, mirantme a l'un i a l'altre, pensava: “Sí, sí, ja pots cantar: tu, tant aixéridet, potser arribaràs a ser una especie d'oficial cuarto de la clase de quintos, i l'Agustí (tant se val!) sempre serà l'Agustí.”

Mentrestant l'agutzil entrava i sortia amb la regadora, fent viatges per arruixar desde dalt les plantes tristes del claustret.

—I escolteu—li vaig dir una de les vegades que sortia.—Que ja no es canta per aquí la cançó del comte l'Arnau? Que no hi ha cap rondalla?—

Ell va migriure toscament, així com per mostrar-se superior, ell i el poble, a aquestes falornies (allò d'ençà que hi va'l tren i hi ha una fabrica's va tornant com una arrabal de Barcelona), i diu:

—Ah! Sab qui ho sabia això? El vell Fajula, que va morir aquest hivern. Aquell ne cantava devegades de coses d'aquestes; però are ja es mort, i tot això ja s'ha acabat.—I torna a sortir tot trempat amb la regadora, deixant-me sol amb l'Agustí.

“S'ha mort el vell Fajula, i are tot això ja s'ha acabat!” No sé, me va deixar fret.

L'Agustí, dret al davant meu, amb el sac a coll, me mirava tot seriós. Jo que, refentme, li dic, així, per riure:

—Oi que no, Agustí, que no s'ha acabat tot això?—

I ell, dòcil, s'engresca i crida amb cantarella ferestega:

—No... se... nyor!—

No sé còm ho va dir que cap endins dels seus ulls esgarriats hi vaig veure una reculada de sigles espantosa.

VERS UN NOU ESTAT LITERARI

EXISTEIX en la literatura catalana d'avui un lligam dels esperits, un principi d'unitat literària?

Hom veu, a uns quants anys de distància, els trets dominants d'una època determinada. Hom coneix la mena de lligam espiritual que unificava les tendències dels col·laboradors de *The Tatler*, *The Spectator*, *The Guardian* i fins el de tota aquella generació presidida per Pope. Hom precisa amb exactitud la importància que dins de les lletres franceses cal assignar als homes de la *Pleiade*.

Les dificultats són altrament considerables en parlar d'escriptors, d'obres i sobretot de tendències contemporànies. La falta de mesura és gairebé inevitable. A vegades hom peca per excés de modèstia i més sovint per excés d'ambició. D'una manera o de l'altra, els resultats no són l'expressió fidel de les intencions. Tanmateix, no convé d'oblidar que tots els corrents innovadors o renovadors han portat una idea embrionària de llur destí, una aspiració més o menys lúcidament formulada, ressò de necessitats profundes dels esperits. En els començaments de tota empresa humana hom remarca que la premeditació i el curs natural de les coses imposen simultàniament llur influència als fets. Abans que el venecià Pietro Bembo hagués escrit en italià el seu tractat "Prose della volgar lingua", abans que Maquiavel llancés el seu "Dialogo sulla lingua" i l'interès teòric per l'italià florís en el magnífic esplet d'obres gramaticals i filològiques que precediren l'Ariosto, Dante escriví en llatí el seu tractat "De vulgari eloquentia". L'humanisme, en el seu fervor per l'antiguitat, decanta el Petrarca cap el conreu de la prosa i del vers llatí i li dicta aquell concepte despectiu per a les seves poesies italianes: "ineptias, rerum vulgarium fragmenta", però alho-

ra un impuls vital, no estrany a l'humanisme, l'ha impellit a escriure en italià el seu "Cançoner", on ens remouen aquells versos:

*Italia mia, benchè'l parlar sia indarno
Alle piaghe mortali
che nel bel corpo tuo si spesse veggio,
Piacemi almen che i miei sospir sien quali
spera'l Tevere et l'Arno
E'l Po dove doglioso e grave or seggio.*

La idea d'Itàlia ultrapassa la d'una expressió geogràfica i palpita en els versos del Petrarca amb la força i la tendresa d'un sentiment nacional. Aquest sentiment era encara ben lluny de cristallitzar, però l'ideal literari que el contenia en germe s'atança a la seva plenitud. Abans caldrà que el triple ideal del Renaixement, sentiment de la personalitat, de l'art i de la natura, l'ideal de l'home complet, penetri els esperits. Una altíssima princesa, Margarita de Navarra, l'expressava amb ingenuïtat i gràcia ben femenines:

*Tout le plaisir et le contentement
Que peut avoir un gentil cœur honnête,
C'est liberté de corps, d'entendement
Qui rend heureux tout homme oiseau où bête.*

Aquesta llibertat "de corps, d'entendement", en ésser viscuda pels poetes i pels artistes del Renaixement, aconseguia plasmacions literàries conformes al geni particular de cada poble. A mitjans del segle XVI, l'oposició entre els nuclis culturals de Ferrara, Nàpols i Florència ha minvat i a tota Itàlia predomina el concepte d'una literatura nacional i clàssica.

A França, després de l'humanisme individualista i personal de la generació de Ronsard i de la Pleiade—relativament individualista i personal, tan fort ha estat sempre el lligam social a França—Malherbe el primer i

de seguida els esperits selectes de l'Hotel Rambouillet, els Balzac, els Voiture i, en un ordre gramatical i filològic, Vaugelas, formulen els principis d'un art mundà fet de claredat i "d'esperit", més francès que hellenístic o italianitzant. Aquesta tendència no romangué obscura i indefinida. Els seus principals representants la patrocinen ben conscientment.

Aquests ideals, producte d'íntimes evolucions i desenvolupaments de l'esperit, es manifesten a vegades en oposició a d'altres. Els ideals del Renaixement s'expressaven per reacció contra l'ascetisme i el sentiment místic medievals que esguardaven la vida com una cosa negligible i menyspreable, com un *somni* davant l'eternitat. Hom sap que els naturalistes definien el seu verisme i justificaven la recerca del *document humà* en oposició a l'artifici verbal dels romàntics. El mateix romanticisme trobà la seva raó d'existir en la pobresa del classicisme acadèmic del segle divuitè.

Quan en la primera meitat del segle dinovè començà la Renaixença catalana, era també natural que amb ella s'iniciés una reacció contra les influències que havien trencat el desenvolupament nacional del país. Les seves raons eren alhora polítiques i literàries. Si haguessin estat únicament polítiques, és probable que la tendència dels Piferrer, Quadrado, Milà i Fontanals, hauria predominat i els catalans potser hauríem adoptat el castellà com els irlandesos han adoptat la llengua anglesa. Hi havia, però, en la Renaixença catalana, una necessitat literària més vehement i profunda, i per això, malgrat l'isolament del seu iniciador, s'imposà la tendència de Rubió i Ors. Aquesta necessitat literària, apar expressada amb meravellosa intuïció en el pròleg de *Lo Gayter del Llobregat* i entre molts d'altres en aquells versos que el trovador endreça a Catalunya:

*Mes ell vol solament que mentre altres
Amb llengua te parlen que no és dels fills teus,
Al oir eixes coplas exclames:
Pues son catalanes lin don gloria Déu*¹.

¹ *Lo Gayter del Llobregat*. Segona edició 1858.

Qui s'entretindrà avui a criticar les cançons del bon Gaiter! Més aviat ens retindran algunes mostres d'elegant composició que no són difícils de copsar en mants indrets d'aquell cant primerenc de la nostra Renaixença, del qual Menéndez i Pelayo traduí excellentment l'oda a Barcelona:

*Aparta Barcelona,
 Aparta'ls ulls d'eix mar que tos peus banya
 Pus si et retrata l'ona
 Ab la condal corona,
 No la cregues, oh no, l'ona t'enganya.*

*Sols si et retrata bella
 No ment, no, ton mirall o vila mia,
 Pus pot una donzella
 Gentil com una estrella
 Ser entre fers, si ho fou sent reyna un dia.*

Amb l'ideal romàntic neix, doncs, un ideal *d'independència literària*, el mot és de Rubió i Ors, que esdevindrà el lligam espiritual de tots els escriptors del nostre Renaixement. El proclama Rubió i Ors, troba en el vers i en la prosa Verdagner la seva consagració literària i aconsegueix el seu terme en assolir la popularitat profunda amb el teatre de Guimerà.

* * *

En començar el segle xx la Renaixença catalana evoluciona vers un estat de cultura. Si calia posar monjoies a aquest nou estat, ens decantàriem per la creació de l'Institut d'Estudis Catalans, l'adopció d'unes normes ortogràfiques i la traducció al català dels clàssics grecs i llatins, seguida de l'edició popular dels nostres vells mestres. Els homes representatius d'aquest període han estat Prat de la Riba i Pompeu Fabra. Xenius hi té un paper d'aspectes contradictoris, molt interessant, un paper d'home de transició entre el nostre segle xix i el nostre segle xx. La imatge més exac-

ta de Xenius potser ens la donà ell mateix quan en un dels seus primers "Glossaris" es dibuixà a la proa d'un vaixell que sortia a la mar. El vaixell era fràgil... No oblidem, però, que, així i tot, aquest barquet i el seu capità, amb llurs maniobres arriscades i llurs sortides sovint gracioses com les d'un Juli Verne de les exploracions intel·lectuals, despertaren la curiositat i el gust dels grans viatges. La tendència dominant en aquest estat de la Renaixença catalana és, d'acord amb el temps, didàctica i crítica i té per principal objectiu la depuració de la llengua. Escriptors de formació espiritual diferent i de contraposades ideologies, coincideixen en el mateix propòsit. I, segurament, la tasca filològica i gramatical romandrà la més característica d'aquest període.

Amb les versions dels clàssics grecs i llatins i la divulgació de les obres mestres de la nostra literatura medieval, no acaba l'obra de depuració de la llengua, però, a més a més, en comença una altra. La nova tendència apar menys filològica i gramatical i més específicament literària.

La joventut que ara s'inicia al conreu de les lletres catalanes, pot assaborir la dolça mel àtica trabocada en poroses terrines catalanes, nodrir-se amb la llet de la clàssica lloba en el pit generós de la llengua materna i escoltar la veu dels vells mestres acompanyada de paraules modernes de tan capítós sentit com aquelles que Carles Riba posa a la versió catalana del "Decameró": "El nostre passat literari es clogué no en un crepuscle, sinó en una aurora". Una aurora que tenia amb iritzacions renaixentistes la prosa de Bernat Metge i exaltava amb batecs de més viva humanitat les aventures de "Tirant lo blanc". I hom pensa: Quin hauria estat el destí de la literatura catalana si aquella aurora aconseguia migjorn? "L'àurea cadena en mal hora rompuda", de la qual parlava Verdager, qui sap amb quines meravelloses anelles hauria estat confegida aleshores!

Si avui, en tornar del periple espiritual que cada generació segueix, hom sentia el desig de cercar en els propis orígens alguna imatge semblant a les nostres imatges, i hom volia trobar en el nostre passat literari alguna afinitat amb les nostres inquietuds, sens dubtar triaríem el nostre segle xv. La Renaixença catalana és una nova aurora espiritual que té en aquell segle

xv el seu precedent. I aquesta elecció, entengui's bé, la fariem no amb una intenció d'estatisme literari, d'impossible restauració, d'una sensibilitat quatrecentista en la literatura catalana moderna, sinó amb voluntat dinàmica, amb el propòsit d'estimular la nostra potencialitat creadora. El nostre segle xv ens acara amb la responsabilitat de dur a terme, amb elements de formació moderns, una obra literària d'importància equivalent. La seva imatge és com la d'aquells vells sòcols que fan enyorar la columna. Amb aquesta idea no voldríem vincular-hi la de cap ordre preestablert. Desconfiem de la tendència a pendre per definitives les aglutinacions passatgeres de l'esperit. Que cadascú s'abeuri segons la seva set a les fonts eternes d'emoció i de bellesa. Hi ha moltes de maneres d'adorar l'Acropoli: la de Goethe, la de Byron, la de Renan, la de Maurras i d'altres encara. I ençà i enllà de l'Acropoli hom albira tants de santuaris i capelles on els pelegrins de l'esperit fan corrua!

Dins, però, la diversitat actual escauria que cadascú a la seva guisa sentís d'una manera més esperonadora cada dia la necessitat latent en la literatura catalana d'atènyer les més altes perfeccions. Potser aleshores la joventut que vol fresar-se una ruta en l'exercici literari o artístic afinaria el sentit de la seva responsabilitat i mesuraria les pròpies forces amb l'energia del *mester*; potser els qui es llancesin a la noble palestra ho farien amb voluntat més concentrada i seguirien amb menys de desviacions el curs lògic de llur propi desenvolupament.

El mot classicisme ens fa por perquè sol allunyar els que se n'enamoren de les vertaderes possibilitats clàssiques. Convindria d'emprar-lo sempre amb parsimònia i prudència. Per això no voldríem donar-lo com expressió de la necessitat literària a la qual hem alludit. Res no és tan contrari a la mesura clàssica com la desmesura classicista, que amb el pretext de combatre la improvisació s'ingenia a improvisar la cosa més difícil i menys arbitrària d'aquest món: una producció clàssica. Altrament, no és amb mots desgastats per una llarga usura i susceptibles d'interpretacions diverses que convé de definir un nou estat literari. Aquest estat en formació no sembla determinat ni per una necessitat expansiva com la del primer

cicle de la nostra Renaixença ni per una necessitat correctiva i de depuració lingüística com la del període que Pompeu Fabra representa.

El nou estat sembla partir de la concentració íntima i personal dels millors esperits nostres davant la necessitat d'una literatura de qualitat que coroni l'últim període de la nostra Renaixença. L'impuls instintiu de confegir la cadena de la tradició literària ha estat satisfet; el propòsit de depurar la llengua a punt d'assolir-se o almenys a punt d'esdevenir una qüestió d'ordre escolar; subsisteix, però, viva i esperonadora la inquietud que aviat sols mancaran les obres belles i fortes de la maduresa i que sense elles la nostra Renaixença seria encara un altre sòcol que faria enyorar la columna.

El problema, en el seu aspecte literari actual, ja no té la senzillesa que hem remarcat en estudiar-lo en el seu aspecte lingüístic. El problema (i emprem el mot problema gens escaient ací per tal d'abreujar) és d'un ordre artístic i dintre d'ell els termes objectiu i subjectiu més que en cap altre es complementen. L'objectivitat clàssica que imprimeix el seu segell a una època determinada, s'esdevé sempre com una harmoniosa i espontània resultant de fortes individualitats creadores. Recíprocament, si el sentiment vivíssim de les necessitats hereditàries i l'aspiració a establir uns principis constants d'unitat en la nostra literatura volen satisfer-se generosament, han d'estimular les facultats creadores de l'artista i portar-lo a la descoberta i a l'afirmació prèvies de la seva unitat particular. Moment delicat i emocionant en la història de la Renaixença catalana! Que el seu geni toqui el cor dels nostres escriptors i dels nostres artistes amb la gràcia que posseïa Zani, la joveneta de Provença que Aubanel canta:

*Bouto piei sa man sus mon cor
E subran sorte de la mort!*

JOAN ORS

ISIDORE DUCASSE, COMTE DE LAUTRÉAMONT

I.—ACABALLES DEL ROMANTICISME

Es un destí ben singular el d'Isidore Ducasse, autor de "Chants de Maldoror", més conegut pel seu pseudònim de comte de Lautréamont. Però abans d'esbossar la seva biografia (tan curta biografia!), convé situar-lo dins la història literària i cercar dins la seva família espiritual els seus ascendents més directes. Isidore Ducasse és un romàntic i fins pot afirmar-se que és el darrer dels romàntics fins. Quan apareix la gloriosa banda dels "combatents d'Hernani" ja s'ha expressat sencera: el primer romanticisme fineix. Lamartine, Musset, Gautier no són més que sobirans enfonsats: sol, Hugo, conserva l'aurèola d'una glòria incontestada; però la deu no tan sols a la poesia, porta també un gran nom polític: l'exili ha consagrat la seva reputació de campió de la democràcia i el poeta satíric dels "Chatiments" fa un xic d'ombra al líric de les "Contemplations". Aquests primers romàntics són tots fills de la Revolució, vull dir que la Revolució a la qual han assistit infants o bé de la qual n'han conegut testimonis directes juga un paper essencial en llur vida i en llur obra. És singular que gairebé tots pertanyen a l'aristocràcia i en el seu desesper s'expressa tot el desesper d'una classe social. Llurs pares havien representat un paper polític preponderant: amos de la riquesa i del poder havien pensat que llurs fills els succeïrien en el govern de la nació. La Revolució i les seves conseqüències: l'emigració, el repartiment de béns nacionals destrueixen aquesta esperança. La Restauració no serà sinó una breu clariana mare de desillusions. 1830 demostra que el regnat de la noblesa s'és acabat a França. Amb quina repugnància no es resignen, aquests nobles vençuts a servir a la burgesia quan les circumstàncies els hi obliguen: així un Vigny arrossegirà tota la seva vida un desesper tenaç perquè no sabrà a qui ni a quina cosa aficionar-se; la carrera de les armes ja no té raó d'ésser, se sent aïllat dins una societat nova, puix que a l'ensem que descobreix la decrepitud dels seus semblants; no sent cap simpatia activa pels nous amos del país. Hi ha una pàgina corprenedora en el "Journal d'un poète": l'heroi assisteix a un alçament del poble: per un moment se sent atret per l'ardor dels revolucionaris, però aviat es retreu com una traïdoria aquest moviment totjust esbossat, i arriba a desitjar que una bala perduda vingui a posar terme

a una vida inútil. En aquí agafem al viu el desesper romàntic que naix d'una completa inadaptació a l'època.

Els romàntics de la segona generació, els tres més grans són Baudelaire, Rimbaud i Lautréamont, no pertanyen a l'aristocràcia sinó a aquelles famílies burgeses que segons diu Rimbaud "ho tenen tot de la declaració dels Drets de l'Home". Si es tanquen en un no-conformisme més o menys total, si es refusen de tenir una representació social, no és pas perquè siguin membres d'una classe vençuda, sinó que no tenen en cap grau el gust de la victòria i és precisament el triomf de llur classe que els confina en la solitud. Baudelaire en el seu admirable prefaci als contes de Poë, s'expressa categòricament sobre aquest subjecte: mostra fins a quin punt una civilització comercial com la civilització americana contribueix a la pèrdua d'Edgar Poë. El poeta no es troba tan sols assaltat dins tal medi per les pitjors dificultats materials, dins el camp espiritual tampoc troba cap ajuda ni cap reconfort; incomprensió i menyspreu hostil, no se li estalvia cap ofensa, però es veu clarament que el seu judici també porta a la França del Segon Imperi: riquesa econòmica, beotisme intel·lectual, hipocresia moral, la semblança salta a la vista. Aquest desesper resta, doncs, en el pla social; contràriament, amb Rimbaud sovint i amb Lautréamont sempre es plaça en el pla humà. Els primers admeten que en certes circumstàncies donades, sota cert règim polític possible, l'existència del poeta es troba legitimada. Baudelaire, per exemple, s'atreveix a vegades a opinar que un règim aristocràtic és més favorable al desenrotllament de la poesia i de l'art que un règim democràtic. Ningú pronuncia encara que la natura humana és feta de tal manera que l'esperit sota qualsevol clima i dins qualsevol temps no ha d'esperar sinó la desfeta, la desfeta humana ben entès. Aquesta dura certesa va decidir un jorn a Rimbaud al silenci absolut; quan parteix per aquest llarg viatge que havia de durar fins a la seva mort, és persuadit que la seva veu no serà mai més escoltada pels homes: deserta de la poesia i per manifestar netament el seu desesper crema els seus manuscrits. Però abans d'adoptar tal actitud, quants esforços rabiosos per *viure* no fa! Rimbaud no condemnà sempre la literatura: per tres vegades vingué a viure a París la vida leterària, freqüenta els cafès d'artistes, té amics de lletres: Forain, Cros, Verlaine i la major part dels poetes parnassians. Sens dubte es revolta sempre contra llurs costums, llurs idees i llurs gustos: fins al pobre Verlaine el renya durament, però de totes passades suporta llur companyia; escriu poemes i els fa editar: home de lletres encara que el més singular dels homes de lletres. Rimbaud esperà un moment que d'un capgirell social complet podia nàixer un nou univers, un *home nou*. Pren part a la "Commune" per ajudar a la realització d'aquesta esperança. Aviat serà decebut cruelment, però abans de 1871 pot afirmar-se que Rimbaud és posseït d'un cert optimisme moral: és al temps que llegeix Jean-Jacques Rousseau i Helvétius. Alguns crits dins la seva obra ho testimonien: "Anem a l'Esperit. És molt cert, el que dic és oracle." "La raó m'ha nascut. El món és bó. Beneiré la vida. Estimaré els meus germans. Ja no són

prometences d'infància. Ni l'esperança d'escapar de la vellesa i de la mort. Déu fa meva força i jo lloi a Déu”.

Lautréamont, en canvi, a cap moment té l'esperança d'una transformació de l'home; el seu desesper, un desesper crispat i dur i silencios no desempara pas. No escriu una línia que no sigui una injúria a la natura humana; mai dirà com Rimbaud “anem a l'Esperit”.

Tampoc és home de tirar trets a les barricades: ja sé que M. Philippe Sou-pault en la seva biografia de Ducasse, composta per la darrera edició dels “Chants de Maldoror”, pretén confondre'l amb un cert Ducasse que en 1863 i 1869 prenia la paraula en les reunions socialistes; però els testimonis que agrupa, creiem que no proven res i direm per què més endavant.

II.—VIDA D'ISIDORE DUCASSE, COMTE DE LAUTRÉAMONT

Isidore Ducasse va nàixer a Montevideo el 4 d'abril de 1846 de pares francesos: el seu pare era, en efecte, canceller delegat del consolat de França. No se sap res de la seva mare; del seu pare, al contrari, es tenen nombroses informacions que s'acorden totes a pintar-lo sota els aspectes més desfavorables. Aquest francès molt elegant es féu a Montevideo una reputació de dandy; passava per un home molt divertit, la societat del qual era recercada en els salons de la ciutat. D'altra banda s'afanyava per tots els mitjans a tenir l'aire d'un esperit cultivat; fou ell qui donà en un cert moment, conferències davant l'“élite montevideana” sobre la influència del Comte i les idees d'Edgar Quinet. La infància de Ducasse en el medi familiar fou desgraciada. El diplomata vanitos i ximple no l'estimava, ja que aquest fill que anava creixent posava de relleu l'edat no massa tendra del pare, per això el petit Isidore fugia a totes les avinenteses de la casa pairal. “Anava als “faubourgs” i trobava allà tots els aventurers, tots aquells homes que tenen les mans dures i l'esguard fix, i cridava en llur companyia assistint als combats terribles dels galls embriacs de sang i de soroll.” El seu pare no tenia pas els mateixos gustos; d'aquí vingueren discussions violentes entre ells, i si el canceller perdonava aquestes escapades és que el seu fill afalagava la seva vanitat amb els seus èxits en els estudis. El petit Ducasse era molt fort en matemàtiques i el seu pare cuità per mor de conservar la seva reputació de decidir que “entraria al Politècnic”.

Isidore Ducasse arriba a París l'agost de 1867. Com fou la seva vida a París? Potser va seguir durant algun temps els estudis d'un gran *lycée*, l'Henri IV, sens dubte. Però aviat es dedica a la literatura exclusivament. Llegeix moltíssim, surt poc; no se'l troba pas als cafès; li agraden les passejades solitàries; no se li coneixen amistats literàries. Comença a escriure eis “Chants de Maldoror” seguint una disciplina de treball de les més extraordinàries; com-

posa tan sols a la nit dins una petita cambra moblada amb la major senzillesa: cap bibelot, cap objecte d'art per a aturar-hi el pensament. Un llit, dos baguls, un piano on Ducasse toca uns acords entre dues frases. Com aquell altre gran batallador nocturn, Balzac, beu moltes tasses de cafè durant la seva nit estudiant. Penseu en la *velocitat* amb què escrivia: els seus sis cants de Maldoror s'acaben en un any.

“El cap d'Isidore s'inclina davant d'aquest *glacier* que és una fulla blanca davant d'ell. Una fulla vola, després una altra. Quan la seva mà tremola és un llampec que l'ha sacsejada.” Els “Chants de Maldoror” han estat editats a casa d'un Lacroix, espècie de mig-boig sempre embolicat en projectes grandiosos i que va veure's finalment portat fins a la fallida. El llibre no té cap èxit; cap crític en parla. Ducasse es desinteressa de la seva empresa. Com viu per aquest temps? No sabem res de la seva existència profunda, només hi ha algunes lletres que demostren nombrosos canvis de domicili.

És ara que hem de posar-nos la qüestió: Ducasse mena en 1869 una activitat revolucionària? M. Philippe Soupault ens empeny fortament a creure-ho. “En l'“Insurgé”, de Jules Vallés, trobem un retrat d'un Ducasse orador que és d'una semblança incontestable.” És precisament aquesta “semblança incontestable” que vull discutir; jo penso que si hagués cregut que el Ducasse, orador popular i el comte de Lautréamont fossin una mateixa persona, el retrat que ens fa En Vallés m'inclinaria a canviar d'opinió: “Espetarrant en aquest paper de bufó ferroç, davant la taula del cafè on va apilant bocks que al taulell no han pogut negar-li davant les seves demandes còmiques i amenaçadores!

—Si et poses un coll jo et posaré una corbata de cànem. Si no en portes altres dos per a mi i la *citoyenne*, ben emplenats a la “pròxima” et tallo el coll. Rega el poble i cuita!”

Em repugna de reconèixer en Ducasse en aquest ambient de *bistro*, manifestant l'ardor de la seva fe revolucionària amb paraules sonores i pilons de “souple” No!, no me l'imagino fent jocs de mots fàcils sobre els colls i les corbates de cànem davant un auditori admirador, on algunes *citoyennes* emocionades afirmen al seu “home”:

—Certament, aquest és un germà.

Si Ducasse hagués fet un paper de militant revolucionari, l'hauria fet amb una calma freda, una indiferència altiva i sense divertir-se a fer “calembours” dolents, però aquest paper, repetim-ho, cap caire del seu esperit, essencialment aristocràtic i *desesperat* no el disposava a fer-lo. D'altra banda, les paraules pronunciades per aquest Ducasse en aquestes reunions públiques i que se'n citen algunes a la fi del volum de les obres completes, aquestes paraules són, en general, força banals. Suposant que siguin d'ell, no afegeixen res a la figura de l'autor de Maldoror ni en fan en cap manera un revolucionari de marca.

III.—ELS “CHANTS DE MALDOROR” I “POÉSIES”

L'obra de Ducasse, que ha exercit de vint anys ençà una influència considerable sobre la jove literatura, val, sobretot, pel contrast que apareix entre els “Chants de Maldoror” i les “Poésies” (el prefaci de les poesies, perquè les poesies no existeixen). És un contrast que ha iniciat després als escriptors del grup, donada a fer d'En Lautréamont, el seu mestre. Els hi ha agradat que després d'haver compost els seus “Chants” que són d'una inspiració precisament romàntica, Ducasse hagi escrit aquest Prefaci a les poesies, dutxa glaçada, panflet irònic on ridiculitza l'esperit romàntic i exalta els homes i els principis que són als seus antípodes. Predica l'amor de l'home, després d'haver-lo colgat amb els seus sarcasmes, el respecte de Déu després d'haver negat la seva existència. Així és feta la taula rasa i és, cap a les postres, que l'esperit s'avança. Alguns haurien pogut aprofitar-se de la negació i la blasfèmia, però, heus aquí la negació destruïda per l'afirmació i la blasfèmia per un cant d'amor. Ningú serà el deixeble del comte de Lautréamont perquè ni hi hauria cap sinceritat a ésser-ho, i Ducasse hauria estat molt estranyat si hagués sabut que un dia un grup literari es recolzava en ell. Era d'aquests esperits purs que no volen tenir estàtues i que no pretenen fer escola; havia vist jovenets—a la seva època eren legions—fer el Musset i palesar una malenconia molt gran: va decidir dins d'ell mateix, que ningú faria el Maldoror, i quin mitjà millor per a despistar les falses glòries que negar la seva pròpia obra: “Vegeu bé que es tracta d'una broma, hauria pogut dir un crític en 1869, ja que l'autor desvirtua ell mateix la seva obra.”

Els “Chants de Maldoror” són un himne a l'omnipotència del mal, Maldoror farà el mal pertot arreu i sempre perquè ha estat cridat a fer-lo: “Va adonar-se després que no era ni dolent: fatalitat extraordinària! Va amagar el seu caràcter tant com pogué durant molts anys; però al capdavant, a causa d'aquesta concentració que no li era nautral, cada dia li pujava la sang al cap; fins que no podent suportar més una vida així, va llançar-se resolutament a la carrera del mal.” Per a Ducasse el món és dolent, obra d'una voluntat nefasta: veu els homes delectant-se en el mal. “He vist durant tota la meua vida, sense exceptuar-ne cap, els homes de les espatlles estretes, fer actes estúpids i nombrosos, abrutir els seus semblants i pervertir les ànimes per tots els mitjans.” Però l'home no confessa pas la seva perversitat natural: pren la marca de la virtut i és aquesta astúcia que Maldoror devia denunciar.

Maldoror és inaccessible a tot sentiment humà; mai ha tingut un amic; ignora l'amor. Les dones seduïdes per la seva bellesa es glacen per la seva crueltat espantosa. És sol. “La que es lliura a mi amb tant d'abandó i confiança, amb la mateixa confiança i abandó, jo em lliuro a ella; però, fica't-ho al cap, per a no oblidar-ho mai: els llops i els anyells no es miren pas amb ulls dolços.” És ben

PL. XIII. — J. COLOM : PAISATGE
(COL·LECCIÓ CAMPS)

bé com un llop furiós que Maldoror és deixat en el món: no discerneix ni els mòbils que l'inciten al crim i si hagués de comparèixer un dia davant d'un tribunal per les seves mil malifetes no és pas invocant la seva responsabilitat que podria condemnar-se.

També és impossible d'analitzar els sis cants que formen aquesta gegantina epopeia i l'interès essencial de l'obra de Ducasse, el que li dóna aquesta valor única d'obra tipus i en fa un exemple singular de negació radical, neix de la confrontació dels "Chants de Maldoror" i de "Poésies". És una forta bufeta donada a la literatura, això de negar en un prefaci de cinquanta pàgines una enorme confessió lírica de prop de quatre centes. El literat meticulós que munta les seves poesies amb agulles no comprendrà pas aquest gest de suïcidi. En Ducasse millor que En Rimbaud ha fet el buit darrera d'ell abans de desaparèixer i ja que l'obra era publicada, ja que no podia pensar-se en destruir-la, pren el partit de demostrar la seva absurditat i de minar-la per dins. Pensar en destruir-la? Però si destruir-la hauria estat insuficient, el que ha volgut, aquest gran esperit disgustat, és provocar aquest xoc entre el geni del bé i el geni del mal, el geni de l'esperança i el geni del desesper. Rimbaud proclama la desgràcia de l'home com ho han fet tots els romàntics. Ducasse, en canvi, no vol pas descobrir en l'univers una voluntat necessàriament dolenta, el mal no té un caràcter fatal, la vida no és una prova terrible sinó una successió d'incidents al capdavant bastant insignificants.

El to d'aquest prefaci, sovint irònic, fa creure a alguns que Ducasse ha volgut fer una mena de demostració per l'absurd de les seves idees primeres i que ha escrit aquestes pàgines en una hora d'exasperació aguda; hi ha, en efecte, molta ironia en algunes frases: però aquesta ironia no és, sens dubte, altra cosa que un nou parany posat al lector. D'altra part, el comte De Lautréamont és un esperit massa fi per a complaure's en una llarga mistificació i si s'ha aplicat a seguir tots els llocs comuns de la literatura i de la moral és amb la intenció, el desig d'arribar a la conclusió: "Després de tot, això o allò..."

Heus aquí el "lecteur" que ha acabat els "Chants de Maldoror" i el Prefaci de les "Poésies": un malestar estrany pesa damunt el seu esperit. L'home és fet de tal manera que demana sempre a les obres de l'esperit un ensenyament o un consell, encara que sigui un consell nefast. Maldoror li ordenava de fer el mal, Maldoror negava tot principi moral, però veieu com en el seu prefaci l'autor, al contrari, defensa els drets de la moral i exalta la bondat. Es veu clar que amb aquesta contradicció voluntària Ducasse vol impedir a qualsevol de treure de la seva obra cap línia de conducta. Cal que tothom digui: "Ja que l'autor pren ell mateix la precaució de pronunciar la nullitat del seu pensament, no cal sinó girar full: això *no existeix*. No existir, el desig més gran del creador de Maldoror.

Penseu a la darrera frase de Rimbaud a la fi de la "Saison en enfer": "posseir la veritat dins una ànima i un cos" i és comprèn que, més que un Rimbaud, un Ducasse és el veritable mestre, l'iniciador de Dada. (Fem remarcar que Jac-

ques Vaché, que ha fet un gros paper en l'aventura Dada, detestava Rimbaud.) Així el lloc de Ducasse no és dins la literatura o almenys no és tot dins la literatura. i si calia que es realitzés la seva voluntat, el seu nom hauria de desaparèixer de totes les històries, de tots els manuals de literatura, i del comte de Lautréamont no en restaria ni memòria ni descendència. Però com representa per a alguns el tipus d'una curiosa abdicació de l'esperit, té, malgrat tot, singular fortuna, la seguretat de veure llarg temps reeditades les seves obres.

VÍCTOR CRASTRE

E. C. RICART

N A D A L

*Per la xemeneia sense fons
puja i baixa el misteri entre el Cel i els fogons.*

*Angels blancs! (oh silenci en la fosca fumada!)
Sonen orgues divines amb vellut de nevada.*

*El formatge i el pa, la mantega i el sucre:
llur blancor pastoril un gust blanc hi involucra.*

*Aquesta nit imanta d'emoció d'aurora
les puntes sensibles de l'ànima qui adora.*

*Hi haurà glaç al matí; el so vell d'una esquella
encara tindrà son de la palla novella.*

*El guaita portarà dolçor de capa humida
i als ulls d'enterniment d'aquesta nit sentida.*

SEBASTIA SANCHEZ-JUAN

AL MARGE DE CHARLOT

RIEM, explica Bergson, sempre que una persona esdevé una cosa. Atribuïm a la persona, com quelcom que li pertany essencialment, la llibertat, és a dir, la facultat d'ésser amo i senyor dels seus actes, d'adaptar aquests i d'una manera raonable a les circumstàncies presents. Ara bé, que en certes ocasions perdi l'exercici d'aquesta funció, per obeir estrictament les lleis de la física, i aleshores la persona esdevé una cosa entre les altres coses. Aquesta intromissió en el camp moral, on impera l'originalitat, de la necessitat inherent al món físic; heusaquí l'essència del risible, segons Bergson.

En *El Circ*, riem quan Charlot imita el ninot mecànic, és a dir, substitueix l'espontaneïtat de persona per l'automatisme d'una mecànica. Moltes coses té d'automàtiques Charlot; aquella seva manera de saludar a tort i a dret, per exemple, i, en general, totes aquelles coses que fa sense premeditació, que passen com si diguéssim al marge de la seva consciència. Totes elles ens fan riure perquè evoquen un mecanisme allí on esperàvem una llibertat, i és que, com explica també Bergson, la nostra vida espiritual té lloc en dos plans distints: en un pla més profund l'activitat espiritual és absolutament original i, per tant, imprevisible; en un pla més superficial en el qual l'esperit s'insereix en el cos, aquesta activitat és determinada, és a dir, automàtica ¹. Hom comprèn que seran risibles tots aquells actes que, depenen normalment de la nostra llibertat, siguin executats pel nostre mecanisme psicològic.

Si és risible que una persona esdevingui una cosa, també ho és que una cosa esdevingui una persona. La fantàstica escena dels panets en *La qui-*

---

¹ A propòsit del primer pla, parlem de llibertat psicològica; a propòsit del segon, d'automatisme psicològic.

mera de l'or, ens fa veure els panets adquirir la flonjor d'una dansarina i talment conèixer el ritme d'un jazz-band negre.

* * *

Dos motius sonen constantment a través la simfonia visual que és *La quimera de l'or*: el motiu de la Fam i el de l'Amor. Aquest últim està harmonitzat en to menor. Per què al final és resolt en un acord perfecte? És l'única feblesa d'aquesta obra. Li manca la grandesa tràgica del final d'*El Circ*.

* * *

Que una cosa tan tràgica com la fam sigui matèria risible, vet aquí de què fer meditar una bona estona. El sentit del nostre viure està pendent d'aquesta qüestió. Pascal hauria pogut escriure quelcom sobre això.

Baudelaire pretenia que el riure era cosa diabòlica. L'home és l'únic ésser de la creació que riu; una conseqüència del pecat original. La demència, deia, la signifiquem amb la rialla i el Crist no rigué mai.

Penseu el que vulgueu sobre això, però, no hi ha quelcom de contradictori i d'inhumà en el nostre riure, tot veient a Charlot morir de fam, de fred i d'amor?

* * *

Una noia ens deia: Charlot m'enutja perquè fa coses absurdes. I, en dir-ho, ens explicava com Charlot es menja una sabata en aquella escena de *La quimera de l'Or*.

Chesterton parla d'un home que tant i tant davalla terra endins, que acaba per pujar sense haver canviat de direcció. Chesterton il·lustra amb això la idea que quan un home s'endinsa en certes experiències li comencen a esdevenir coses extraordinàries i incomprensibles als altres.

Heu imaginat un home indiferent a les coses amoroses assistint a una pel·lícula (d'interès amorós, com diu Shaw). El bes li semblaria una marra-nada i totes aquelles preocupacions, un cas clínic.

La meva gentil interlocutora sabia de la fam poca cosa, quasi res; escassament allò que fa desitjable un pollastre rostit, no havia davallat en les pregones profunditats d'aquesta necessitat orgànica per desitjar rostir una sabata.

Cocteau, pensant escriure una peça de teatre dedicada als gossos, deia que en obrir-se la cortina apareixeria un os. No en dubteu, davant d'un públic de famolencs, l'escena de la sabata tindria més emoció que totes les malaventures de Charlot amb Georgina.

* * *

Charlot poeta, Charlot actor, Charlot director, també. Charlot compon les seves pel·lícules amb un estil sa i popular; defuig tota truculència i dona així a tots els cineastes una lliçó de sobrietat. Les millors coses, dites de la millor manera. Charlot és, a la vegada que el negoci més gran dels empresaris, la primera figura del cinema. Popular i profund ensems; que els escèptics el vagin a veure.

J. PALAU

E. MARAGALL

PRÒLEG A «ÀNIMES I ACCIONS»

UN llibre de contes basta a revelar-vos, més que cap altra obra, tot un escriptor. La pluralitat dels temes i la necessitat de defugir la monotonia forcen l'autor a donar-vos l'exacta mesura de les seves preferències i de la varietat dels seus recursos. Un llibre de contes—art a base d'insinuació i aparent simplicitat de procediment, on cal sovint aprofitar l'adjectivació i l'oració subalterna per suggerir tota una existència—és, doncs, un llibre de prova.

Caldria potser reivindicar el conte i la novella curta. No confonguem: hi ha el conte que és novella esquematitzada, per desídia de realització, per afany de velocitat “molt segle vint”, o per horror al repapieig, diguem-ho així per entendre'ns, que la novella—mateix que el teatre—exigeix, i que cal dissimular amb un art subtilíssim. Hi ha el conte-ampliació d'un acudit, bo pel comentari a la secció habitual del periòdic. Però queda el veritable conte—“tranche de vie” amb una unitat absoluta, visió concreta d'un moment singular—que és aquell que no us deixa mai la recança de la narració frustada, empantanegada per una lamentable confusió de l'extens i dels difús; una narració l'extensió de la qual hagués estat sacrificada a un malentès delit d'intensitat. El conte ha de tenir més vivacitat i més intenció que la novella, bo i usant-ne, amb moderació, la multiplicitat de medis. Pot començar quan es vulgui, però ha de descriure una paràbola completa. Li cal, en fi, l'elegància d'un sonet, però d'un sonet no torturat per l'obsessió de la seva vida breu.

Aquest llibre de Joan Sallarès conté contes i novel·les breus, alguna d'elles—com la titulada “Marc”—susceptible d'un major desenrotllament, on la psicologia dels protagonistes podria ésser més pròlixament escatida, en guany del mateix argument. En canvi, algun conte—com “El Tigre”—és

bellament reeixit: la seva carcassa s'ajusta molt bé als requeriments formals del gènere. A més a més, és realitzat d'una manera totalment objectiva, sense que això privi l'autor d'emprar-hi un humorisme agre, ple de sarcàstica submissió als fatals designis, submissió expressada amb resignada melangia en "Nica, l'heroi" i "Aigua avall", dues novel·letes plenes d'ambient i de color.

Això no obstant, "Animes i accions" és un llibre en el fons optimista, un llibre bo. I no parlem d'aquell optimisme a ultrança del mentor de Candide, deformant a posta la realitat per adaptar-la a un ideal de vida bellament possible, però inexistent, sinó d'aquell optimisme recolzat en el convenciment de la bonesa fonamental de l'home, que mai no admetrà com a concloents els casos d'excepció, per a pronunciar-se implícitament sobre l'ànima humana.

Cal constatar-ho amb joia, per reacció contra aquesta impressió de naufragi que ens dona gran part de la literatura d'avui, que incorre francament en aquell blasme de Baudelaire: "No hi ha més que un art que sigui pernicios, i és aquell que pertorba les condicions de la vida". Diríeu que el poeta va pressentir l'art pejoratiu d'avui, caracteritzat per una exploració psicològica feta de la manera més tendenciosa. Allò que en Dostoiewski és plany dolorós per la deficiència humana, mancança de fe, de rectitud, de solidaritat humana—i en Proust no és sinó lluita per precisar mil sensacions fugitives, gairebé inexplorables encara (subjectivament, però enfocant sempre, alhora que amb els ulls propis, amb els del senyor decorat), en Gide, per exemple, esdevé dissecció cruel, tendenciosa, feta a posta per il·lustrar el seu principi de la maldat fonamental de l'home. És un art que ens presenta l'home com un ésser fatalment dolent, animat més per les seves imperfeccions que per les seves qualitats, home de fang, sense alenada divina.

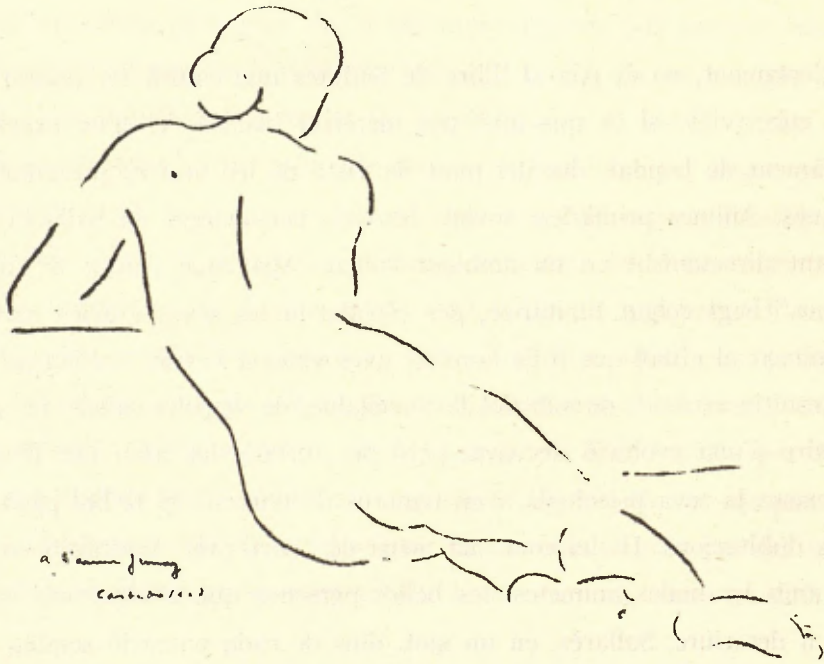
D'on ve que s'ha produït un formidable capgirament de valors. El dinamisme de la passió que en literatura, i sens dubte entre la humanitat, era el que menava el joc decisiu, l'hem substituït per una força caòtica, damunt la qual s'ha elaborat una humanitat tota instint orb, una humanitat sense

homes, dejuna d'aquella reserva de bondat i de noblesa que ha permès a la humana nissaga de resistir els cataclismes. Tot esdevé un joc d'instints obscurs, exacerbació que pel camí de la neurosi porta a la demència o potser pitjor encara, a una amoralitat comuna. Una humanitat, en un mot, negativa: ni tan sols ganes del mal pel mal, sinó—cosa més lamentable que el sadisme—desplaçament desorientat de totes les forces morals damunt les quals eren bastides les immutables normes. La música, la literatura, les arts plàstiques, tot sembla ressentir-se d'aquesta projecció exorbitada a l'absurd que, feta la part que calgui a una generació tacada de sang, no té potser altra motivació ni tindrà, temps a venir, més excusa que un ultrat percaçament de l'inèdit, delit modern de virginitat. Interessantíssim, si hom es situa en un pla purament intel·lectual. Però l'escriptor conscient, l'escriptor més home que literat no ha d'oblidar la força de document humà que prenen, per a les generacions a venir, els llibres del temps.

Certament, no és pas al llibre de Sallarès que caldrà fer aquest retret, sinó més aviat—si és que això pot merèixer blasme—el d'un excessiu esponjament de bondat, des del punt de vista de les nostres preferències estètiques. Animes primàries, sovint, les dels personatges de Sallarès, evolucionant directament en un ambient vulgar. Apar que l'autor d'"Animes i accions" hagi volgut limitar-se, per esplaiar-hi les seves gràcies narratives, a arrencar al còrcol que li és familiar unes vides a l'atzar, baldament a voltes resultin escasses de substància novellable, de vegades grises, de vegades al caire d'una evolució decisiva, però per retratar-los amb por d'aprofundir massa la seva psicologia, com temorós de remoure el tèrbol pòsit de les seves dubitacions. Hi ha com una mena de "parti-pris" optimista en afrontar, amb les males animetes, les belles persones que evidentment es complau a descriure. Sallarès, en un mot, dins de cada narració sembla que es proposi assenyalar entre el bo i el dolent una barrera profunda que no ens dóna gaire sovint la vida quotidiana: d'aquí ve que en algunes de les seves narracions hom constati una parcialitat manifesta que honora l'home, però que creiem noeix l'artista.

Llibre vell, tanmateix. Hi ha pàgines que porten una trepidació interior, on endevineu la joia de l'escriptor narrant de pressa, nerviosament, l'elucubració recent o l'anècdota suara recollida. Moltes de les seves històries tenen encara aquella tebior de pa que surt del forn, abocades amb càlid entusiasme per la definitiva plasmació del tema projectat. Pler del narrador que es lliura sencer a la seva obra, i es deixa emportar, conscientment, per la vibració mateixa de la narració, com si aquesta tingués una vida independent de la ment que l'ha creada i de la mà que l'escriu, hora foscant, en els escassos lleures d'una honestíssima menestralia.

JOAN MÍNGUEZ

J. CASTEDO

FRAGMENTS

(XXXIX)

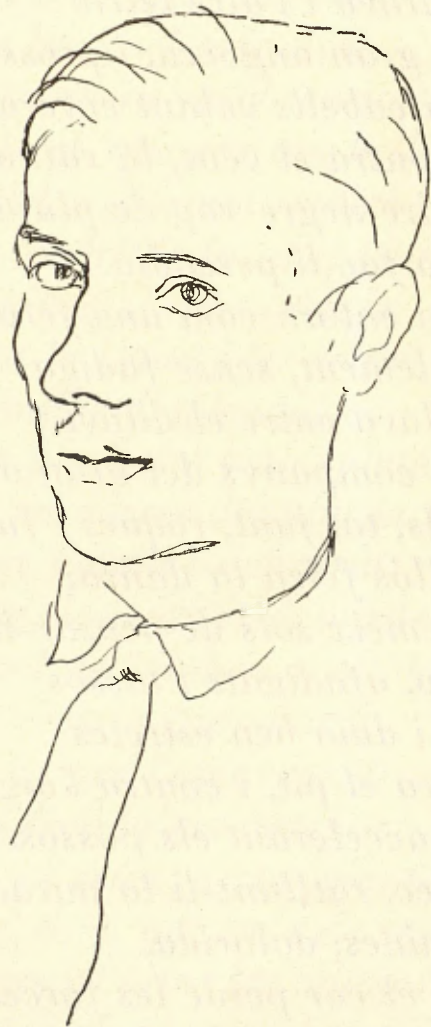
*Ja a l'occident la llum de jorn moria,
damunt la vila el fum s'aquietava,
i llanguia la veu dels cans i els homes;
ella, girada a l'amorosa meta,
despertà caminant per una landa
com cap altra tan bella i tan florida.
Pertot arreu feia claror dispersa
la germana del sol, i la garlanda
dels arbres s'argentava amb la celístia.
Dintre l'oreig els branquillons cantaven,
i el plor del rossinyol que sempre es queixa
feia joc amb el plany de la fontana.
Límpid el mar al lluny, i les artigues,
i les florestes, en la pau brillaven,
i els cims agermanats de les comelles.
La vall bruna dormia al fons de l'ombra
i els turonets, tots a l'entorn, vestia
del seu candor la piadosa lluna.
Només al mig de la sendera, trista,
la dona fent camí; i el vent que escampa
tantes olors, la cara li cobria.
Si era beata, no sabia dir-ho;
gaudi prenia d'aquell món que veia,*

*i el cor un goig més gran li preparava.
Oh com fugiu, serenes hores belles!
No duren molt les coses delitoses
i sols s'aferma la cruel sofrença.
Heus ací que la nit ja va obscurint-se
i l'alta faç del cel, que era tan bella,
muda l'encís i el va tornant paüra.
Un núvol gris, padrí de la tempesta,
cobreix els pujolars, i tant creixia
que ja ha tapat la lluna i les estrelles.
Ella el veia, temible desplegant-se
i escampant-se per l'aire amb calma dura,
com per fer-li un dosser damunt la testa.
La llum morent s'ajeia i s'enraria,
mentre pel bosc els vents es desvetllaven,
pel bosc profund de l'ombra acollidora.
I cada instant creixia l'amenaça,
tant, que punyits per l'espavent, frisosos,
els ocells en la fronda esvolateguen.
I el núvol creix i creix, arrossegant-se
vers la marina, tant, que un dels seus límits
tocava els monts i l'altre les onades.
Ja tot dins la foscor cercava hospici,
queia la pluja amb un dringar monòton
i triomfava el bleix de la tempesta.
Dintre les boires, en barreja folla,
cremaven els llampecs, fiblant els parpres;
l'aire era encès i era la terra trista.
Ja els genolls de la dona tremolaven,*

*i el tro roncava amb fúria impetuosa
com el torrent que en l'espadat s'estimba.
De sobte, s'aturava i l'aire tètric
guaitava amb gran angoixa, i prosseguia
corrent, roba i cabells volant enrera.
I amb el pit contra el vent, la ratxa freda
trencava, i l'aire negre xop de pluja
com un fuet la faç li percurdia.
I el tro rodava entorn com una fera,
cridant horriblement, sense fadiga;
i l'huracà xiulava entre el diluvi.
Per ci per lla, companys del gran desordre,
branques i pols, tot junt, roques i fulles,
en aplec sorollós feien la dansa;
l'ànima s'estremeix sols de pensar-hi.
Ella del llamp, afadigats i lassos,
tenia els ulls, i duia ben estretes
les robes contra el pit, i contra l'aigua
seguia avant, accelerant els passos.
Però el llampec, ratllant-li la mirada,
li cegava les nines; dolorida,
parà de cop, i el cor perdé les forces.
Guaità enrera. I, de sobte, els llamps cessaren,
s'allunyà el tro, la gran buidor de l'èter
tremí, l'alè dels vents va dispersar-se.
Tot callava; i la dona era de pedra.*

GIACOMO LEOPARDI

A. ESCLASANS, trad.

RETRAT DE JOAN MIRAVITLLES

PER F. DOMINGO

NOTES A L'ENTORN DE L'ART D'AVANTGUARDA

MIRÓ - DALÍ - DOMINGO

A Catalunya, per una paradoxa de la nostra raça, tenim, en pintura, representants eminentíssims de la tendència d'avantguarda, Miró, Dalí: Domingo. Miró surrealista, Dalí objectivista, Domingo "neonaturalista".

En cada un d'ells, en la seva obra, com en la seva persona, trobarem arguments interessants que justifiquen la seva posició.

Picasso va dir que el surrealisme era l'art dels fills de casa bona. La frase potser és excessivament maliciosa. El que és indiscutible, és que el surrealisme no té pas una base humana—donant al mot humà el seu sentit de tortura física i moral, que mai hom hauria d'oblidar.

El surrealisme és fet al marge de tot control. És un art fet a base de confiança. Subjectivisme, encara és d'aquells grans mots que ho poden dir tot, com no poden dir res. És un "mot tampon", la barrera infranquejable que trenca tot raonament.

Hom parla de la puresa del surrealisme quan per apreciar l'obra cal conèixer l'autor.

Les obres de Miró que entusiasmen sincerament als seus amics intel·ligents, són completament indiferents a mi que no el conec. L'error del surrealisme pictòric és a la base. El surrealisme només pot actuar d'una manera operant, quan pren la forma de "procenus". La visió instantània, que forçosament té la pintura, no pot submergir l'esperit a l'estat d'hipnotisme necessari. Les visions de conjunt sempre produeixen, per reacció, el desig del detallisme. A mesura que hom veu un quadro surrealista, l'esperit crític s'afina i esdevé escandalosament lúcid.

El resultat és, doncs, la inversa del que l'autor es proposava. Les sensa-

cions conscients són el primer pla. Totes les possibilitats indiscutibles de poesia que tenim en les regions incògnites del subconscient, resten adormides.

Per això en literatura, en música, on les visions de conjunt no es realitzen mai, el surrealisme actua d'una manera eficaç. (Potser fa certa gràcia el lèxic, gairebé predic que emperò per explicar-me, però el surrealisme, en el fons, fa referència a sensacions purament fisiològiques.)

Darrerament, les dues obres més característiques d'aquesta mena de surrealisme de què parlo, "Nadja", de Bretón i les "Dernières Nuits de Paris", de Philippe Soupault, illustren aquesta meva afirmació.

Hom comença la lectura amb un lleuger esperit defensiu, però lentament, d'una manera implacable, l'esperit racional es sotmet a la bellesa hipnòtica de Nadja, de Georgette. El llibre ja no us deixa més i aquella nit dormiu amb els ulls oberts.

—La meva migrada producció surrealista és un luxe de l'esperit que em permeto els diumenges havent dinat. Confesso que disfruto fent-ho i que de vegades em quedo a la finestra de l'Hotel somniant tota la tarda.

Aquest és l'estat de gràcia surrealista al que jo, personalment, no he arribat mai a la contemplació d'una pintura.

No podria donar cap detall de Georgette, i solament jo sé el que me l'estimo.

Sé de memòria els Mirós.

Georgette, Nadja, són paraules, sons, atmosferes. La veu de certes dones es surrealista, el color dels ulls dins la mida que passen del verd, al gris, al blau, és a dir, dins la mida que són intransposables.

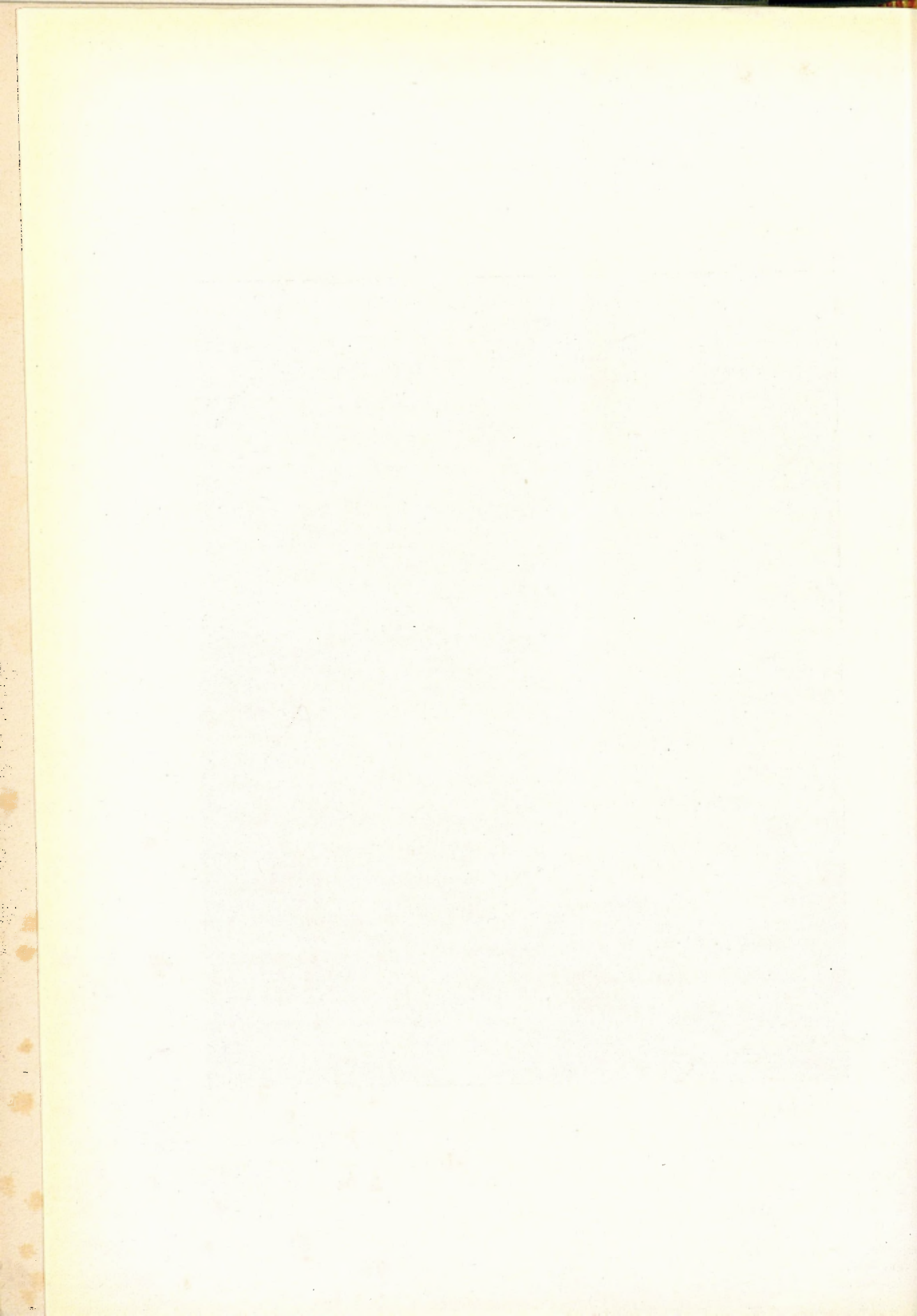
Miró és una tela. Hi ha influències físiques, fatals, a les quals mai els artistes podran sostreure's. Fixar l'esperit és una pretensió desproporcionada. D'un costat hi ha el suïcidi angèlic de què parla Maritain. De l'altre el furor de la matèria.

L'esperit de Miró, que vull creure pur, lluita en va per alliberar-se dels pinzells i colors terriblement materials.

El surrealisme és, potser, una esperança.

PL. XIV. — J. MIR : CARNAVAL VILANOVES
(FOMENT DEL TREBALL DE VILANOVA I GELTRÚ)

Tot, però, fa creure que és una esperança imprudent.

En oposició a aquest subjectivisme "a outrance", es troba l'objectivisme de Dalí.

La seva posició té, encara, una explicació fisiològica. Dalí, que el conec i l'estimo molt, és un hiperestèsic. Té nirvis de colom. Una explicació anecdòtica de la seva vida es fa necessària per apreciar-lo en la seva forta valor.

Férem el batxillerat junts a Figueres, jo li donava lliçons de Trigonometria. Ell em feia llegir Pio Baroja, els Russos, Anatole France. Més tard passàrem a Giraudoux. Molt més tard a Cocteau. Actualment no l'interessa més que Breton.

Jo l'he conegut en l'època "putrefacte" quan anàvem a esperar l'Iglésies amb una bandera vermella. Quan al míting, des d'"el palco proscènic" deixàvem anar uns coloms que ens havia donat dissimuladament en Puig i Pujades. Quan feia Nogués. Un dia, indignat contra els homes de ciència, protestà contra la lletjor infecte d'una màquina de tren, "tan bé que hi faria una Victòria de Samotherce"...

En aquella època portava barret ample i cabellera. Èrem tan "anti-asèptics", que formàvem, amb els dos Xiraus petits, "la Banda de los 4 detectives" i ens passejàvem tot el dia amb un revólver de fusta a la butxaca.

Me'n recordo d'uns cartrons que vàrem imaginar, on hi havia pintat un crani i dues tíbies. Eren fets damunt les targes de la notaria del seu pare.

El costat imprès l'embrutàrem de pintura negra a l'oli. Els nostres adversaris de la "banda verde", als que el misteri de "los 4 detectives" no els deixava dormir, dissolgueren l'oli amb aiguarràs, i tot fou descobert.

El pare Dalí ens reuní a tots quatre i ens féu un sermó. Digué que no estava prou bé que fos precisament un notari el que fornís de targes una banda perillosa...

Dalí partí de Figueres, havent estat el geni animador de trenta pel·lícules d'episodis, afectades, i pre-maquinistes.

Arribà a Madrid i es trobà que tot això ja havia fet el seu temps. Reaccionà com solament ell sap fer-ho. Es féu tallar els cabells. Es deixà el bi-

goti de traïdor. Es tregué la "chelina". Proclamà els enginyers, els més grans poetes contemporanis.

Aquest canvi devia portar-lo a la posició d'ara. Menyspreu del sentiment, de la vida interior. Objectivisme. Reacció contra les màgiques convingudes. Invenció d'una màgica geomètrica. Revisió de tots els principis de bellesa. De l'individualisme, a la disciplina. Del romanticisme exaltat, a la precisió burocràtica.

I devien sortir-ne les seves produccions actuals perfectes, detallades i fredes com un peix.

Seria molt arriscat, després d'aquests antecedents, de portar un juí definitiu sobre l'obra de Dalí.

L'interessant és que aquesta exaltació en les diverses "actituds", no més és possible als esperits que reuneixen una exquisida sensibilitat, una gran intel·ligència.

El sentit crític li manca, certament, però no hi ha hagut cap temperament genial que l'hagi posseït...

Al mig d'aquestes dues tendències, i amb un equilibri just, es troba Domingo.

Domingo no objectivitza, tampoc és un subjectiu absolut. S'adona sempre de les constants amb les quals forçosament té que comptar. No oblida mai que entre les mans hi té un pinzell, i que al seu davant l'espera, verge, una tela blanca.

Domingo, en el fons, no es fa il·lusions sobre la pintura.

El seu somni fóra fixar en el quadro el vol d'una oreneta.

No caurà mai en el detallisme de les plomes. Tampoc donarà a aquest ocell una valor simbòlica transcendent.

Pintarà, simplement, una oreneta qui, pel miracle de la seva bondat tots ens estimarem.

Domingo té una intuïció sana que sap discernir les veritables valors humanes. El seu art té aquest turment, aquest desig de perfecció de la seva vida.

És fet amb impulsions nervioses, sostingudes amb esforç, per un sistema fred i raonat.

Té els peus a terra i el cap al cel.

Veü el món a través la boirina tendra del seus ulls. D'aquesta ternura neix, de vegades, una concessió. Però és una concessió a un ideal d'humanitat que ell oposa a les concessions a la filosofia o al determinisme materialista.

Les seves darreres creacions, sense trucs plàstics, sense exageracions tècniques, games pàl·lides i eurítmiques de roses i blaus, tenen una força interna de vida animal.

Ha llegit, resignat, les crítiques excessivament malicioses dels que creuen a concessions comercials. L'esperança d'una venda fallida, ha arronçat les espatlles i s'ha posat a la feina, dòcilment, amb els seus morrets i les seves exclamacions de conillet.

JAUME MIRAVITLLES

París. Novembre.

V A S C O

(Continuació)

"...Ens en tornàrem al port, al banc. De les goletes del moll ens arribaven els pifans que ja havíem oït, els mateixos gemecs animals i infantívols. Llurs balustres passats de moda, corregats de fruits, eren menjats per l'abordatge; hom hauria dit que eren barques de guardaroba. Damunt les aigües, ni un plec: tots els ormeigs del barco, gran carcassa inflamada, tenien, en el mirall oliós, llur reflecte. Unes ombres blanques s'esllavissaven de bracet amb els mariners. Una sentor de copra pesava, rànica i suau. Pensava en En Ganguin quan desembarcava en aquell moll, feia trenta anys, amb un barret de vellut i unes sabates vermelles. Per què?

"Hi havia, més tard de les dotze, un solitari clavat al banc. De sobte, en la lluïssor del fanal, sorgí un gran indígena, embolcallat com un màgic en un gran mantell roig, les flors del qual, en ondular, semblaven vives. Duia una corolla a l'orella i un llarg bambú a la mà. En arribar a l'extrem del corall, sense veure'ns, llançà la canya al mar amb un gest immens.

"...Què cosa havia d'esclatar aleshores? Calia tornar a bord i rompre l'en-cís. En el moment de cridar una piràgua vaig veure la meva vella Ofèlia que es girava cap a terra, amb els braços dreçats vers la muntanya que es retallava en una cresta ombrívola damunt la pàl·lidesa de la nit: "Índia..." Encara veig aquell nas cavallí embalenat i encara escolta la seva veu patètica que belava: "Índia!... Índia!" Si ho torna a dir, ploro com ella. Per a davallar a la piràgua s'agafà amb una branca baixa.

"Li quedaren, entre els dits, tres raïms vermells, un manyoc resplendent de grans que es desprenien..."

* * *

Hi ha veus que, mortes o absentes, sempre seran oïdes. La de Vasco tenia aquest timbre sord i velat, es mantenia en aquest diapasó de tristesa i de misteri amb el qual les paraules impotents deixen parlar el sentiment massa fort que elles ja no saben reproduir. L'estranya felicitat que volien expressar pres-taven a la seva veu un ritme, una mesura i una ardència que fins aleshores no havia tingut. Jo m'hi lliurava per complet. Em sentia cedint a la seva persuasió i a les joies tèrboles que evocava. Aquella veu era feixuga, manyaga com una mà.

I sota la seva empenta lenta i contínua, onada de somni, jo també corria. Jo el veia alternant a la llinda del seu destí, l'ànima ansiosa i penetrant, en aquella nit en què les ombres profètiques li parlaven un llenguatge nou. El veia flairant l'olor de la terra descoberta i copsant el que havia d'esdevenir per a ell en aquelles aromes massa suaus que es barrejaven amb fades pudors. Jo el veia vençut per l'emoció massa forta, acceptant aquella ventura, aquella felicitat amenaçadora, amb el cor que es donava i resignat per endavant.

El veia... com el veig en el matí d'un demà esplèndid. L'illa eixia de la mar de colors sota els seus fullatges rutilants. La muntanya, que era la seva diadema, la dominava amb gest de realesa i les seves faldes verdes i blaves davallaven a amples plecs fins als ramals vermells abocats damunt dels coralls.

Davallà novament al moll. Sota els fullatges l'herba brillava, ben regada, imbuïda de llum, de la seva llum. I unes rodes altes la trepitjaven, unes rodes altes amb llantes de goma, que sota unes veles de teles i dintre una mena de cistells negres, duïen un pilot de noies vestides de blanc, de rosa o de blau i que tenien els braços bruns i els ulls en forma d'ametlla. També hi anaven uns vells, sota la capota dels cotxes, unes vells de cara grisa i de casc blanc. A l'entorn rodaven unes bicicletes.

Vasco prenia prop de les goletes amarrades un petit Ford que espeterrellava. El Ford saltironava i se me l'enduaia, en un radiant viratge, cap a una avinguda del moll. El seu jove xòfer tenia el clatell lluent, uns cabells rinxolats i tot girant-se, li parlava amb unes dents i una rialla aguda i sorollosa de mossa esbojarrada. Ell també reia, amb el cap endarrera. No reconeixia res d'ahir. Es sentia menat per la seva ventura, que anava més de pressa que ell.

Ja no hi havia ombres. Les cases de fusta eren pintades de nou i tenien els finestrans tancats i els palastres lluents. A l'entorn, els jardins eren una profusió de fulles negres, de gessamins que hi nedaven, d'hibiscus que semblaven lladrar amb les goles vermelles badades. Totes les olors es fusionaven. Hi havia moarès per l'aire. El Governador prenia possessió del seu govern sota uns arcs de falgueres. Hom venia síndries i "inyames" pels carrers. Les botigues xineses eren plenes de gent i les "vahinès" que n'eixien duïen mocadors de seda blancs, els talons alts, els braços pengim-penjam i unes cabelleres tan negres que hom les veia blaves. Els vells, de color d'espècies i amb les celles grises, passaven la porta del temple, amb el coll enrevenat i una Bíblia sota el braç i en arribar prop d'una botiga s'asseïen a terra. Llurs dones, amb uns vestits, aleshores llargs i molt enflocats i amb uns petits canotiers que els queïen a la cara, sostenien unes canyes amb tot de peixos argentats i els esperaven.

Al tombar d'un carreró ombrívol, el jove xòfer desertava del cotxe. Vasco romaní en el vertigen. Damunt dels seus genolls, una bella del mercat li havia posat una corona sense badar boca: unes flors de cera lligades a unes pellofes de pinya.

Al cap d'una hora el xòfer tornava, amb una camisa nova, ben rentat, però amb el coll que ja li suava. S'havia posat unes gomes de seda groga a l'entorn de les mànigues arremengades. El Ford saltironejà. I se'n partí cap als pobles...

"...Allò durà tot el dia... Ja gairebé només em recordo de les palmeres que regalimaven, dels grans cocoters que aixecaven llurs plomalls vers les cimes, de les aigües fulgurants, de pous verds i blaus entre els massissos dels arbres... i d'una platja negra amb la mar ombrejada. Vaig dormir-hi fins al vespre. Em vaig retrobar sota teulada..."

* * *

El despatx l'esperava. Se n'hi anà l'endemà, venint de molt lluny, d'un districte de la costa on ell havia passat la nit, a casa d'una gent de sang barrejada, "mig-blancs", com deien allà. El seu xòfer que tenia afinitats a la casa els havia parlat d'aquell original foraster que, després d'una esborrajada passejada, s'havia dormit al fons d'una platja i no es desvetllava. Hom l'havia recollit encara endormiscat, fet un enza, refusant el plat de bananes aglutinades, que hom li oferia i no acceptant sinó una estora i un cobrellit ornat d'unes grans flors vermelles, un *tifai-fai*, *pae*, com deia aquella gent. I tot seguit s'abandonà a aquella fresca que embaumava el sàndal i el cedre per a no desvetllar-se, sinó al matí, a l'"auba d'una nova vida".

El despatx l'esperava... L'havia cercat al través de la ciutat, sota el sol, entre les portes de les botigues enfeinades on uns minúsculs xinesos amb les mànegues arremangades feien facècies davant de piles de robes multicolors que flairaven el cotó estampat fins fora el carrer. D'antuvi temia—timidosa, por del ridícul, hostilitat naixent—d'haver de preguntar per la seva casa: el *Grand Comptoir Pacifique Sud*, però és decidí a entrar en una botiga on regnava un gran desordre de caps, tises i pintes de stràs. Un xinès amb un davantal negre regava amb una regadora. Anava en mànegues de camisa i l'acollí prop d'una pila de teixits de quadros, amb una gerga d'anglès, tahitià i xinès barrejat, i oferint-li cigarretes "Rosette" i flascons de Coty. En Felip prengué les cigarretes tot tornant-li a preguntar pel seu despatx. El marxant l'havia acompanyat fins a la porta. A l'altra banda del carrer, entre les botigues que tenien vela, hi havia una mena de barraca baixa, sense vela, polsosa i amb una porta de vidres bruts, que estava tancada. Amb la mà als ulls, el xinès havia llançat un crit com un quiquiriquí: "Taporó!" Al cap d'un instant la porta s'obria fent caure unes targetes postals que hi havien estat penjades.

...Era allí. En Taporó el deixà entrar. De primer només veié foscors, pols al damunt de la taula i unes coquilles formant collarets que penjaven de les parets. Després veié l'home, inflat, rossot, arrossegant les sabates, amb un *pareo* nusat sobre el ventre, amb una ermilla massa curta i suant de valent. En els seus braços rodanxons lluien uns pèls rogencs. L'home el mirava fit a fit, amb

els seus ullets de porc ensonyat. Era un curiós producte d'alemany i de mig-xinesa. Es deia Kröhn, però hom l'anomenava Taporó, "que vol dir Llimona", segons digué quan En Felip es donà a conèixer, car era un "xic groc". I ho era fins al blanc dels ulls.

En Taporó estava encarregat de la botiga d'ençà de la partença del darrer "europeu", explicà responent a les preguntes d'En Felip; aquest "europeu" era un tal "Measter Ambois" que feia més de sis mesos que se n'havia anat sense donar mai notícies. La Societat tampoc no escrivia. I ell se'n sortia com podia i fins a vegades ja en tenia prou, de tot aquell "bisness frani", d'aquell treball francès. No hi havia diners en caixa; no n'hi havia ni per pagar-lo a ell; no hi havia mercaderies i no hi havia mai barco per a ells. No li quedava altre remei que vendre conquilles i "curios": collars de petxines i caragols, vestits tahitians de ràfia, fetitxes, nous de coco escolpides, nacres descrostats on hi havia pintats uns petits paisatges marítims i la inscripció: Record de Tahití. Sortosament, afegia rondinant, hi havia gent que ho comprava entre els passatgers de Nova Zelàndia.

En Felip es recordà que havia de demanar els llibres. L'altre cercà pels calaixos, en tragué un plec de papers vells i un registre i se'n partí de la botiga tot esquerb.

Les fulles del registre estaven tacades i enganxades; la tinta s'havia esgrogueït. Hom hi llegia, a dues columnes, tota la història del *Grand Comptoir Pacifique Sud*. En 1916, sis mesos d'activitat del primer director: compres de na cre, vendes de teixits, sous dels funcionaris, d'un capità de goleta i del seu equipatge, compres de copra, lletres cobrades. Les pàgines seguien, plenes d'una escriptura comercial embellida per inicials i majúscules calligrafiades. Després hom arribava a columnes gairebé buides on s'espaiaven les vendes d'ermilles i de llaunes de salmó i la venda, al capdavant, de la goleta. I aquí començava un buit de sis mesos. El director devia haver canviat d'opinió. Després dels fulls en blanc, una altra escriptura recomençava, uns gargots punxaguts que traçava corbes en les planes, com polsim de ferro aimantat: nova activitat del senyor Ambois que feia pintar de nou el despatx, col·locar estanteries, adquiria un Dodge i feia unes compres de vainilla. Però el polsim de ferro aimantat també clarejava: venda del Dodge, manlleus a la banca, interessos a la banca. El senyor Ambois se'n partia. Seguia la calligrafia escolar del senyor Kröhn, la qual només ocupava una columna, a intervals mensuals: mensualitat del senyor Kröhn, mensualitat del senyor Kröhn... compra d'una flascó de tinta. No hi havia cobraments fets pel senyor Kröhn.

En Felip anava fullejant. No estava ni trist ni alegre. Tot allò, en el fons, no era natural i gairebé esperat? El xicot estava encara posseït pel somni i fins per una lleugera son.

Pensava: "Demà hauré d'encetar un nou registre."

El plec de papers era allà, al seu davant: contractes invalidats i la correspondència. Voluminosa correspondència! Les instruccions succeïen a les memò-

ries, les unes i les altres panegíriques, tornant-se líricament la pilota sobre l'extensió del comerç de la vainilla, sobre els preus elevats del nacre, sobre la competència americana en el comerç de copra. També hi havia telegrams: "Guardeu nacre."—"Compreu vainilla primer barco." Les respostes no variaven gaire: "Esperem tramesa cabals anunciats..." Vasco pensava en aquella cabana florida de la platja negra on la mar dormia a l'ombra.

La correspondència del senyor Ambois formava un paquet a part. Aquell paperam traïa el pessimisme inveterat d'aquell home de lletra menuda. El despatx no podia subsistir amb els seus propis mitjans: això era dit en cada una de les seves memòries. Si la Societat no es decidia pas a fer els sacrificis necessaris, no hi hauria més remei, deia l'última memòria, que "posar la clau a la porta."

En Felip es palpà la butxaca. En un sobre, duïa les instruccions de l'administrador i una lletra contra la banca local. Les instruccions recordaven les precedents en termes pomposos, a la manera del ludió del carrer de Saint-Lazare. I confiava en l'"activitat i la perspicàcia del nou director, així com al seu sentit de la realitat." A més a més, l'invitaven a vigilar amb atenció el senyor Kröhn, que només era un encarregat provisional i a revisar minuciosament la gestió del senyor Ambois... Vasco girà el xec. No era considerable, però era suficient per assegurar les mensualitats dels senyor Kröhn i les seves durant al menys mig any.

"Ja podria viure!..." Tanmateix, començava a sentir una vaga inquietud.

Al carrer, davant la porta de vidres, un petit rotllo de gent l'espiaava. Eren tres: Taparó, amb els parpres baixos i mastegant les paraules, un home menut i gros vestit de color caqui, al qual no se li veia la cara, i En Frelon, que llançava vers la botiga unes mirades inflamades i uns gestos desmesurats. Hom hauria dit que tenia quelcom de fantàstic.

Vasco va eixir. Els braços enormes d'En Frelon li caigueren damunt de l'espatlla i es sentí presoner d'una mitja rialla desdentegada i d'una bravada repulsiva de paraules manyagues: "Marxaran els negocis, ara?"

En Felip setí un malestar com si l'hagués picat alguna bèstia verinosa.

"Em penso que sí", respongué Vasco.

III

Tingué una casa, una piràgua i un cavall. Fou aleshores quan escriví la famosa lletra que el seu pare m'havia mostrat:

Ja hi sóc! He trobat la felicitat en la terra. No hi ha d'altre lloc al món on jo pugui ésser feliç. Tinc, tindrè una cabana sota els hibiscus i les falgueres; bananers, carregats de raïms de plàtans li donen la volta; un cocoter gegant l'aixo-

pluga. El vent de la vall i de la muntanya hi passa. La muntanya s'obra al davant, la mar és a dues passes... Tinc, tindrè la meva piràgua, el meu cavall... La vida és tan bella que us faria plorar d'emoció i us faria pregar cada matí per a que duri. I jo em pregunto si podré tornar mai més...

Acabava de fer vint-i-cinc anys.

S'havia instal·lat d'antuvi en un petit hotel, davant del moll: a cà'n Ari Tofa. Un apacible hotelet que, amb la seva façana verd fosc es confonia amb l'ombra dels arbres. Les galeries enreixades donaven, les de baix, a una avinguda ben regada per on passaven els ciutadans vestits de blanc i les noies amb vestits de color de bombons; les de dalt, on ell tenia la seva cambra, donaven a l'òpal brillant de la badia: pel damunt del mirall marí hom veia aixecar-se una altra gran ombra turmentada, una altra illa, Moorea. La casa era fresca, ombrejada, plaent a les velles miss americanes, a l'oficial de marina solitari, al novel·lista de Sant Francisco i a les furtives mig-blancues que hi anaven a rebre visites. A ell li plaïa la dutxa glaçada com l'aigua d'un torrent, les mosquiteres esteses i els cocktails de pinya que En Tofa feia gelar abans de migdia. En Tofa era un xicot amable, més aviat blanc, panxut, que es posava més sovint un *pareo* que un pantalon. Amb un to de soprano d'efebe agitat parlava un tahitià anglo-xinès que tot de sobte era tallat per frases barroques d'un francès amanit. Vivia en el seu hotel en una cambra secreta forrada de negre i amb pantalles violetes; es perfumava amb xiprer i posseïa una pianola que tocava sense parar els *Barquers del Volga*. Sabia cosir, era pastisser, sabia fer corones, fer jocs de mans amb llimones i mimar la dansa tahitiana millor que una dona. Quan les noies que allí anaven li pregaven que iniciés Vasco, l'home es feia pregar un xic; després es cenyia un ample mocador a les anques robustes i es lliurava a llanguiments i frenesis i acabava amb un crit de falset tot tapant-se la cara amb els dits. Durant vuit dies Vasco trobà que allò era diví i després es cercà una casa.

La trobà fora de la ciutat, en una avinguda solitària que menava a la vall més pregonada de l'illa: a Fautaua. Ell assegurava que la seva lletra no havia exagerat res. Pel damunt dels arbres opulents de l'avinguda apareixia un morrot; hom oïa cantar el riu; a l'altre extrem del passeig s'obria la mar. La casa, sobre engrael·lats, s'enfonsava sota la vegetació. Ell la descrivia amb amor: "...entre manguers, arbres de pa, aquests arbres de Déu d'esferes pàl·lides que pengen entre les blondes de les fulles vernissades, entre garrigues de baies vermelles, que eren cafetals, un avocater de peres llargues i tot un jardí de pomes de Citera.

"La casa era una gàbia! Una gàbia amb dues cambres: una crem, l'altra verd tendre. La que em servia de dormitori era una habitació amb ciaraboia, que de nit transparentava. La lluna d'un mirall amb daurats monumentals, l'esclat de les musselines i de la llàntia hi donaven cita a mil papallones nocturnes i a petits llargandaixos familiars. Era una festa esbojarrada que es trufava de la tenda de musselina on, en un llit per a quatre, jo somniava en el Tibet.

“En la galeria del darrera esmorzava i dinava sol amb porcellanes de xinesos pagesos. En Terii m’hi servia el fruit de l’arbre del pa, vianda de porcell i un peix era delitós, preparat amb llimona i llet de coco... Terii? Un xicotot d’ulls de cèrvola, que havia sortit de la presó feia dos mesos. Anava sempre mig nu per arranjar en el jardí platabandes ideals o per regar les falgueres arborescents de la galeria. Terii! Torrava el cafè, ensellava el cavall, eixugava els llibres i, sobre el parquet pintat, les petges dels meus peus nusos. Brodava la meva mosquitera, aquilotava la meva pipa, m’obria les cortines, m’estimava, m’obria la vida...”

La vida! Vasco en deia, d’això, la vida, aleshores. Tenia un cavall i una piràgua. Tenia la pau.

Mentrestant, qualche vegada, pel matí, quan es desensonyava sota la musselina, en la primera frescor del dia, oïa des de la seva cambra un soroll sord que, des del fons de l’aire, inaugurava els dies més radiants. Hom hauria dit que eren cops de destrat. El soroll s’aturava i tornava a oir-se, però mai no durava gaire. Hom no sabia d’on venia. Semblava venir de molt a la vora. Tanmateix, no sabia que tingués cap veí proper.

I per què hi hauria reparat? Era venturós.

* * *

Vivia poc entre els homes. La poca gent del veïnat que el veia, des de llurs galeries amagades sota els brancatges, dissimulaven amb fingida indiferència l’acerba curiositat que allà inspiraven els forasters.

En el petit món dels botiguers on els odis tenien més tenacitat i on l’humor era més agre, un pàllid somriure de commiseració havia acollit la intempestiva arribada d’aquest director sense pèl a la cara. No es pensava pas desencallar el *Comptoir*, sens dubte. Hom sabia allò que l’esperava: tres mesos d’idilli al camp i la fugida. I potser la fallida definitiva d’aquell despatx polsós. “...No n’hi havia poques de rates a l’aguait, darrera les planxes podrides de certs despatxos dels voltants! Als xinesos tant se’ls en donava, però als altres...”

N’hi havia que s’inquietaven. Heus aquí perquè ara feia netejar els vidres a En Taporó i netejar els metalls amb pasta. Feia com els altres. I això no l’havia impedit de tocar soleta quan l’hora arribà. Però hi havia la frase famosa que tan imprudentment se li havia escapat al barco: *Sempre, si puc*. En Tolmer i En Frelon l’havien passejat cada u pel seu costat al través dels hangars de copra. Aquesta presumpció era més greu. Romandre sempre a Tahití, era una cosa que, per començar, havia de pagar-se. Després ja veuríem. Ells tenien més d’una treta a punt, per provar-lo, si calgués...

El passava de llarg davant de tot allò que aleshores ignorava, sense malfiar-se gaire, girant els ulls a altres bandes. Poques hores s’estava al despatx; hi

anava a les tardes, només: "Què fer, amb aquell calaix buit? Sense correu, sense barco; els mestissos dels arxipèlags hom els havia d'esperar durant tres mesos, car venien amb goletes, quan venien. Quant a les postals i a les conquilles, En Taporó podia tenir-ne cura..." De totes maneres això darrer l'amoïnava: el senyor Kröhn tenia una manera ben personal d'arrufar el nas quan li pregava que fes escombrar bé sota la taula. En Frelon l'havia avisat molt confidencialment: "Fareu molt bé de no perdre de vista aquesta mena de zebra. No us vol cap bé" Tanmateix, els dos homes tenien davant de la porta llargs conciliàbuls. I quan el senyor Kröhn en tornava s'apropava a l'orella d'En Felip i li deia: "Sabeu? Farieu molt bé de malfiar-vos d'aquest Frelon... És una mala bèstia..."

Veia poc els seus col·legues blancs. Déu sap si eren blancs o no! Encara es recordava cert banquet oficial. Mai no hauria cregut que hi haguessin homes tan blancs. "...No descolorits, pàl·lids, sinó blancs: formatges, fantasmes, d'apretades de mans toves, una corrua d'astres fúnebres que desfilaven sota el retrat del president Carnot, entre els sillons que havien estat daurats i tenien les fundes destenyides, per instal·lar-se davant d'uns plats menys blancs, que ell..." Reunió realment interplanetària quan el moment del gelat de coco, en fallar definitivament l'electricitat, hom degué portar en la nit vibrant de falenes, uns quinqués amb globus. Aleshores hom féu uns brindis fúnebres, "per la prosperitat dels establiments comercials, per l'esdevenidor tan prometedor..." Aplaudien com un rat penat fa bategar les ales. Els plastrons eren tous. La nit pesava. Hom hauria dit la fi d'un banquet de llunes.

I aquestes llunes orbitaven al seu costat, menyspreadores.

Tret dels carrers de botigues on es creuaven aquestes notables figures, la ciutat hostatjava en l'ombra de les seves avingudes circulars personatges més secrets, desvagats que tenien motius misteriosos per exilar-se. A Vasco li hauria agradat conèixer-los, aquests personatges semblants seus, però rarament s'obrien les portes de llurs refugis, d'on, a vegades, eixia el so d'un piano desafinat, les baladrieries d'una matrona de color i el xivarri de la quitxalla indígena que revelaven internes fèrules per a la felicitat d'aquells reclosos. A vegades, en eixir de nit a la recerca del vent fresc de la vall, en la silueta solitària que amb el seu pas taciturn i el seu tarannà distanciat i escoladís l'intrigava, Vasco creia reconèixer-en un d'ells.

Una troballa l'havia gairebé esfereït una vegada: a pocs quilòmetres de la ciutat, en una platja on ell havia anat, a cavall, a banyar-se, veié eixir d'una cabana feta de caixes i amagada sota uns cocoters malalts, un ésser estrany, barbut, amb un sac de tela al cap a tall de caputxa i sense altre vestit que això, que ho duia lligat a l'espatlla peluda. Feia giravoltar una canya, movia els de tritó i vituperava el mar. Vasco esperonà el seu cavall. Qui podia ésser aquell boig?

No eren, doncs, tan descabellades les xerrameques dels Tolmer, dels Frelon i dels altres. L'"acanacament" podia menar a la bestialitat, a la follia. Aquell encontre el deixà per un quant de temps impressionable.

Precisament, al cap de pocs dies, en tornar a deshora a la seva avinguda solitària, gairebé al davant de la seva porta, havia vist eixir, en l'halo d'una de les darreres llànties que penjaven dels arbres, un individu vestit de blanc, la cara del qual no es veia bé perquè la mig tapava el capell. L'home romania immòbil i En Felip, tot passant, cregué sentir la fiblada d'un esguard insistent. Mai, a la nit, no havia trobat ningú en aquells paratges. Emocionat, es girà. I quan s'enfonsà entre l'arbreda, el desconegut s'havia fos.

* * *

Lluny de la ciutat, les hores eren gairebé pures. Els dies passaven, dies sense memòria i sense estacions. A les taronges succeïen els mangos i als mangos els avocats. "Aleshores hom menjava les darreres pinyes i el meló seguia durant."

Allò representava per ell, que vivia entre el seu jardí, la seva dutxa i el seu "rocking-chair", descalç i abillat amb un simple *pareo*, unes estranyes vacances així com un gran espai buit en el temps. Està clar que, per distracció, pensava en Europa, en el passat, en l'antic jove que feia càlculs tot perseguint les seves quimeres, allà a París, i en la dona que l'havia amat. "Aquella pobre Raya, què devia fer?" Ell havia cessat d'escriure, i ella també. Però tota la seva vida anterior s'havia enfonsat darrera el tranquil horitzó: joventut, guerra, marasme de la post-guerra, el terrible vagabundatge dels últims temps. Tot això s'havia negat com la vida d'un altre. Què en restava? Sempre la seva. Però, miracle efímer, ell l'havia oblidat, havia perdut el rastre de les semblances i havia conquerit en l'exili la seva llibertat provisional. Es creia nou, ressuscitat, massa feliç, gairebé feliç.

Gairebé feliç! Els correus encara li portaven paquets de llibres, revistes. Els obria amb una sobtada represa febril. Es recordava que en altres bandes hi havia homes de patrèn, treballaven, inventaven plaers que desconeixien, creaven. Aleshores tancava els ulls. Què podria esperar més de la vida, ell, sinó aquesta enfòria, aquesta dolçor inescotablement renovada, aquests miracles de llum quotidians?

"Si ho pots fer, imagina l'herba que em voltava plena de merles de les hulgues, llur verdor de la tarda i del matí, translúcida o apagada, tacada de vermell, de groc i de blanc; els velluts rubís de les "canes" entre el sol i l'ombra; el plaer de regar-les; els caps al tard, les entrades de fosc d'un blau de Paradís, en l'ambient de múltiples verds; les nits tan pures, tan feixugues d'astres baixos, durant les quals les flors nocturnes s'obrien entre els perfums dels cafetals. I això sempre, sempre a l'abast dels ulls i de les mans... Aquells bruits d'aigua que es confonien amb la remor de les palmeres... Palmeres de mitja nit, galls de la nit, ocells blancs de la matinada... Tot això, cada dia. Això era l'ordinari, el quotidià..."

—Déu meu! Què volia més?

Hi havia encara l'inesperat, les sorpreses que li donaven uns dies més rics que els altres. Les troballes de la mar, un bon dia, en piràgua prop d'un escull: jardins de corall, garrotxes de corall sota reflexos d'aigües vives, entre cledes de peixos gais; cavernes blaves d'on eixia un polsequim d'argent, flames ondulants o bé, lentament, mig de color de porpra i mig de color de safrà, uns peixos-cacatues de bec de taronja. Hi havia les hores a la diga, entre la mar i el port, en què mirava el rompre de les ones; "...la descoberta que féu un vespre, del riu, un riu fred, entre fulles paquidèrmiques i tofes de lliris enllaçats a les ribes; i aquella aigua que queia de dalt damunt d'una espatlla de color de boix, com un baptisme..."

"O bé, a la nit, l'arribada silent d'uns peus nusos damunt de l'herba, d'un vestit llisquent que l'ombra prenia i retornava, després d'algun viratge entre les fulles, fresc pel defora, però xardorós per dintre, amb una rialla rauca i una fronda de cabells sedosos... O encara, el desvetllar-se a mitja nit, pel so d'unes guitarres tocades per unes noies que entraven dansant com si es trobessin a casa; a l'alba jo trobava damunt les taules llurs corones marcides que encara enbaumaven.

"I cada nou plaer em semblava més delectable..."

—Aleshores, Vasco, que volies més?

* * *

Res... La seva ventura era massa feixuga, massa madura ja, per un xicot tan jove. El corc hi entrava.

"Oh! No hi havia res d'aparent. No flotava encara cap amenaça en l'aire, però ja sentia una mena de fatiga que m'embolcallava com la persistència d'un perfum massa tenaç, d'una inalienable llanguidesa, d'una torpesa amnèsica, que m'anava dominant. Quina anestèsia, però! Jo pensava: entanàsia, mort dolça i perfumada. Ah, Déu meu! No; no era pas un país per anar endavant! I qui sap? Potser m'hi hauria fet... Gosar! Allà no hi havia altra cosa a fer... Però saber gosar, aquest era el problema..."

A vegades oblidava de pensar-hi. Ingratitud...

"...No era que cregués aleshores que aquella ventura podia esvair-se i alterar-se. Aquella benhaurança em semblava permanent, etern com aquella llum i com aquella dolcesa que no variava mai. Jo podia perdre-m'hi, gascar-me, envelleir. La ventura, estava disposat a creure-ho, romandria. Però jo em deia: Ja he triat. No me'n tornaré mai, per molt que em costi. Ja he trobat la felicitat."

Era això allò que era greu, molt més greu del que ell es pensava.

Fet singular! L'estranya remor que a vegades el sorprenia a l'hora de desvetllar-se creuava ara el seu endormiscament amb una vaga recança, constant com un penediment. Penediment de què? No ho hauria sabut dir. Es despertava turbat i afinava l'oïda. Era, distintament, un soroll de destreal. Els cops queien damunt d'un arbre i s'interrompien, com d'un home cansat que s'escarracés i

després renunciés a una feina improvisada. Aquell soroll venia de més enllà del jardí.

El seu clos era voltat d'unes fileres espesses de palmeres de plàtans. Tret d'escasses clarianes, llurs troncs i les fulles inclinades li feien una barrera que el separava de tothom. Amb un podall a la mà li agradava collir els raïms grocs i arrancar la trompa violeta de les grans fulles fibroses que queien amb un soroll de tabal. Un dia, en caure'n unes quantes, veié en un clos veí l'arbre i la destral.

"...La destral era encara en el tronc que no havia estat gaire esberlat pels cops intermitents. A l'entorn de l'arbre, un vell *burao* torçat, la terra era baldera. Per al fons d'aquells matolls, hi havia una casa.

"Una altra cabana bastida damunt d'un engrallat, com la meva, amb un coter com el meu inclinat damunt de la teulada. Només tenia que estava tota despintada, que era negra i tronada. Una gran planta sarmentosa la cobria tota, d'un costat, amb les seves lianes. No tenia a l'entorn tant d'aire com la meva i hi tenia més misteri, car un darrer contrafort de la muntanya l'ombrejava a gratcient. Hòm l'hauria dit bessona de la meva—alçada, finestres, galeries—però la podridura enrogia les posts negres. Una llauna rovellada substituïa un vidre trencat..."

Igual que la seva! Només calia que s'escolessin uns quants anys... Havia passat una ombra.

Una ombra? No... Reminiscència, doble vista, esquinçament del vel sobre el destí pressentit? Una vaga torbació li arrugava el front. I aquesta impressió l'havia menat aquella mateixa tarda a la bretxa. La casa seguia allí, dormida i negra. Però per una finestra oberta eixia un peu blanc. Aquella altra casa era habitada per un altre dormilega: l'home que ventava cops de destral al matí en el *burao* recargolat. No havia de trigar gaire a conèixer-lo i a no conèixer sinó a ell.

"...Era En Plessis."

TERCERA PART

Estimo aquell l'ànima del qual es dóna, que no vol que hom li digui mercès i que no restitueix; car aquell sempre dóna i no vol conservar-se mai." NIETZSCHE.—(Així parlà Zarathustra.)

I

Recordo encara el to sord de la seva veu en dir aquest nom i el compàs d'espera que féu quan l'hagué pronunciat. Hom hauria dit que, tot i el terreny confidencial on s'havia llançat lliurement, hi hagués alguna reserva a l'entorn d'aquell nom. Jo vaig romandre en suspens, encuriós com mai: "Plessis?" Vaig provar d'encaminar-lo, d'encarrilar-lo. I amb una sobtada impetuositat féu:

"Sí... Plessis. Un home com no n'has conegut, com no n'has trobat mai a la vida... No et creguis que fos un fantotxe, un fals alliberat. Un home... Saps, tanmateix, el que vol dir, "un home"?"

Evidentment, no sabia ben bé ell el que volien dir aquells mots i aquella paraula "alliberat" em sonava estranyament.

"Un home! Un home al qual hauries pres pel músic de l'establiment en la taverna on el vaig conèixer. Tocava el banjo per a uns "canacs" que dansaven la upa-upa. La gent de les taules picaven de mans al seu entorn... Semblava, però, que tant se li en donava; ni la veia; ell tocava pel seu gust, tot rascant les cordes amb la punta dels dits, els ulls perduts enllà... uns ulls durs i blaus, molt durs, però... Em penso bé que foren aquells ulls el que m'havia fet fer un gest de sobresalt en entrar... Els ulls? O potser més aviat aquell vestit sedós que duia? Ja no ho sé. Un vestit llampant, d'una mena de teixit de llana blanca i daurada, que amb el coll obert damunt del pit colrat, els cabells rossos, l'arruga del front i el seu perfil aquilí, li donava un aire ben personal... Un aire d'insòlita elegància que es donava cops de puny amb tot el que hi havia allí..."

Era un cau de turistes de pas, al qual En Felip anava per primera vegada, arrossegat per una colla d'oficials del correu de retorn, la qual, en desembarcar, havia anat al seu despatx. Tot Papeete hi anava a aquell sorollós establiment: mestissos endiumenjats, amb *tiarès* a l'orella i mocadors al capell, passatgers de barco descordats, plens de les coquilles del senyor Kröhn, *vahinès* sense res al cap que anaven allí per a fer-se convidar a beure i que hom feia quedar a ballar.

"Sempre havia fugit d'aquella mena de gent, però aquella vegada no me'n vaig poder desprendre. I, com per atzar, la festa llanguia: ells, amb unes corones que els queien al nas i amb el nas al xampany: elles, encongides en llurs sedes tendres. Els mig-blancs es donaven a conèixer amb llurs crits d'animal.

Quant a les balladores, pagades per endavant, començaven a asseure's als graons de l'escala..." Fou aleshores que l'home del banjo es dignà mirar aquelles noies que badallaven als estels. En el seu esguard dur hi havia una fosforescència. I havia rascat el banjo un xic més de pressa, una mica més fort, simplement.

"...Amb això n'hi hagué prou. De cop i volta, com una papallona que va a topar amb un llum, eixí de l'ombra una xicota alta, i allà al seu davant tremolava, amb el mocador a les anques, una flor a les dents, els ulls fits en aquells altres ulls d'acer que la miraven. Era la Pakki, me'n recordo, una rodasoques del barri xinès, però bonica amb el seu color d'oliva i els seus ulls esbiaixats. Ell no la deixava, accelerava el ritme, el ritme insinuant i endiablant de la upa-upa que semblava que li brollava dels dits o més bé que, com un indígena, el duia a la sang. Com un indígena o un posseït, amb el seu aire llunyà i els seus llavis closos...

"El que passà és impossible d'ésser descrit: les noies entraven, l'una darrera l'altra, a batzegades, i tot seguit hom les veia, en la llum, fer tremolar les anques i les espatlles i avançar devés ell, i quan hi eren prop, romandre-hi, vacillar sobresaltades i vibrar com papallones clavades per una agulla. Llurs *tanés* entraven també, amb un braç endavant, amb la mà aixecada i movedissa, amb la gropa enrera. La mà del guitarrista no passava. Hom oïa crits, aguts i estridents. Plovien flors i hom trencava vasos. Una veritable onada de follia: a la gent asseguda a les taules els rodava el cap. Jo vaig apropar-me a ell. Ell, però, amb un cop sec damunt del banjo va rompre aquell encís.

"A la nostra taula, on ell s'assegué, vaig sentir els seus ulls damunt dels meus i jo no gosava mirar-lo cara a cara. Algú li digué un mot a l'orella. Aleshores ell em parlà; no em recordo gairebé de la seva frase: "Fa molt de temps que us agrada el país?" Em digué una cosa així. Jo devia estar un xic embriac. I tot parlant-me, féu: —"Veni a veure'm." Vaig preguntar el seu nom al meu veí, un mig-blanc que esclafí: —"Sí, home; ell... no ho sabíeu? El nostre Plessis!"..."

* * *

"El nostre Plessis"... Què és el que no li contaren, referent al seu veí, durant tot aquell dia, quan després de la seva descoberta, ell volia informar-se? Fou el senyor Kröhn qui havia fornit les primeres informacions:

—"Allà, tocant a casa vostra... La cabana negra?... Sí, senyor, ja sé... En aquell indret *tabú*." Segons deia En Taporó hi havia hagut, en aquell clos inculte, una parella de llebrosos. I, naturalment, la llebrosia havia romàs al lloc: tabú... —"En bona fe que hauríeu pogut escollir una altra banda per la vostra cabana... Oh! No tothom l'agafa, sobretot els blancs, però a vegades... I l'home hi és, ara? Renoi!" L'home, era En Plessis, "Plessis Torrat", com l'anomenava en Taporó, el famós Plessis. No n'havia passades poques, aquell mano, d'ençà que havia arribat a Tahití! Es feia passar per americà... Un rodamón, un *beachcomber* que hom trobava a tot arreu, o en lloc; a Tahití quan

PL. XV. — R. CANALS : PINTURA
(COL-LECCIÓ J. BARBEY)

hom el creia a Amèrica, en els districtes; a Moorea o al diable, a les illes, fent-se alimentar pels indígenes; ara aquí, ara allà, o bé amb els seus amics, els "homes de la natura" de Tantira. Deia que era pintor... Ningú no l'havia vist, la seva pintura. "És que no sabia fer altra cosa que pintar?", preguntava el senyor Kröhn mirant els seus nacs empastifats... "Ja us dic jo que teniu un veí singular... Ja el coneixereu..." A câ'n "Lapérouse" hi havia gent que en podien contar un rengle, si volien, sobre "el senyor Plessis."

A câ'n "Lapérouse", cercle de la marina i del comerç, situat prop del port, s'armà un veritable xivarri entre els encarregats de les factories i els capitans de cabotatge quan En Felip, que havia aprofitat l'ocasió que hom li oferia de fer-hi unes quantes visites, havia deixat anar el nom de Plessis. El galliner s'a-
volotà; allò fou una pedra llançada a l'aiguamoll de les oques.

—"Plessis! Un cràpula o un boig, senyor, aquest Plessis de què parlu", havia glapit el gerent de *L'Eclairneur de Papeete*, un home biliós, que tothom coneixia per les seves trifulgues conjugals. "La gent a la qual ha arruïnat... o ha deshonorat us ho podria dir..." —"Un boig, noi, un boig", afegia pastosament un elefantíac patró de goleta que suava punch per tots els pors. "Un boig, i sé ben bé el que em dic, perquè l'he passejat d'ací d'allà. L'he dut a les illes Paumotú a les Marqueses durant sis mesos. Ara digueu-me què hi havia d'anar a fer a les Paumotú. Anava com la seva mare l'havia parit, fins quan romania a coberta i aidava els mariners a netejar el barco. Ja n'he vist de tocats del bolet, però com aquell... Després, amb els "canacs", embriagant-se amb ells i només amb ells, dormint no importa on. Fins s'arribava a banyar en indrets on hi havia taurons".—"I això no el privava d'haver esmerçat més diner en la seva passejada del què podia valer el vostre carregament de copra...", afegia un altre. "I Hapatakí?", cridava l'un i l'altre per tots costats.

En Felip pogué treure en clar que havia estat En Plessis l'instigador d'una expedició llengendària, "l'afer del tresor d'Hapatakí." En una de les seves peregrinacions havia descobert en una illa baixa un vell maniàtic, Hapatakí, que des de feia vint anys s'obstinava a vigilar en les aigües blaves l'indret on geia un pretès tresor procedent d'un galió naufragat al segle XVI. L'home ensenyava mapes i papers. De tornada, En Plessis havia esbombat l'afer i havia cercat consocis. El miracle fou que en trobà. Hom havia format una societat que equipà tres goletes. La pròpia administració havia enviat gendarmes per protegir els seus drets. El fiasco fou lamentable. No solament els escafandrers no havien trobat res sota l'aigua, sinó que ni trobaren corall en tota l'illa. Amb una mica més els gendarmes es moren de fam. D'aquí vingué l'escàndol. Els enganyats deixaren tranquil llur engalipador, però tothom bescantà "el senyor Plessis".

Dissortat Plessis! Era cèlebre i maleït. En Taporó no havia pas mentit. Hom en contava a l'alçada d'un campanar. La història menys prestigiosa no era pas la que feien córrer certs mestissos fatxenders: la d'una mig-blanca, "ah, senyor,

una beutat, una perla!", que ell havia raptat de les faldilles maternals d'una diaconessa de poble. I tanmateix, tothom sap si la vigilaven!... "La filla d'un lord anglès, com us diuen", d'un veritable lord que havia engendrat aquell fènix durant una croada i que més tard, "en recordança d'aquell bon temps", esmerçava tots els cabals que exigia una minuciosa educació. La mossa ho havia aviat tot: temple, dot i diaconessa per anar al darrera d'aquell vagabund. I Déu sap on la tenia, ara. "D'aventurers com aquests n'hi ha més de quatre", havia exclamat un llevatí, de parpres i de bigotis feixucs que, segons deien, traficava amb opi valent-se d'un títol de doctor. "Ja no som al temps dels baleners."

Totes aquestes històries atrabiliàries o absurdes prestaven a l'home del clos tabú uns aspectes ben diversos per a la imaginació de Vasco. Però hi havia un altre aspecte ben distintament emocionant en allò que li havia donat entenet, tot acompanyant-lo amb el capell de gairell i conduint la bicicleta amb la mà, un dels parroquians de cà'n "Lapérouse", l'únic de qui Vasco feia cas: Osvald.

L'Osvald era un suís d'aire bonifaci i d'aspecte modest a desgrat de la seva enorme fortuna, que s'havia aventurat per tots indrets del món, que havia estat caçador d'òssos a la Rússia meridional, prospector de mines a Colòmbia i col·leccionista d'antílopes al Sudan. Aleshores es lliurava a ahítí al seu esport favorit, la pesca de canya a remolc. La seva originalitat consistia per Vasco, que cercava la seva companyia, en l'art amb què combinava la seva fuga aventurera i la seva insaciable curiositat amb una economia helvètica de les seves forces i de la seva bossa, i compensava les seves passejades en bicicleta de sexagenari galan amb el sistemàtic rescat que assolia, diàriament, dels seus bons jugadors de pòker a cà'n Lapérouse.

—"Hi ha molt de cert en totes aquestes històries, però no es poden jutjar així com així, m'enteneu?", havia dit l'Osvald. Observador càustic, xafarder infatigable i matiner, coneixia pam a pam "Papeete, la ben amada", com qualificava la seva ciutat adoptiva. Vasco havia enreventat les orelles... "No es pot jutjar així com així. Aquesta pobra gent no en sap res del vostre Plessis."

—"El meu Plessis? Mai no l'he vist", exclamava Vasco.

El suís es rascava la barbeta i esguardava Vasco amb ull penetrant. —"No hi fa res, no hi fa res... Aquest home, jo us ho dic, ni és boig ni és un cràpula. No és ni un aventurer, com diu aquest grec que ven receptes. Ni un home de la natura dels seus amics de Tantira... És una altra cosa. Primer que tot, és un home de mala estrugància. I la dóna als altres. Recordeu-vos-en. Voleu saber com en diuen, els espanyols, d'aquesta mena de gent? *Desesperados*... I és això mateix, aquest home, jo us ho dic, un desesperat..."

I amb un esguard clar i escorcollador, un esguard irònic i mica maliciós, llançat a ple rostre, amb una gran barretada cerimoniosa, afegí: —"Però us agrada-
rà conèixer-lo..."

* * *

Si li agradaria, no ho sabia encara. Però, ganes? Sí, que en tenia ganes. Sobretot d'ençà que, deixant d'ésser un mite i l'heroi més o menys deshonorat per tantes històries abracadabrants, l'home li havia aparegut en aquella mena de taverna amb aquell aspecte inesperat. Amb el seu rostre atractívol i el seu llucar d'ocell marí, amb aquell vestit lleuger i amb la guitarra, revestia, als ulls de Vasco, amb un prestigi sobtat, les seves aventures barroques i desesperades i aquella mena de mala estrugància que hom li prestava.

Desesperat... Aquell mot tenia per a Vasco un sentit fraternal, fos el que fos el que volgués atribuir-li el suís. Aquest mot commovia en ell, al través de la serenitat amb què s'havia embolcallat, en aquell país nou, durant aquells mesos de tranquil·litat, el fons tèrbol de les seves angoixes passades. És clar que ja se'n creia alliberat per sempre; no res menys, al conjunt d'aquell mot, una doll de simpatia instintiva havia brollat en ell i l'havia gairebé embriagat, abans i tot que se'n pogués fer cabal, mentre l'home tocava el banjo. El vostre Plessis! Aquella anticipació d'afinitats entre ells ara li semblava tota natural. Només es preguntava com era que d'altres abans que ell haguessin pogut endevinar i preveure...

Sobretot ell, aquest Plessis que, des del primer recontre, sense conèixer-lo, li havia llançat, com a una amistat predestinada, la flama blanca del seu esguard penetrant. I aquell "Veniu a veure'm" que li havia aviat en partir, com una apellació.

Vasco hi pensava. Les fulles lasses de les palmeres de plàtans del clos eren illuminades per un raig de sol oblic. En les herbes denses piaven les merles, peixades de mangos. Hi havia una gran, una pesant dolcesa. Ell no gosava. Hi havia com una mena de sortilegi que cali vèncer, la inèrcia d'una feixuga felicitat. Oh! No era ni haver d'afrontar l'hostilitat de la gent, ni aquesta vaga amenaça... No; no era això, sinó com si hagués de trobar una pregona pau, una tranquil·litat guanyada... Cagué una fruita. Ell havia avançat devés el clos.

Per la bretxa, pel recinte tabú, nimbada pel doll de llum que la posta li enviava, hom seguia veient la cabana negra. I en aquest sol que imbibia les lianes violàcees que la protegien, semblava menys vella, menys desmanegada. L'alta silueta de l'home es retallava a la galeria. Duia un pareo i una camisa de mànecues curtes. Hom distingí un reflex daurat en els seus cabells. Semblava esperar quelcom. Quan veié Vasco aixecà la mà. Vasco saltà l'estacada i entrà en el seu clos.

* * *

La post de l'escala semblà que anés a rompre's: la mà de l'home el féu enfilar. Els seus llavis tenien un somriure minso... Féu:

—“Apa... Que ja us esperava!”

Entraren tots dos. Una habitació nua. No hi havia res als embans, que semblaven més ròncs de dins que de fora. Una de llit d'estores, una mosquitera bruta com una tela d'aranya, tota foradada; una finestra que donava a un tou de

fulles; dues arques. En Plessis s'assegué al damunt d'una d'elles i oferí el llit. En Felip se'l mirà.

Semblava menys jove que a llur primerencontre: un cercle d'ombra sota els ulls, l'arruga del front era més marcada, tenia dos plecs a l'àngol de la boca minsa i alguns cabells blancs que a la penombra es veien més. El seu esguard, però, era el mateix: penetrant, obstinat.

—“No gosava...”, va començar dient En Felip un xic cohibit.

La mitja rialla es distendí. —“Teniu por, potser, d'aquests “senyors” de cà'n Lapérouse?” La veu era breu, mofeta, amb una punta d'accent saxó. En Felip se'l mirà curiosament. “Què us estranya? Què jo sàpiga? Amb els mig-blancs, sabeu...”

En Felip tingué un gest evasiu: “Oh! Jo si que faig poc cabal de llurs històries...”

L'altre li tallà la paraula, tornant-se sobtadament pàllid: —“No, no, res d'històries... La veritat pura, probablement. Però pel què sabeu rai...”

I agosaradament, com per acabar d'un cop amb l'equívoc, parlà. Hom el menyspreava, hom l'odiava... Això el divertia molt. Molt estrany, oi, això de passar per un vagabund de la platja, “com en les novel·les de Stevenson...” Sí, sí, ell corria per la platja, era l'home de la platja. La cosa no era pas greu. D'altres n'hi havia; d'altres, però, que s'arrossegaven, que vegetaven per les illes, menys per estimar el país que per vagància. Aquests altres havien vingut per això. Ell no. A Amèrica no eren pas els dòlars el que li mancava. Però per l'ençís que tenia la vida, allà, a Xicago o a Boston...

—“Heu viatjat?” En Felip el considerava amb curiositat. Sota el seu accent sarcàstic, el seu tarannà una mica altiu d'estranger, Vasco trobava en ell quelcom de propi, que era un Vasco d'una altra mena, amb més força i menys de finesa.

Viatjat? Sí, Déu n'hi do... Mèxic, Perú, fins a la Terra del Foc, des d'on un veler xilè l'havia menat a l'illa de Pasqües per venir després cap a Tahití. D'això feia deu anys. Per què havia romàs a Tahití? En altre temps, pintava. Havia cregut... Però deixant de banda la pintura, no era natural? Per ventura podia anar més lluny? Ningú no sabia res d'aquest país. La gent que venia només eren turistes. Quinze dies de cocktails i es tornaven a embarcar. Ell, ara, ja començava a conèixer-les, les illes. I valia la pena. Però calia saber-se aclimatar, viure verament entre els indígenes i lliurar-se a... Ja li ho explicaria un altre dia, però no a Papeete... Ell tenia una altra cabana, a l'altre extrem de l'illa, a Tantara. Allà hom es sentia viure. Un dia hi anirien junts... Observava Vasco amb atenció, d'una mica en l'aire, com si tingués intenció d'intrigar-lo, de dominar-lo, potser... Sí, feia deu anys que s'havia instal·lat a Oceania, deu anys... Havia liquidat tot el que li quedava, un dia, entre dos correus, a Frisco, i se n'havia vingut a viure a les illes, com li ho havien predit.

“Predit?” Vasco no pogué contenir un gest d'esbalaïment.

Sí, predit. Era còmic, no és cert? Quan tenia vint anys, en un laboratori d'o-

cultisme, de Nova-York, hom li havia dreçat el seu horoscop. Allà li havien donat un curiós paper. Tot hi era: els viatges, les illes, la malastrugància. Fins li havien dit que es malfiés de l'aigua... És còmic, oi? La malastrugància li havia realment fet algunes jugades. Però tot allò eren facècies! Tot allò no impedí que tingués els seus dies de bonança. Havia rodolat per totes les illes: Marqueses, Paumotú, Sota-Vent, dormint i menjant amb els indígenes, aprenent llur llenguatge que avui parlava millor que ells, procurant saber "el que tenien al pap", donant-los tot el que ell tenia, pareos, llaunes de conserves, tabac, rom i tot. "No és pas el que els fa més mal i és el que els agrada més." A vegades s'embriagava amb ells...

De tant en tant deixava d'enraonar, prenia una botella plena fins a les dues terceres parts, omplia un vas i el buidava d'un glop. Després, repicant amb els dits damunt del vas, anava seguint... Li havien passat moltes coses, algunes de molt crespes. Se les havia hagut d'heure adés amb un missioner, adés amb un gendarme; altres vegades amb els colons. En una de les illes de Sota-Vent, fins havia arribat a tenir-los tots contra ell a causa d'un llogarret on havia volgut impedir a la gent que es deixés robar. El pastor els feia donar tota la vainilla en les seves captes. "Volia edificar un temple, un veritable temple de Salomó, *my dear*, amb finestres gòtiques, una teulada de planxes de ferro i uns vidres de color. Tot això voltat de cocoters, què us en sembla?" Tota l'illa tenia així compromesa la collita d'un any. I allò era un negoci pels marxants de planxes de ferro... En Plessis arribà quan el poble gemegava sota aquelles imposicions: buidà les seves arquees per nodrir aquells afamats i provà de socórrer la torpessa d'aquell ramat massa esquilat. Ah! la partida no havia estat llarga. Al cap de quinze dies, desvalisat i amenaçat d'ésser detingut, se n'havia d'anar. Sí; el el foragitaven els propis indígenes, els quals, amotinats per l'evangelista, volien cremar la seva casa herètica. Llàstima que aquell dia no pogué trobar el pastor... Llàstima, perquè era capaç de tot. Ah! Tanmateix les passà amargues, aquell vespre, en aquell miserable recó de Papetoai.

El cor de Vasco s'esponjava. Havia volgut gosar a prendre les mans d'aquell home i apretar-les. Era aquell, aquell boig, aquell aventurer que hom havia assajat de ridiculitzar i de bescantar? Aquell desesperat? Desesperat? Potser sí. Vasco es posava de la seva banda. L'altre continuava.

S'hi havia repensat. Aquella pobra gent no en tenia la culpa. Aleshores ell no se'ls havia sabut fer seus. Ara ja sabia més com se'ls havia de prendre... En el fons, les úniques qüestions que hom hi té és amb els blancs. En sabia quelcom per haver-se deixat expoliar amb massa facilitat. Era el seu costat feble. No sabia ni escatimar ni comptar. El que era, però, curiós, en totes aquelles històries, era la seva mala estrugància. Extraordinària, sí. Ell acabaria amb ella, tanmateix. Un dia o altre acabaria o revelaria a què obeeix. "...Hapatakí?, sí, era jo. I aquell tresor, em jugo qualsevulla cosa que existeix. En tot cas, calia anar-ho a veure. No han sabut esperar." Hom havia ridiculitzat el seu fracàs.

Això no tenia importància! Fracàs, fracàs... I què importava? “Un èxit o un fracàs, compten per alguna cosa?”

—“I què cosa compta?”, havia murmurat Vasco. I hauria partit també a la recerca del tresor si l'altre ho hagués volgut en aquell moment. “Les aventures?”

—“No sé què cosa són”, havia dit En Plessis amb la seva veu seca. “No n'he tingut.”

—“Doncs què?” En Felip seguia una altra pendent. Feia, aleshores: “La pau?”

—“Quina pau?”

En Plessis se'l mirava amb un aire admirat. Al fons de Vasco es produïa un gran regirament. I insistí dient: —“Aleshores, què?”

—“Aleshores? De primer cercar, conèixer... i després...”

—“I després?”

—“I després... Què ho sé, jo?... Com us ho diré?” En Plessis s'havia tirat cap endavant, escrutant el sòl i com si cerqués quelcom damunt seu. “Arriscarse... Arribar sempre fins al capdavall.” Fità els ulls blaus i durs en els d'En Felip: “Sobretot, no comptar... no comptar.” Es recordarà que hi havia un altre vas vora d'ell. I l'oferí a En Felip: “Beveu?”

Però En Felip no bevia. Les darreres paraules el molestaven. I ell?, havia preguntat En Plessis. Què cosa l'havia atret allà? En Felip simplificà la seva història: també li agradava viatjar i assegurar la vida de la faisó menys trista possible.—Marxava la cosa?—Psé, anava tirant, però tanmateix podia viure. Quant als negocis, n'hi havia molt pocs en aquell moment. Per altra banda...

En Plessis escoltava aquestes prudentes confidències amb la ironia als llavis. —“Una mica de rom, no?”, insistia amb un esguard tenaç. Era tot el que podia oferir. S'excusava de no tenir res més. D'ençà de la seva ruïna, poca cosa li quedava: uns quants vestits decents per anar a ciutat, un auto tronat en un garatge i la seva cabana en un districte allunyat de la península, a Tantira—era una cabana manllevada, que hom li deixava—. Sortosament que tenia la seva dona—sí, una mig blanca que l'havia seguit—per dur la casa i rentar-li la roba. Per viure, la pesca i la caça amb els indígenes. No era pas molt difícil de viure a les illes. El que temia, però era decadència. La pobresa se'l menjava com la brolla que encerclava la cabana. Però quan provava de desbrollar, la destal romania a l'arbre. Tot s'assembla. Ja no tenia diners. Manllevar-ne? Els que més favors li devien ara li ensenyaven els ullals. Era gent que no comprenia la vida com ell, ni l'ajuda mútua, ni el plaer de donar.

Estaven cohibits; En Felip sentia una vaga desconfiança que glaçava el foc del primer impuls; En Plessis tenia la sospita d'aquesta desconfiança. En Plessis sondejava Vasco amb els seus ulls clars, que lluien amb una llum d'impaciència, la còlera d'una espera que acabarà amb un desengany. Potser li sabia greu d'haver confessat massa aviat les seves angúnies econòmiques. De sobte, però, Vasco tingué un impuls més fort que la desconfiança:

—“En voleu, de diners?”

El front de l'altre es desarrugà i hi hagué, en la sobtada apretada de mans, una vigoria patètica com si hagués reconegut, per fi, un home com ell:

—“Potser sí... Ara, no encara.”

II

—“No teniu por?”, havia preguntat En Felip una altra tarda.

Era a Tantira, a l'altre cap de l'illa, a casa d'En Plessis. Aquest l'havia anat a cercar, pel matí, amb el seu auto vell; En Felip havia pregat al senyor Kröhn que s'encarregués del despatx i tots dos havien rodolat tot el sant dia per la carretera del litoral i més tard per entre els enormes matolls de la península fins a aquella cabana isolada. A bona distància dels fogars del poble, era una gran cabana de canyes coberta de fulles seques de palmera, una mica separada de la riba d'un rierol que, més avall, feia una corba pàl·lida en perdre's en la mar. Sota la cúpula d'un manguer negre, davant la porta, En Plessis s'estirava en la fresca humida que venia del rierol.

—“Por de què?”

—“No sé... Aquest allunyament, la vostra solitud després de l'hostilitat que us ha demostrat la gent, de les intrigues tèrboles que hom ha tramat contra vós...”

—“Què poden fer-me? Tot el que han pogut contra meu ja ho han intentat.”

—“Ja teniu pit. Jo... Jo en tinc prou, a vegades, amb senzilles aparences... Com allà, a Fautana, en la vostra casa...”

—“Què voleu dir?”

—“Sembla que és tabú. Ja sabeu el que diuen d'aquell clos?”

En Plessis es posà a riure, nerviós: —“La llebrosia? Precisament... I com l'hauria assolit, sense això? Hom me la deixa per res... Només la molèstia d'installar-m'hi...”

Aquella tarda Vasco estava inquiet. —“Per poc perill que hi hagués, jo tindria por. La impressió, només. No us en fa cap?”

—“Tot això és escrit... Fins és veritat, fins és cert. I després, què? A més a més, el vostre clos i el meu es toquen. El perill és el mateix per vós que per mi, si és que n'hi ha.”

En Felip no havia insistit. Cada vegada estava més astorat. Encara no sabia amb certesa ço que en el seu veí era gosadia o fanfarronada, desig d'intrigar o atracció real. Els gestos d'En Plessis tenien no sé què de febril, de foragitat que inquietava; la manera de desfer-se la corbata, de llançar les paraules com si reptés, de menar el volant com si fes salts mortals i, per moments, les seves mirades d'ocell de rapinya. Altres vegades, en la insistència inquisidora d'a-

quests esguards o en llur evasió hi havia una gosadia i una tensió extremada devés un absolut indefinible. Hom l'hauria cregut disposat a tots els entestaments possibles, o a tots els actes de sacrifici i a tots els heroïsmes. Per Vasco, que només es sentia disponible per la inquietud i la quimera, que menyspreava d'ell mateix, reconeixent-hi una herència paterna, la reserva temorega, el "seu pes mort", com deia ell, per Vasco aquesta promptitud d'En Plessis a deixar-ho tot era la força suprema. Obscurament, desitjava encomanar-se-la, sentir-ne l'abassegador domini.

Això, no sense col·lapses i tímides resistències. Aquell matí mateix, en el moment de comprar la benzina per a poder engegar l'auto, l'home li havia recordat l'oferiment que En Felip li havia fet i, sense embuts, li havia demanat diners. De cop, En Felip havia experimentat la mateixa reticència, la mateixa desconfiança de l'altre dia, quan En Plessis li havia confessat la seva penúria. Més tard, avergonyint-se'n, havia refusat aquella sòrdida sospita i li havia ofert la seva cartera, allargant-li la meitat del que hi portava: dos bitllets de mil. L'home els havia embutxacat sense dir res, amb un gran gest distret.

Vasco hi tornava a pensar. El seu company s'havia despullat i, deixant-lo a la porta de la cabana, se n'havia anat cap a la vora del riu. Només el xap que féu l'aigua quan ell s'hi llançà havia indicat que es banyava. Quan exí del bany ja era de nit. I romangué estirat prop del camí, com si es delectés en el callat silenci.

Aleshores veieren venir per la riba un llum que caminava entre els arbres, un automòbil gronxadís que, en apropar-se, havia il·luminat fins al sostre, la volta que feien les palmeres. En aquella llum, quan el cotxe hagué girat, aparegué un vestit blanc, un braç nu i una cara pàl·lida en la qual fulguraven dos ulls negres i, al darrera, el pareo d'una serventa que duia uns plats.

—"Dinah?" , féu l'home des del seu lloc.

—"Yes."

La dona, sense aturar-se, es ficà a la cabana que s'illuminà.

* * *

Quan ells hi entraren la taula estava parada amb un luxe inesperat en aquella cabana de canyes: les tovalles blanques i l'argenteria d'un menjador anglès. La dona servia en silenci, amb els ulls baixos. En veure-la feinejar en la llum de la llàntia, En Felip no havia pogut estar-se de fer un moviment de sorpresa.

"...Era formosa, com poques dones ho són, de les que jo he vist. Si més no, no n'he vist cap d'una beutat com la seva. Una perla, verament, com havia dit el mestís de cà'n Lapérouse. Almenys, pel color, pel negre blavós dels seus cabells que li queien fins a les caderes. I tan pàl·lida, que hom hauria dit que era reclosa en algun convent." Indubtablement, hom hi coneixia la sang del pare. Però hi havia sota aquella pàl·lidesa una imperceptible fosa d'ambre que li donava un matís viu, una fulgor un xic assafranada prop de les celles negres i de

les aletes del nas com el de les corolles d'una gran planta sarmentosa dels tròpics. El nas era correcte, dret. Sota la seva vesta flotant duia un pareo, el dibuix del qual hom distingia al través de la musselina. El moviment del seu cos s'hi perdia, però en el pas igual de les seves cames nues i en els gestos lents dels seus braços, hom sentia la suau vigoria d'un jove animal domat. "...La meravella, però, eren els ulls. Mai no n'he conegut que tinguessin un foc més ombrívol i més resplendent."

Aquí el vaig interrompre. A l'altre extrem de la taula, contra la paret, veia la fotografia que, en entrar a la cambra, m'havia mirat amb tanta cura. Instintivament me la tornava a mirar, seguint-hi la seva descripció.

—"Aquests i tot?", vaig fer, mostrant-la.

Dubtà un segon. —"És ella", respongué en veu més baixa. Però sense aturar-se a mirar-la continuà.

Hom sentia que aquella fembra mantenia en la cabana d'En Plessis un ordre i una netedat que ell hauria estat incapaç de conservar tot sol. Tanmateix hi havia alguna cosa entre ells. A taula, ella gairebé no enraonava i responia per monosíl·labs a les rares preguntes que En Plessis li feia. Hom hauria dit que no gosava dir res, que tingués por d'alguna cosa. Car quan es dirigia a En Felip, per foraster que li fos, el seu rostre s'animava i els seus ulls francs s'illumaven amb llampecs de joia que s'apagaven de sobte quan s'adonava de que el seu amo estava mirant. Hi havia en aquest darrer esguard una fredor i una duresa que eren molt eloqüents.

Després de sopar, gairebé tot seguit, la dona se n'havia partit amb la seva llinterna i la minyoneta, deixant els dos homes sols a la porta de la cabana. Aleshores, tot mastegant la pipa, En Plessis parlà d'ella, amb un to d'allunyament, com d'un bell objecte que hom ja no fa servir. Sí, era realment bella. Ho era molt més encara quan ell se l'havia endut de Bora-Bora, a quinze anys. Oh! No li havia costat gaire de raptar-la; havia fet un gest i ella ho havia deixat tot. Són així, les dones. Ara, ella el temia més del que l'estimava, sens dubte. Això tant li era: en quant a dones, ell preferia, en definitiva, les indígenes pures. La qual cosa no el privava de voler-la amb ell de totes maneres, car ella li era fidel d'una manera admirable i ell havia conegut amb ella una de les millors èpoques de la seva vida. Avui, què seria d'ell sense aquella dona que li assegurava el jaç i el plat? Bé calia dir-ho: no li quedava altre remei que viure de bananes i vestir-se de tela de saca com certs homes de la natura que coneixia per aquells indrets.

Mentre deia això mirava a En Felip amb una curiosa insistència. —"Us agrada?" En haver dit això esgarrapà de nou el banjo.

No fou sols En Plessis en qui pensà Vasco aquella nit, en l'insomni que nodrien, amb llur brunzir, els mosquits que venien del riu. Núvol marejador, eixit d'aquella humitat negra que l'envolupava. El jove lluitava, en aquella xafagor ofegadora, contra unes imatges més fibladores que llurs picades. Sentia el desig, i era un turment, d'abraçar un cos, desig que, d'ençà de la seva arribada, no ha-

via sentit tan fort. El cos que volia abraçar era naturalment el d'aquella mestissa. Desitjava la dona d'En Plessis. Dinah, Plessis... llurs imatges s'alternaven. Però la que més sovint venia a torbar la seva nocturna viudetat, era l'enigmàtica i múltiple figura d'aquell que s'havia embutxacat els bitllets de mil sense dir res —l'home que ho havia donat tot i ho havia perdut tot, l'agosarat que el sotmetia al seu esguard imperatiu, l'home del banjo—el seu amic...

* * *

En desvetllar-se, s'havia sentit baldat de cansament, sense forces; en obrir-se, els seus ulls havien trobat que l'escrutava la mirada penetrant d'En Plessis. Ja llevat, aquest esperava eixir tot observant En Felip que havia de vèncer la mandra.

Aquell matí Vasco havia de sentir un nou enlluernament. Un món amfibi—la península que allargava entre les aigües la seva llarga esquena blava—l'esperava. Des de feia mesos gairebé només havia viscut en la glauca torpor del seu jardí. Es retrobava davant la juvenesa de la mar, encerclada de terres flotants entre el cel i l'aigua. Una llum àtica flotava. En Plessis obrí al seu davant un camí de fulles.

El seguí trepitjant el seu rastre. L'altre s'hi enfonsava impetuosament, amb els peus nusos, el torç nu, amb un senzill drap a les caderes, com un indígena i el duia a la ventura. Prengueren uns senderols herbats per on venien, amb un pal travessar a les espatlles, els portadors de fruita, creuaren unes rieres glaçades sota l'ombra prohibida dels arbres de la son, passaren per unes cales baixes on l'aigua dolça brollava damunt d'espais on refulgien la sorra i la salmorra. Després, cap allà migdia, havien arribat al capdavall d'un promontori, davant la plena mar, en una platja tota fulgurant de còdols.

En haver deixat la càrrega, els indígenes havien encès un foc que flamejava alt i dret devés el zenit. Dominat encara per l'esbranzida de la marxa, esbufegant i tot, revivia. Creia que s'estava realitzant el seu somni més arrelat: renàixer, ressuscitar, a l'altra banda de món, nu en una platja nua. Ja hi era. I el que l'havia menat allà, amb un arpó a l'espatlla, indígena entre els indígenes, al qual veia d'espatlles a la flama, llançant pedres a la mar, li semblava una mena d'heroi. Aquell era el seu feu; en coneixia els camins i les eixides. Hi havia dut i arranjat la seva vida. Vasco l'admirava com un model inimitable, ell que tenia encara la seva vida lligada a un ofici, a menuts càlculs, a sospites mesquines. Que calia, tanmateix, per a imitar-lo, sinó vèncer la por de tenir gosadia? Ara ja no hi havia enigma en el rostre d'En Plessis. Vasco havia descobert el que era: l'home "alliberat", l'home de l'extrem del món, el campió del deixar-ho tot. Només calia jurar-li submissió i seguir-lo. I l'home s'havia apropiat, amb la certesa del triomf als ulls, posant-li la mà a l'espatlla i tutejant-lo per primera vegada: "Noi, què m'hi dius a tot això?"

Pobre Vasco! Pobre quimèric! Una vegada més es pensava tocar al punt

culminant de la seva vida. Tanmateix, aquell mateix dia, li calgué passar per la fatiga del retorn, elaborar plans, fer combinacions per deixar-ho tot: la ciutat, el despatx i venir a instal·lar-se allà amb En Plessis. Calgué trobar el viarany obscur sota els manguers, conèixer l'esgarrifança febrosa de després del bany, beure el punch agre de l'americà, veure tornar, amb una sorda angoixa al cor la llinterna oscil·lant de la Dinah entre els arbres i el seu vestit blanc...

Etern flux i reflux de la vida! Aquell vespre, una altra marxa d'ensomni l'havia de portar més enlaire encara que aquell migdia. Fou després de sopar, quan, a l'hora de les cantúries nocturnes, una munió d'indígenes silenciosos s'arreglarà sota els arbres. En Plessis els convocava cada setmana i ells venien, fidels, des de llurs cabanes disperses, devés aquest blanc que era com ells.

Els brandons de palmes que els havien guiat cremaven encara en algunes mans. El cor s'havia format al peu de les soques: nois bruns i mig nusos; dones amb els cabells a lloure; vells de braços arrugats, recolzant-se, blegats, en un bastó; i en la filera més alta, uns joves rinxolats que de tant junts que estaven es tocaven d'espatlles. Una vella eixí del rang i clavà en terra un ram ple de grans vermells que hom encengué en una gran flama tremolosa.

Aleshores, sota aquells fullatges poblats de lluïssors que enrogien els brandons i les cares, des de molt amunt i foradant la nit, una sola veu es posà a cantar. Les altres la seguiren molt baix; les unes sordes i profundes, les altres rànques i discordants, algunes agudes i esglaiadores. S'anaven embriagant. I aquell himne selvatge i secular penetrava dins Vasco com el flux en la carena d'una desferra, sollevant-lo i entusiasmant-lo.

Dret prop de Vasco, En Plessis dominava amb la seva alta estatura aquella assemblea que semblava haver sorgit per obra d'encís. Unes ombres furtives s'havien esllavissat fins a ell, amb uns fanals a la mà: eren altres blancs, més nusos que els indígenes, amb uns draps i unes barbes: els homes de la natura, indubtablement. Un d'ells duia uns lentes damunt del nas, tenia el pit enfonsat i els genolls garrells; havia estat professor d'higiene a Berkeley, a Califòrnia. Vasco no es dignava gairebé mirar-se'ls.

Només tenia ulls que per aquells grups de cares plenes d'inspiració o dilatades de fervor: temples apretades pels dits, palmells recollint la veu en eixir dels llavis, esforçant-se en dominar l'esfereïment del silenci nocturn i el clamoreig de l'illot. El cant pujava i davallava. I, filera per filera, en una ondulació que anava i venia, el ritme balancejava aquells homes i aquelles dones com les palmeres amb el vent. Vasco havia arribat a la més extrema llunyania del seu somni. Ja no era al confí del món, on era, sinó més enllà; alliberat, després, als confins del seu irreal domini, entre un poble d'ombres reunides per un foc. I com una arrera força de la terra, conduint-lo definitivament, la mà d'En Plessis que li apretava imperiosament el braç.

MARC CHADOURNE

A. MASERAS
trad.

(Segueix.)

EL NOSTRE CARNET

TEMPS enrera un dentista comparegué a declarar davant un terrific tribunal de dentistes; una visió, en si, tan sinistra i paorosa com la Inquisició espanyola o la Ku Klux Klan—i donà la seva opinió d'expert que seria una bona cosa per a les dents de la humanitat si totes les confiteries fossin tancades. Això era, indubtablement, molt generós i desinteressat per la seva part; posat que el felix resultat de tancar totes les confiteries podria també significar el tancament de tots els dentistes. Però, com altres expressions similarmet generoses, té també el regust de quelcom atrabiliari. I ofereix un excellent text i prova de tota aquella teoria social que ja ha estat aplicada en casos com el de la Prohibició. Quan el policia ha tancat per força la taverna de la cantonada, ell, sens dubte, continuarà i tancarà la confiteria del costat. Però la gràcia comença realment quan ell s'adona que no hi ha cap mena de raó perquè s'hagi d'aturar allí. La botiga següent, sigui la que sigui, és amb tota certesa una deu de mals populars i una font de verí social. Si és una capelleria o un *Modist*, instantàniament recordarem les innombrables tragèdies de l'extravagància d'una dama elegant; els rengles d'homes arruïnats, d'infants abandonats, d'anuncis en els diaris, de llargues factures llegides en els tribunals. És exactament tan raonable de dir que una dona no s'arruïnaria amb vestits si no fos per la modista, que dir que un home no s'arruïnaria bevent si no fos pel tràfec de begudes. En tots dos casos és literalment veritat; que ningú es podria embriagar si no hi hagués beguda i ningú podria anar massa mudat si no hi haguessin vestits. Però en tots dos casos el cas pràctic és una mica més complex; i en tots dos casos el cas teòric és intolerable poca-solta. Si no permetem a una dona que es vesteixi com li plagui perquè podria ésser extravagant, faríem un paper més digne i filosòfic si la tancàvem a la carbonera.

* * *

El mateix principi s'aplica, indubtablement, a botiga darrera botiga de les que el policia va passant, tot rumiant el seu gran problema social i ètic. Cap lector de diaris necessitarà que li diguin que s'aplica a la botiga de diaris; cap amador dels llibres que s'aplica a la llibreria. És perfectament palès que la gent treu tant de malt com de bé dels diaris; perquè el crític atent d'avui dia més aviat ha passat a preguntar-se si en treu tant de bé com de mal. És perfectament palès que la llibreria més respectable del món ha de contenir una enorme proporció de brossa, negativa o positiva; de lectura que és una pèrdua de temps quan no és un afebliment del caràcter; inútils redescobertes de la divina veritat; agres i beneïtes continuacions de controverties sense sentit; deliris eròtics i egoistes d'oblidats imitadors de Byron i Swimburne; cridaneres panacees socials i solucions dels problemes de la pau mundial i el standard de l'or; biografies estúpides de gent respectable i beneïtes autobiografies de gent menyspreable. Tot aquest gas i verí és amagatzemat en un prestatge i en una llibreria; però això només fa la llibreria tan perillosa com totes les altres botigues. Les farmàcies, per exemple, haurien d'ésser tancades de seguida. Hi ha més d'un home que no s'hauria esgarriat o tornat boig si no hagués començat per llegir un particular llibre. Però és igualment palès que més d'un home no s'hauria tornat hipocondríac o un dimoni emmetzinat si no hagués descobert el caràcter de certes drogues. Tot home que conegui el món modern us parlarà del considerable abús fins de les drogues ordinàries i innòcues quan no són usades d'una manera inofensiva. Quan arribem als marxants de queviures i provisions, ens trobem menaçats per tots els crims i calamitats relacionats amb les viandes en conserva. Sobre els mil dimonis udoladors que alguns veuen segellats en els comerços de tabac, no cal que m'hi entretingui. Ja hi ha mils de prohibicionistes a Amèrica que proposen d'aplicar-los la lògica de la Prohibició. I no hi ha resposta a cap d'aquests arguments, excepte una resposta més essencial i primitiva; quan el policia ha arribat a la conclusió lògica de tancar la barberia perquè els homes de vegades es tallen el coll amb una raor, i de confiscar totes les existències del daguer com l'únic mitjà d'evitar un general carnatge en el carrer, és possible que la resposta a l'argument hagi començat de presentar-se al seu esperit.

* * *

Encara hi ha patriarques capblancs de llargues barbes, fent tintines pels carrers, que recorden una esvaïda i remota tradició, segons la qual era suposat que dels grans curaven ells mateixos, i dels infants curava la gent gran. Aquest curiós i antiquat estat de coses tenia l'avantatge de resoldre algun dels problemes plantejats pel dentista o l'antialcohòlic. Si un infant que devora xocolatines sense parar del matí al vespre, resulta que ha invalidat la perfecció de les seves dents, es pot suggerir (o s'hauria suggerit) que hi havia almenys dues persones en aquest món la feina de les quals era de veure que ell no mengés xocolatines del matí al vespre. I s'hauria dit en altre temps que aquells pares havien d'haver evitat que l'infant arribés a menjar aquella quantitat de dolç; i que això és més racional que prohibir a tots els infants de menjar cap quantitat de dolç. Però ara es suposa que hem abolit l'autoritat dels pares en un èxtasi de llibertat i futurisme. I el resultat sembla ésser que hem establert la autoritat del policia, en lloc de l'autoritat del pare, i li hem donat senzillament carta blanca per destruir la llibertat. En el lloc d'alguns pares prohibint alguns dolços a alguns infants; tots els policies prohibiran tots els dolços a tots els infants.

* * *

Jo prenc per conveniència el cas que el dentista propugnava; i si el principi encara no s'ha aplicat a aquell cas, s'ha aplicat a molts altres. El principi és que l'antiga autoritat paterna s'ha d'escombrar; però que el seu lloc ha d'ésser pres, no per la llibertat ni fins per la llicència, sinó per la de molt més arrasadora i destructiva autoritat de l'Estat. Segons l'antic criteri si és dolent que els infants vagin a les tavernes (i jo podria esmentar molts indrets pitjors on poden anar ara) es suposava que els guardians naturals dels infants no els hi deixarien anar. Ara es suposa que ningú no pot controlar l'infant; i que només és possible que el policia controli el públicà; i ho pot fer o bé tancant la taverna, o bé tancant el públicà, o fent les dues coses alhora. Exactament el mateix principi s'aplica a les raonables llibertats de la literatura o l'art. Quant la gent tenia el sentit comú de dir que algunes obres d'art no eren pròpies per a infants, elles eren guardades dels infants i judicades altrament pel patró dels adults. Quan la gent comença a dir que

els joves poden llegir o veure-ho tot, ells creen amb tota certesa, al mateix temps, més severes restriccions de l'estat per tota l'altra gent. Les restriccions no seran segons les línies d'una raonable moralitat, perquè l'estat modern no té una raonable moralitat. Però és completament probable que la moderna condició serà tan restrictiva per una banda com és anàrquica per l'altra.

* * *

La pèrdua de tota autoritat en relació als infants, serà la pèrdua de tota llibertat en relació als adults. Cap persona sana desitja privar la llibertat als infants, com no desitja privar-los els dolços. El punt és que algunes persones probablement voldrien resoldre el problema privant els botiguers de les llurs botigues. En altres paraules, el punt és que l'entusiasta dentista ha agafat el rave per les fulles. El seu deure no és de fer el tomb pel país denunciant la confiteria del poble en eloqüents discursos a la plaça pública. El seu deure és anar pel món explicant als pares que ells realment tenen una responsabilitat pels dolços que llurs fills mengen o les dents que llurs fills es fan malbé. A l'ardent i creuat dentista això li pot semblar una manera més laboriosa d'investir la cosa; però la distinció arribarà a ésser tot el pern central de l'ètica i la política futures i de l'última batalla de la llibertat.

G. K. CHESTERTON

(Traducció autoritzada per l'autor
i la revista *Illustrated London News*.)

J. F. HAFOLS

BUTLLETINS DEL TEMPS

I

A SSENYALEM l'esforç callat de les ànimes apostòliques cridades a la formació moral del poble. Les veus que reclamen un sentit de serietat i de responsabilitat per a tots els actes de la vida i que estimen necessari apuntalar l'obra de la cultura amb una acció educativa de la voluntat mesuradora i disciplinadora, tenaç, coordinadora i avesada a la justa valoració sense declinar l'entusiasme ni l'ardidesa ni el risc si calia a l'ideal l'embranchida del màxim optimisme, són les veus que més s'acorden amb la tradició i que adveren la fidelitat vigilant de la vida al cor mateix dels sentimentalismes discrets i per damunt dels tumultes sense escola de la premsa d'empresa i de l'escola industrial.

Anys enrera, a l'hora més enguniosa de la post-guerra immediata, en plena lluita social i en plena dispersió d'incidències polítiques lamentables, alguns homes de professió intel·lectual afirmaven també, per damunt de les cledes hostils i al cor mateix de les escissions de la ciutat, la necessitat de fesomiar les institucions socials a base d'una estricta consciència superadora de les ideologies protestatàries i de les organitzacions defensives de classe.

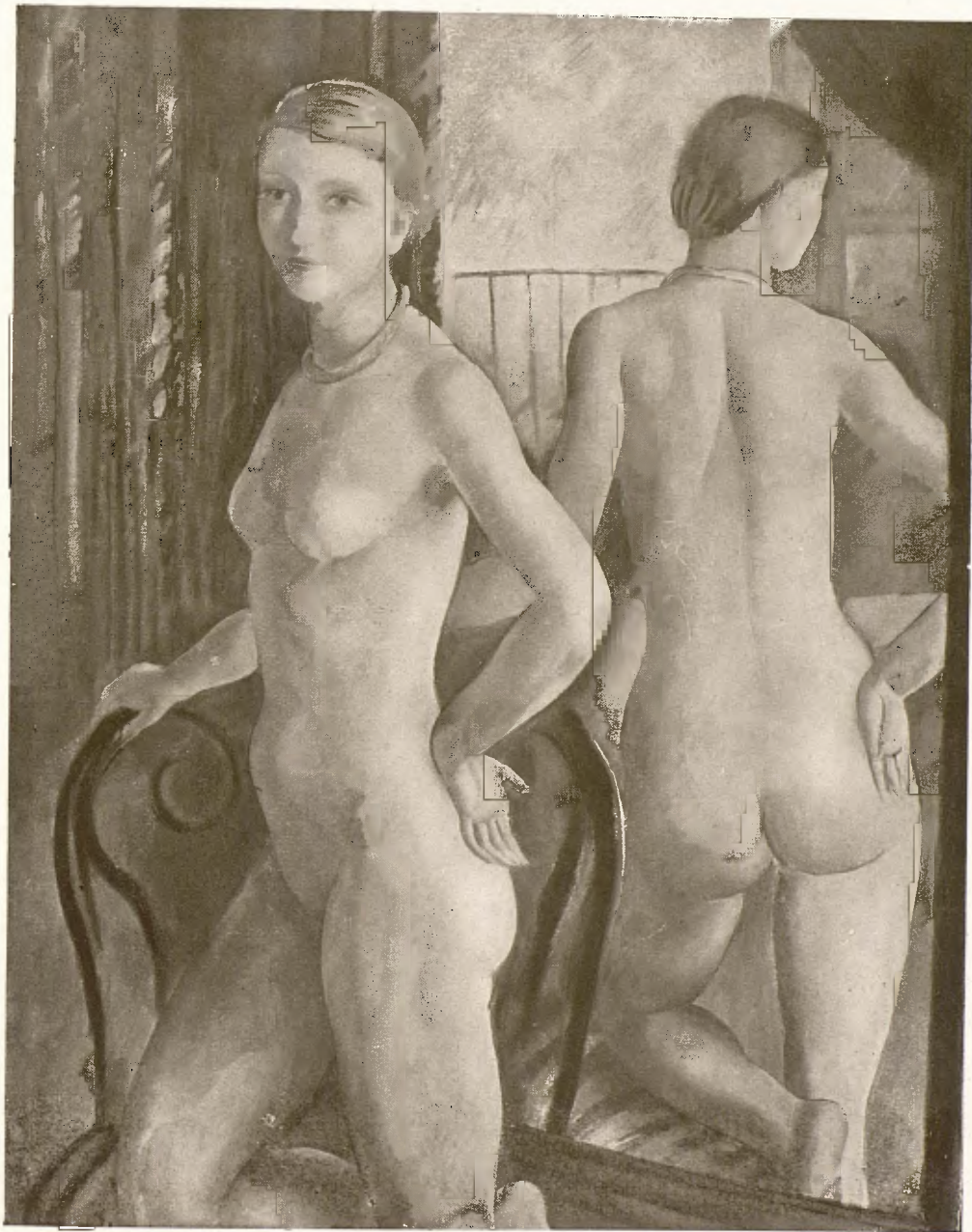
Eren invocades, com avui, la continuïtat, la restauració expansiva de valors tradicionals i la introducció dels factors morals en la ideologia i la sentimentalitat collectives.

Remarquem ara, com aleshores, un mateix mal i un mateix daler de remei.

I recordem que avui gairebé es senten solidaritzats els mateixos homes d'ahir amb iguals propòsits de desinterès i lleialtat. És d'esperar que les circumstàncies actuals ajudin l'eficàcia d'una acció que és un apostolat i no una política.

II

Com una troballa de la nova economia del temps: com un més enllà de la lluminositat estàtica de Gabriel Miró: com un joc de les simultaneïtats del record, mereix exemplar esment el llibre Puerto de Sombra, de Juan Chabàs, en el qual comencem de trobar definida i precisada la qualitat de la prosa nova que Pedro Salinas i B. Jarnés havien treballat abans i que en la nostra literatura té matisacions tan característiques com les de Miquel Llor, Josep Lleonart i J. V. Foix.

PL. XVI. - J. SUNYER : DAVANT AL MIRALL

III

El Romancero Gitano de Federico Garcia Lorca, venç, amb tots els recursos del lirisme modern completador del moviment de Gòngora, la monotonia del romanç tradicional. La posada y el camino, d'Enrique de Mesa, amb la seva equidistància de l'atur i del moviment és una nova fita del classicisme. Els Epigramas americanos d'Enrique Diez-Canedo, ceneixen el classicisme d'una lírica rica amb la precisió d'una intel·ligència segura molt a prop de la definició de l'Antologia: l'epigrama perfet té dos versos: més enllà de tres és l'epopeia.

La imatgeria de Garcia Lorca esplaia itineraris angèlics:

. . . . .
 El Arcángel San Gabriel
 entre azucena i sonrisa,
 biznieto de la Giralda
 se acercaba de visita.
 En su chaleco bordado
 grillos ocultos palpitan.
 Las estrellas de la noche
 se volvieron campanillas;
 . . . . .
 . . . . .

la d'Enrique de Mesa polceix itineraris humans:

. . . . .
 Meditación: tristeza de la pausa.
 Solamente en la acción hay alegría.
 La razón es la causa
 de la melancolía.
 . . . . .

la d'Enrique Diez-Canedo recull la utilitat de tots els itineraris i n'espera el premi:

Ni Ulises ni Jason: Toda mi ciencia
 consista en ser más claro, más sereno:
 más rico, pero sólo de experiencia:
 tal vez más útil y ojalá más bueno.

Qui a l'aguda precisió moderna dels esquemes descriptius (Hay-Kay de Buenos Aires) alia la vidència allucinada de la super-realitat (Paso de los Andes) i el sentit moral de la fidelitat (A Valery Larbaud, pensando en Ricardo Güiraldes—A Tomás Morales, en su Atlántico) bé mereix el desitjat equilibri de la utilitat i la bonesa.

J. M. LÓPEZ-PICÓ

J. SUNYER

VARIA

EL SIONISME O LA QUESTIO NACIONAL HEBRAICA

EDITAT per La Paraula Cristiana, ha sortit el volum primer d'aquesta obra del nostre illustre amic P. Pere Voltas, C. M. F., de la qual no vacillem a afirmar que és la més important, sota el punt de vista de la gran cultura, de les que s'han publicat d'ençà que el llibre català ha assolit la seva gran difusió hodierna.

El savi missioner hi estudia la qüestió sionista, el gran i singularíssim problema nacional del poble jueu que és seguit amb gran interès a tot Europa, per tal com ocupa un lloc de primer ordre entre els problemes semblants plantejats avui al món. Una copiosa literatura de llibres i estudis de revista va seguint-ne arreu del món les apassionants incidències. L'esperit de llibertat, malgrat tot en contínua creixença, en viu contrast amb els corrents antisemites, tan arrelats en diverses contrades d'Europa, hi troba matèria inexhaurible d'interès i d'estudi, que en aquest problema singularíssim són acrescuts per la situació aterritorial del poble jueu i pel ressò que el seu gran ressorgiment troba en els sentiments i àdhuc en les passions religioses. El problema jueu és, a més d'un problema d'alta política internacional, un problema econòmic d'allò més interessant, un problema ètic i un problema religiós.

La documentació històrica, bíblica, política i fins econòmica, i la visió serena i cordial que aquest gran problema exigeix en qui vulgui tractar-lo, en pocs escriptors catalans es trobaria, potser en cap com en el P. Voltas. Home d'una cultura filosòfica, religiosa i històrica verament prodigiosa, com ho testimonien els seus estudis apareguts a La Paraula Cristiana, ha seguit, encara, amb atenció il·lustrada i municiosa, el descabdellament del problema

cionista, n'ha recollit una documentació abundant i directa, l'ha tractat personalment amb la seva coneixença de terres i de persones especialment interessades, i amb el seu estil insinuant, ràpid i madur d'expertíssim polemista, n'ha elaborat un tractat magistral que honora altament la moderna bibliografia catalana.

Augmenta l'interès excepcional d'aquest llibre el fet que sigui el primer que se n'escriu en català, i que ja abans de publicar-se hagi rebut propostes de fer-ne la versió francesa, a la qual no dubtem que en seguiran d'altres, que el convertiran en un llibre d'interès internacional. A aquesta circumstància s'ajunta el fet, no gaire freqüent en escriptors del caràcter del P. Voltas, de no manifestar contra el poble jueu aquella antipatia que molts creuen legítima, i àdhuc obligatòria, en els cristians. Amb caritat verament evangèlica, el P. Voltas dona al poble israelita allò que és seu, i el vindica d'acusacions molt esteses, però filles més aviat de prejudicis de religió i de raça.

Tot felicitant l'illustre escriptor que ens l'ha proporcionat i la revista germana que n'ha fet l'edició, no podem privar-nos del plaer de reproduir-ne el capítol VIII (darrer del volum), que conté l'estudi de la tragèdia externa del poble jueu, considerat en les seves relacions amb els Estats i amb els pobles.

L. N. R.

SIONISME

MENTRE escrivim aquestes pàgines, té lloc a París el procés contra Samuel Schwarzbard, assassí de Petliura, el general d'Ucrània. *Il Popolo d'Italia* d'avui (20-21 octubre 1927) publicava un llarg article sobre ço que ell anomena "parata ebraica", obra de l'omnipotent maçoneria jueva, que tal són, segons *Il Popolo* els progroms sagnants i vergonyosos d'Ucrània durant la campanya de Petliura. Realment, trista i tràgica és la situació d'aquest poble per al qual, fins la història dels nostres dies, si li és favorable, esdevé per a certa gent pura llegenda.

Que el gest de Schwarzbard és un gest criminal i foll, no li ha dubte. Ignorem, a més, fins a quin punt Petliura és innocent i irresponsable del carnatge

ucranià, contra el qual, per raons polítiques, cap veu autoritzada no s'alçà, com la mateixa raó política no ha permès fins avui cap protesta eficaç contra la vergonya mexicana, que el Govern de Mèxic declarà constantment del tot infundada.

Ens trobem davant un cas típic i concret que és ensems una nova prova de la tragèdia externa del judaisme.

Sintetitzem la nostra idea en els punts següents: 1er. Els jueus i el poble jueu. 2on. Els jueus i els Estats. 3er. Els jueus i els altres pobles.

1. *Els jueus i el poble jueu.*—La distinció, no sempre admesa, és, tanmateix, òbvia. Els arbres no són el bosc, ni les cases la urbs, ni els soldats l'exèrcit, ni els jueus el poble jueu. Amb aquesta advertència encara, que els membres d'un poble, per llei de natura, tendeixen a crear, a donar ésser a aquest poble. Si això no s'esdevé, tenim una situació tràgica. Tal és el nostre cas. Hi ha jueus, no hi ha poble jueu. El Cosmos, per exemple, és tal i no caos, perquè no és una suma pulveritzada i atòmica i aplegada a l'atzar, dels éssers que la integren, sinó unida i estructurada per lleis universals que li permeten de desplegar-se i seguir una via determinada vers un fi comú, d'on resulta la unitat còsmica. Si els individus d'un poble no arriben a crear semblant unitat, són pura massa, matèria i objecte, com dèiem en altre lloc, de la història d'altri, no subjecte de la pròpia. El fenomen és possible per inconsciència o per inferioritat de tals individus, com s'esdevé en pobles salvatges, que formen la unitat família, potser tribu, però no la unitat poble, i en tot cas, tan imperfecta que equival a la seva negació.

D'altres han estat incorporats a una altra unitat social i talment fosos amb ella, que la incorporació és, no solament material o per força, ans també espiritual i pacífica i àdhuc volguda, fins a perdre, de vegades, la consciència d'un origen divers. En tal cas, hom podrà parlar d'embrutiment, de dissort, alguna vegada àdhuc de fortuna, però no de tragèdia. La tragèdia comença llavors que els individus d'un poble, amb plena consciència de llur unitat natural, amb forta tendència a realitzar-la o reconstituir-la. La tragèdia és més desesperant encara si la nació es troba primer arrencada del propi territori, d'un territori ple de records gloriosos, i després, ço que agreuja la misèria, esbocinada i trossçada i ça i lla escampada. Mentre una massa d'un poble, impedida i tot i impossibilitada de constituir-la de fet, ocupa el propi territori, té sempre un consol i a més, major esperança en l'esdevenidor. L'esbocinament i escampadissa d'un poble en diverses contrades pot tenir, des d'un punt de vista, els seus avantatges ¹, però en general no fa sinó segellar la desventura.

Pensem en la tragèdia polonesa, tot i que el poble ocupava el seu propi territori i que, a desgrat del trossejament, formava una sola i continuada massa.

Cap dificultat, al contrari, ni cap tragèdia, que un poble, perfectament organitzat, tingui ça i lla, fora del seu territori, nuclis importants de població. Tal

¹ "Aleshores dividí (Jacob) en dos camps la gent que amb ell venia, com també les ovelles, els bous i els camells; perquè es deia: En el cas que Esaú arribi al primer camp i el desfaci, l'altre romandrà alliberat." (Gèn. XXXII, 8-9. *Bíblia de Montserrat*, 1926, pàg. 189.)

és, avui mateix, el cas d'Itàlia, d'Alemanya, etc. Hom podria ací també parlar de Diàspora, però la vida del poble en general no és l'Exili.

Ara bé: la situació normal del poble jueu és la Diàspora; més encara, el Galuth, l'Exili: és un poble dispers.

Tal esbocinament porta com a conseqüència lògica, immediata i includible el col·locar els jueus els uns contra els altres, majorment avui que és un fet general llur incorporació en els pobles on viuen. En l'última guerra, milers i centenars de milers de jueus combatien els uns contra els altres en tots els camps de batalla. El conflicte d'interessos l'experimenten també en temps de pau, car els diversos grups tenen llur sort lligada a la dels pobles que els incorporen.

Hom parla sovint d'un super-Estat hebraic difós arreu. Hom parla de l'enriquiment jueu durant la guerra. Ja; i segons una opinió bastant estesa, com ja indicàrem, la catàstrofe mundial fou obra dels jueus i a avantatge llur. Llàstima, però, que això no sigui més que una puerilitat. Els morts i ferits jueus de totes les classes i estaments són innumbrables. A Itàlia, els únics professors d'Universitat morts en guerra, foren tres jueus.

Però els jueus, hom insisteix, s'enriquieren durant la guerra.

Alguns s'enriquieren, d'altres s'empobriren, i no parlem de Rússia. I entre les nacions belligerants, no ha esdevingut un tòpic comú de parlar de la nova burgesia creada per la guerra i dels nous rics que s'enriquieren amb la misèria de la pròpia nació? Si en la història de la gran guerra, encara per escriure, fos admesa la part destinada, per exemple a les defraudacions contra l'Estat, ço és, al capdavant, contra el poble, operada pels mateixos que intervenien en l'administració militar, i no eren, per cert, jueus! La qual cosa no impedeix que els mateixos culpables, alçant la testa, inflant el pit i adoptant una actitud d'honorabilitat immaculada, es proclamïn els defensors de la pàtria i de la bandera. Pobra pàtria i pobra bandera! Quantes vergonyes i podridures has de cobrir! Clares excepcions, hom dirà. Excepcions, sí, per fortuna; sí, clares, però, o nombroses, ho ignorem. En tot cas, no són més nombroses les que vagin a càrrec dels jueus.

Una circumstància podria explicar el privilegi d'un relatiu major enriquiment, no demostrat tanmateix encara, per part d'*alguns* jueus, i és justament llur dispersió o trossejament o millor potser, escampadissa. El grup anglo-saxò—per illustrar el cas amb un exemple d'un altre poble—es destria avui en dues grans principals collectivitats: Anglaterra i Estats Units d'Amèrica. La primera guanyà molt i perdé molt en la guerra; la segona, com a conseqüència de la guerra, és, en certa manera, la mestressa del món. El cas no és igual, però és illustratiu. Seria, per al jueu, un caire tolerable d'una situació en sí mateixa tràgica.

—Però, i què fer-hi? dirà sens dubte algun lector. La història és aquesta, la qual, a més, és un càstig de Déu. Altrament, no hauria estat pitjor si el poble, en la seva catàstrofe, hagués desaparegut del món, com tants d'altres? Al capdavant, ell en les nacions ha trobat estatge, no sempre benèvol, és ben cert; ha trobat refugi, no sempre segur; però l'ha trobat, i avui dia, llibertat civil i política.

Estem d'acord que la història és aquesta. Convenim, encara, que la tragèdia

hebraica és un càstig de Déu. Això desplaçarà a molts jueus. En tot cas, a la intervenció punitiva divina, que molts d'ells admeten, no li donaran la interpretació que li donem nosaltres; ço és, no la veuen—oh, això no—enllaçada amb el fet d'haver rebutjat la messianitat de Jesucrist. No importa; el càstig és real, el qual, encara, ni que els jueus s'hi rebel·lin, té l'única interpretació que, fundant-nos en l'expressa profecia del Messias, li donem nosaltres. La història hebraica de l'Antic Testament, i això ho admeten de grat els jueus, demostra sovint la punició divina contra el poble d'elecció llavors i en certa manera avui encara. "Secundum evangelium quidem inimici propter vos, secundum electionem autem, charissimi propter patres... Sine poenitentia enim sunt dona et vocatio Dei... Et sic omnis Israel salvus fiet" (Rom. XI, 28, 29, 25). Però l'acció punitiva de Déu, exclou potser la tragèdia? O justifica sempre l'instrument de la justícia?

La qual cosa—ens cal remarcar-ho insistentment—no significa de part nostra ni defensa del judaisme, ni acusació contra les mesures ça i lla adoptades contra aquest poble. Per ara i tant, constatem o registrem els fets. L'estatge i refugi atorgats als jueus no eliminen llur tragèdia. És just el Sionisme que es proposa de posar-li fi.

Pitjor hauria estat, hom observa, l'extermini.—Oh! sens dubte. Però l'extermini no és un fet, mentre és un fet, plagui o desplagui, l'existència en diversos estats i nacions de grups nombrosíssims d'un poble que té—i això també és un fet—una història gloriosa, un pensament, una aspiració, una consciència que no li permeten d'aconhortar-se amb el refugi i l'hospitalitat. Però sí amb la llibertat, hom insistirà, que gaudeix, com tots els altres ciutadans. Arribem al segon punt.

2. *Els jueus i els Estats.* Dèiem suara que els jueus no formen un poble. I tot amb tot, hom parla sempre del poble israelita, de la raça jueva, de la nacionalitat hebraica. Si així no fos, no existiria la tragèdia. La tragèdia és justament aquesta, que existint un poble, una raça, una nacionalitat, com a matèria, com a fet, la matèria no està informada, ni el fet no esdevé dret; és a dir, no arriba a la sistematització jurídica. O, si plau, la solució ha estat actuada, d'una banda, en sentit o direcció contrària al fet existent, i de l'altra, no ha reeixit a liquidar el fet que volia sistematitzar, i això, no sols en la realitat, però ni en l'esperit o consciència, tant dels Estats com dels pobles. I aquest és un altre aspecte o fase de la tragèdia. Cal que declarem el nostre pensament. Mentre l'Estat hebraic d'alguna manera existí, la Diàspora no plantejava un problema d'una total assimilació nacional, com no el plantejava avui l'existència de nuclis italians a Amèrica, Àfrica o França. Encara que aquests nuclis, rompent tot lligam amb el país d'origen, s'incorporeessin definitivament a l'Argentina, França o Amèrica del Nord, restarien en peu l'Estat i la nació italiana.

Més tard, al temps de la dispersió total, era massa recent la catàstrofe per a renunciar a tota idea o esperança de renaixença, i, a més, la superioritat de la religió hebraica davant la misèria pagana, lògicament obligava els jueus a cloure's en un isolament i diferenciació completa. Del Cristianisme, majorment després del seu triomf estatal, no calia parlar-ne. El poble jueu havia donat a la primitiva

Església representants il·lustres, però com a massa, no volia abandonar el judaisme. El Cristianisme, esdevingut religió de l'Estat, era el seu triomfador i, per tant enemic irreconciliable ².

Més encara: la condició de les coses era tal, que el passatge a la religió cristiana significava la fi de la nació hebraica arrencada i expulsada del propi territori.

Semblant fenomen es verifica dins el mahometanisme i sobretot dins l'Europa Cristiana. La religió informava la vida estatal; el jueu no podia ésser incorporat si no canviava de religió; i si la canviava, automàticament restava incorporat i fos amb l'Estat.

La permanència del grup religiós dins l'Estat donava la sensació de nosa i de perill. D'ací una situació anguniosa per a les dues parts, que augmentava a manera que Estat i poble més perfectament s'estructuraven i organitzaven.

El jueu no era un ciutadà, ni tan sols de segona categoria. Era un hoste incòmode i indesitjable, tot i que sovint Estats i prínceps aprofitaven l'ajut i cooperació financiera del jueu per al comerç i per a les empreses militars. El *Ghetto*, el *Call* o la Clausura, les lleis excepcionals, les agitacions populars, les expulsions en massa, foren la solució del conflicte.

Reconeixem que tal solució era del tot lògica des del punt de mira estatal. Ja en temps dels Faraons a Egipte, el conflicte fou resolt per aquesta via. No volem, però, escatir si sempre i a tot arreu la mesura era defensable davant la justícia.

La revolució francesa ha senzillament capgirat la situació del jueu davant l'Estat modern. L'Estat modern és arreligiós, és neutre, o, si tant, no, és tolerant en matèria religiosa. La diversitat de religions no constitueix per a l'Estat modern cap dificultat ni cap nosa. La diversitat religiosa no és un abstacle a la ciutadania. Per tant, les portes del Ghetto han estat abatudes, la llum esplendent i l'aire sanitos de la llibertat, circulant i escampant-se per aquelles reconades infectes i rònegues, hi han portat la salut i la redempció. "Levate capita vestra, ecce apropinquant redemptio vestra", ha cridat el món modern al judaisme. La tragèdia, doncs, és finida.

Així ho sembla, però no és així. "Ecce apropinquant redemptio vestra". Aquesta redempció tenia un preu, que el món modern exigia al jueu. Llibertat religiosa, civil, política, plena, completa, per a tu, oh jueu! Entra en la sinagoga, invoca i canta al Déu dels teus pares; penetra en les escoles i Universitats, munta a les càtedres més eminents, pren en les teves mans el govern mateix dels pobles, comercia i crea arreu les teves organitzacions econòmiques i financieres. Tot això,

² En aquest sentit admetem també nosaltres, segons notarem en el capítol precedent, que alguns jueus, majorment entre l'element culte, com per llei psicològica alimenten una instintiva repulsió i hostilitat envers el Catolicisme i envers les nacions cristianes. Així ho reconeix Marx Nordau, com veurem en aquest mateix capítol, per bé que ell ho fa dependre sobretot de l'opressió de les nacions cristianes. El P. Lagrange I. c., Quatrième partie, chap. III, v. Epilogue, pág. 330, escriu: "Tout ce qui menaçait la papauté leur était de bon augure et un présage de l'avènement du Messie."

i més, si vols, és per a tu. Una cosa només et demana qui t'atorga la llibertat.— Gràcies, moltes gràcies, respon el jueu. En veritat que tu, oh món modern, no m'atorgues cap favor, sinó que repares una injustícia. En veritat, en veritat, l'hora de la llibertat no és la meua hora, però la prepara. Tanmateix, és ja gran la meua fortuna, i jo te'n regracio. I ara tu, què demanes?—Una sola cosa. D'ara endavant, tu seràs alemany, francès, anglès, rus, polonès... però no jueu.—Això vol dir que el preu de la teua redempció i de la meua llibertat és la meua mort. Així, doncs, la llibertat no és en el fons sinó una altra forma de persecució contra el nostre poble. Per al jueu individu, llibertat; per al jueu poble, l'assimilació, la mort.

El diàleg, que podria continuar, no fa, sinó subratllar la tragèdia externa que, sota una altra forma, continua encara.

De fet, l'afranquiment dels jueus ha obert davant aquest poble tres vies per les quals avança i segueix la seva història misteriosa i desconcertant. Aquestes vies són: l'*assimilació*, el *neomarranisme*, el *nacionalisme*, la forma organitzada del qual s'anomena *Sionisme*.

L'assimilació en primer lloc. Són innombrables els jueus que s'han incorporat definitivament a les nacions on viuen. El poble jueu, com a tal, és a dir, com a poble, ha perdut grans contingents fosos del tot i per sempre amb les nacions, majorment les de cultura occidental.

El *neomarranisme*, en segon lloc. Marrans es deien a Espanya i Portugal els jueus externament convertits al Cristianisme, els quals, però, en llur ànima seguien el judaisme i secretament el practicaven. El nou marrà, no davant la religió cristiana, sinó davant la nació que l'incorpora, és francès, alemany, anglès, romanès, hongarès, iugoslau, marroquí...; es professa tal, ha d'actuar com a tal; àdhuc en molts casos, sincerament se sent tal; però en el fons de la seva ànima, és jueu sempre i per damunt de tot. I no cregui el lector que aquesta situació anòmala, aquest dualisme tràgic, sigui sempre o amb molta freqüència una refinada i conscient hipocresia. Res d'això, almenys en la majoria dels casos. Els jueus anglesos, per exemple, se senten sincerament anglesos, els alemanys alemanys, italians els italians i francesos els francesos. Hom sap que els jueus de l'Orient mediterrani exiliats d'Espanya en conserven encara un dolç record mixt d'enyorança. És veritat que vivien a Turquia. Els que prengueren una altra direcció ja ni hi pensen en la Península ibèrica. Nosaltres mateixos ho constatem ací a Roma³. Poc coneixen l'ànima jueva els qui dubten d'aquest fenomen. Estranya psicologia, la del jueu: poble de negociants i financers, és encara un dels pobles més sentimentals i afectuosos.

Els jueus de les nacions sobretot de gran cultura, són jueus, és veritat, però en general amen sincerament llur nova pàtria, i al capdavall, per un procés psi-

³ Els jueus de Roma ni pensen ja en Espanya. Conserven encara el record de llur origen en les vies que flanquegen la Sinagoga, que són Via Catalana i Via Castigliana. Per dissort, un incendi del segle passat va destruir nombrosos documents que sens dubte havien d'ésser de gran interès per a nosaltres.

cològic fins a un cert punt inconscient, molts d'aquests nous marrans arriben, sense adonar-se'n, a la completa i total assimilació. I es comprèn. Totes les situacions anormals no poden ésser de llarga durada i són sempre perilloses. És un acrobatisme espiritual vergonós i de greus conseqüències. Per això, al principi sobretot, es presenta aquell tipus de marranisme que descrivia Marx Nordau al primer Congrés sionista de Basilea (29 agost 1897). "Els nous marrans, deia, se separen de l'hebraisme amb angúnia i amargor, però en el fons del cor, ni que ells mateixos no vulguin confessar-ho, conserven rancúnia contra el Cristianisme, per llur humiliació, per llur inhonestedat, per l'odi que els ha constret a la mentida... Tenen l'ànima enverinada per l'hostilitat contra la pròpia sang i la d'altri, mentre resta feta pols l'estima d'ells mateixos per la consciència contínua-ment desperta de llur mentida i hipocresia" ⁴.

Una altra forma de marranisme, o millor d'hibridisme, més explicable i constant, perquè recolza en una interna disposició d'esperit estable i ferma, ens l'ofereixen les masses pobres i ignorants en matèria religiosa i en qüestions nacionals, com també alguns (no gaires) de major cultura que no albiren en el judaisme més que una qüestió religiosa. El judaisme, llavors, es troba en la mateixa categoria que el catolicisme, el protestantisme, l'ortodòxia... I així com és alemany, o francès, o italià, o anglès, el catòlic, el protestant, l'irreligiós... així ho és també el jueu.

Comsevulla, però, el procés assimilatori, tot i la seva intensitat, per diverses causes ha estat impotent a transformar el poble jueu. Els individus, en contingents enormes, avui són del tot fosos amb altres pobles. Quants espanyols, per exemple, en llurs ascendents foren jueus! Però el poble, la massa hebraica, resta com ha estat sempre: un poble distint dins un altre poble. I la tragèdia continua.

El nacionalisme.—A agreujar-la o intensificar-la, ha vingut just en aquesta època de llibertat, que constituïa la més gran amenaça contra la nacionalitat a tot arreu, i per tant també i en forma potentíssima dins el poble jueu. "Vosaltres, diuen a Estats i pobles els jueus conscients del grup nacionalista, vosaltres desconfieu sempre de nosaltres. Són inútils les explicacions i les protestes d'una banda i de l'altra. La llibertat civil i política no ens ha reconciliat sincerament. En el fons, ni vosaltres creieu en nosaltres, ni nosaltres en vosaltres. Us fem nosa i us som estranys. Ho sentim, ho toquem, ho sofrim cada dia. A despit de la llibertat general i de la llei comuna, segons diuen, som de fet ciutadans sempre suspectes i de segona categoria." Així és, responen Estats i pobles; però la culpa és vostra. Car resolt el problema jueu, vosaltres el ressusciteu sota una altra forma, en la forma nacional. Vosaltres voleu ésser una nació distinta.—Sens dubte; volem ésser-ho, perquè ho som, responen els nacionalistes cada dia més nombrosos. Sí, som un poble, som una nació. I aquest poble, aquesta nació, com a tal, té dret a viure.—Però no dins de nosaltres, insisteixen Estats i pobles.—Millor així, diuen els nacionalistes. Deixeu-nos cantar altra vegada "In exitu

⁴ *Il Sionismo nel pensiero dei suoi capi*, obra ja citada.

Israel de Aegipto, domus Jacob de populo barbaro" (l'última paraula, la supri-meixen els jueus d'avui). Deixeu-nos tornar a Sion. Doneu-nos la nostra terra. Els qui vulguin que es quedin amb vosaltres.

Jacob Klatzkin ⁵ escriu: "Nosaltres ens planyem que els pobles no mantinguin el principi de llibertat. Nosaltres tampoc no hem mantingut la condició prèvia: *l'assimilació*. Fou una espècie de contracte. Els nostres enemics ens consideren com un poble o cos estrany. No ens odien perquè som de valor inferior, sinó perquè som de valor diversa, i encara a casa llur. Amics nostres, si de cas, són els qui ens creuen ja assimilats, segons ells desitgen; i per tant, són enemics nostres. En canvi, els qui es demostren enemics odiant-nos, són de fet els nostres amics, car ens ajuden a mantenir-nos tal com som. Terrible ironia: l'amic és enemic, i l'enemic és amic.—I més endavant. Tinguem el coratge de dir la veritat. Nosaltres som senzillament un poble distint, i n'acceptem les conseqüències favorables i desfavorables. Com podem ésser bons francesos, alemanys patriotes, si la nostra pàtria d'ara no és la pàtria del passat, ni la pàtria de l'avenir?

Aquesta ideologia, i més encara aquesta psicologia, i més encara aquesta voluntat i aquest programa, no és de tots. Ho dèiem més amunt. Remarqui el lector que són precisament molts d'aquests nacionalistes radicals els qui defensen que, ressuscitada la pàtria hebraica a Palestina, poden els grups de la Diàspora fondre's i esvaire-se en la massa de les altres nacions. Són els nacionalistes radicals del Centre. En canvi, la Diàspora, per a tants altres, ressusciti o no ressusciti la pàtria hebraica, té una valor espiritual suma. Però no avancem idees.

En resum, és avui encara una realitat la tragèdia hebraica davant l'Estat.

III. *I davant els pobles?*—Herzl, en el discurs al cinquè Congrés sionista (Basilea 1901) citava les paraules de l'escriptor anglès Hall Caine: "Si jo fos jueu, n'estaria sumament orgullós; orgullós de pertànyer a una antiga raça que ha produït alguns dels homes més grans; orgullós d'una nació que participa encara vigorosament en els aveniments mundials, tot i que no posseeix ni tron, ni reis, ni soldats, ni un pam de terra; orgullós d'una literatura que amb la Sagrada Escripura ha assolit cimes sublimes, mai tocades per altres obres mestres de l'esperit humà; estaria orgullós de poder prendre part a l'esforç que canviarà la Palestina, avui miserable desert, en una terra fèrtil i próspera; però més orgullós encara, com és ara el cas dels jueus, de fer quelcom en auxili dels pobres i oprimits de llur poble, per tal de realitzar la gran esperança religiosa que els sosté drets de tres cruels milenis ençà."

Aquesta literatura no és gaire freqüent; menys freqüents són encara els sentiments que ella revela. De Sant Ignasi de Loiola havem llegit que tenia particular simpatia per al poble jueu; però era perquè d'aquest poble era el Redemptor que el gran sant amava d'una amor tota divina. No era, ens sembla, gens sospitosa en matèria de fe tal disposició psicològica de Sant Ignasi. En general, però, no sols la simpatia, ans encara la imparcialitat envers els jueus està subjecta a

⁵ *Probleme des modernen Judentums*, Berlin, 1918, cap. IV.

sospita i malfiança. Debades pretendríem de dissimular-ho; és general i viva encara l'antipatia contra el jueu. L'antisemitisme com si estigués, diríem, en la subconsciència dels pobles. De la subconsciència, però, ix sovint a la pràctica. A Rússia era i és, no sols general, sinó també com natural i ingènita l'antipatia envers el jueu, com ho era encara i ho és el romà (catòlic) que els russos, emprant un altre mot per a ells sinònim, anomenaven i anomenen a vegades polonès. Qui no tenia aquesta antipatia fonda envers jueus i polonesos (catòlics) defallia de la característica del veritable ortodox; i com l'ortodòxia era la Rússia, no era, en conseqüència, veritable rus.

Bé és veritat que els polonesos (avui els nacionals de Polònia) pagaven amb la mateixa moneda als russos; als russos i als jueus, car aquest pobre era i és en gran part encara objecte de malfiança, per a dir poc, de part d'ambdós pobles esclaus. I no són les fites de Rússia i Polònia les que limiten l'antisemitisme.

Al canvi de situació jurídica iniciat amb la revolució francesa, no seguí en el mateix grau el canvi intern en l'esperit dels pobles. Tampoc ara no inculpem ningú, ni defensem ningú. No volem insistir en les causes d'aquest fenomen, ni sobre la culpabilitat dels jueus o dels altres pobles, o de tots alhora. Constatem només els fets—ho repetim encara una vegada—els quals demostren com també davant el sentiment popular la situació del jueu és evidentment tràgica. Però no amb la mateixa gravetat que en altres temps. En aquest sentit, semblen exagerades les descripcions de la tragèdia hebraica fetes, per exemple, per Pinsker en la seva famosa obra o millor opuscle *Autoemancipation*, per Marx Nordau (primer, tercer, vuitè Congrés sionista), per Nahum Sokolow (dotzè Congrés sionista). Sens dubte exageren ells i altres escriptors israelites, per bé que les exageracions no manquen de fonament històric. És per això que ens abstenim de reproduir llurs paraules ardents de passió dolorosa i espurnejants quasi rencor i odi. Pinsker escrivia després de les persecucions russes vers el 1880, de la passada centúria. En les paraules de Marx Nordau ressonen els crits dels programes del temps de la guerra russo-japonesa. Sokolow plora damunt la ruïna i la sang dels seus germans de Polònia i Ucraïna en 1918-1920.

Així i tot, el món s'encamina envers un canvi, si no radical, sí bastant notable respecte de la situació hebraica. Tanmateix, seria prematur de parlar d'un capgirament estable i definitiu. Avui encara són possibles les sorpreses ⁶. Una de les dificultats en què ensopega la potència mandatària a Palestina, l'actuació de la qual suscita de dia en dia major malhumor entre els sionistes, és justament l'hostilitat innegable de gran part de l'opinió d'Europa i de la mateixa Anglaterra. Vol dir això que ens decantem de la banda sionista en judicar la política palestinesa d'Anglaterra? No és aquest el moment de tocar tan important problema. Ara parlem només de la tragèdia externa del judaisme.

I com la voldríeu resoldre? preguntarà el lector.

⁶ Escrit ja aquest capítol, a Romania s'han presenciat escenes antisemites desplaents i vergonyoses.

Els sionistes voldrien resoldre-la precisament amb el retorn del poble a Sion, com més endavant veurem.

Nosaltres no podem resoldre-la; però volem afrontar breument el problema i dir-hi el nostre parer noblement i franca.

Notem, primer de tot, que nosaltres ens trobem davant un fet innegable: l'existència d'un poble d'uns 16 milions, amb història, tradició i grandesa, com pocs altres pobles. A més, avui, malgrat la seva dispersió, amb una viva consciència de la seva unitat. Aquest és el fet.

No pretenem ara escatir si les nacions cristianes en el passat es captiugueren amb justícia, equitat i política respecte del poble jueu, ni si aquest és culpable de les malvestats que li són generalment atribuïdes. Si les expulsions de jueus primer parcials a França i Anglaterra, després generals o en massa a Espanya i Portugal, haguessin estat decretades contemporàniament a tot arreu, els jueus o haurien pres la via d'un altre planeta, o haurien quedat desfets i pulveritzats en tot el món. I el problema hebraic ja de molt temps que estaria resolt.—Amb gran avantatge de la humanitat, dirà potser l'antisemita.—Nosaltres, però, això no ho sabem. Comsevulla, la Divina Providència, les vies de la qual, segons sembla, no són precisament les dels homes, no ho ha permès. I per tant, nosaltres ara ens trobem davant una situació del poble israelita que, si podia ésser diversa, ara és la que és.

Ara, doncs, què volen, què pretenen els pobles dels jueus?

Que es converteixin, diran alguns. Molt bé; aquest és el desig vivíssim de qui escriu aquestes ratlles. Ben entès, que nosaltres volem que es converteixin al Catolicisme. Però els ortodoxos de Rússia, amb el Govern al cap, els volien ortodoxos, i aquesta és la solució que allí volia donar-se a la qüestió hebraica, principalment des d'Usarov, ministre de Nicolau I fins a Pobodonietsev, el geni del mal per a la Rússia durant cinc lustres, per al qual, com per Usarov, no existia més que la tríada: un Déu, una religió, l'ortodoxa, un poble o nació, la russa, una autoritat, la del Tsar. Per a ell, la solució de la qüestió hebraica era la conversió a l'ortodòxia. Per als protestants, serà la conversió al protestantisme. Així ho proposa, com més amunt notàrem, el cèlebre escriptor assimilista Cohen.

En temps dels Almuhades, car la cosa és molt antiga, hom proposava la conversió al mahometanisme.

El problema, doncs, que en abstracte semblava molt senzill, en la pràctica comença a complicar-se.

La religió no ens interessa gens, dirà potser la majoria. Sigui el que vulgui el jueu en matèria religiosa. El que no volem és que sigui l'explotador dels pobles que li donen hospitalitat. L'explotador! Estan ben segurs els qui així parlen que llurs paraules expressen, no un sentiment, sinó la veritat? Avui estem tots sota la llei. Podríeu provar totes aquestes acusacions davant els tribunals? I si hi ha jueus—que n'hi ha—usurers i corruptors de jutges, de la premsa i de la política, què potser no es troben en la mateixa situació altres pobles i altres races? Què denunciïn i demostren les estadístiques criminals en totes les seves ra-

mificacions? L'economia, la finança, la propietat, els negocis, la premsa, la política... dels altres pobles són potser un model de rectitud, de justícia, d'honestedat? Suprimint el jueu del món, convertim potser la terra en un paradís?

Però en tot cas, acaben els antisemites i volem també acabar nosaltres, el poble jueu és un poble dins els altres pobles. Si almenys ell, com s'esdevé en tantes unitats estatals modernes, en la creació d'aquesta unitat estatal hagués aportat el propi esforç, la pròpia història; si a més la unitat estatal fos el resultat de la unió voluntària de diversos components, seria de justícia elemental de respectar la vida característica de tals elements. La persecució de la llengua i de la cultura... seria una injustícia evident.

Però el poble jueu no és, en la millor de les hipòtesis, més que un hoste.

Veurem més endavant que l'argument no té tota la força. Però admetem-lo, per ara i tant. Llavors, si la coexistència pacífica del poble jueu amb altres pobles és impossible, resten dues hipòtesis. O l'assimilació i això no ho vol el poble jueu, o l'èxode, i això vol el Sionisme. Però qui se'n preocupa eficaçment?

Tal situació, cadascú segons les pròpies idees i sentiments, podrà judicar-la justa o injusta, però ningú no negarà que sigui tràgica.

LES
NOSTRES
EDICIONS

OBRES DE FREDERIC MISTRAL

Enguany el món literari celebrarà el centenari de l'autor de *Mireia*. LA NOVA REVISTA publicarà les obres completes de Mistral, il·lustrades pels nostres dibuixants millors.

* * * * *

La primera obra serà la versió catalana d'EL POEMA DEL ROINE, per Maria

Perpinyà, il·lustrat amb aiguaforts de Joaquim Sunyer.

* * * * *

Tot el que faci referència a l'esmentada col·lecció pot adreçar-se a la Direcció de LA NOVA REVISTA, on hi ha també l'Administració i el dipòsit central per a la venda.

E. C. RICART

COL·LECCIÓ DE CONTES I NOVEL·LES

DIRECTOR: JOSEP M. CAPDEVILA

Reproduïm, íntegres, els dos bells articles que han publicat sobre el llibre ENTRE FLAMES, Manuel de Montoliu i A. Esclasons:

“Un nou llibre d'En Ruyra! Ja el podem obrir amb la més absoluta confiança; que, digui el que digui el gran mestre de la nostra prosa, estem segurs que no ens defraudarà ni com a artista, ni com a home. Tota cosa vulgar i prosaica serà transfigurada en una gemma lluminosa al contacte de la vareta màgica del seu estil i de l'espurneig meravellós de la seva fantasia; tota baixa passió, tot instint bestial de l'home, resultarà, al capdavall, fos en la flama d'una espiritualitat ardent, redemptora de tota impuresa. Aquest nou llibre d'En Ruyra s'obre amb els articles memorables amb els quals ell s'adreça al nostre poble implorant-li una caritat per a les víctimes de l'incendi paorós de Les Gavarres. Heus ací un començament simbòlic. El símbol l'ha vist primer que ningú el prologuista del llibre, En Coma i Soley. Aquestes flames materials, terriblement devastadores, s'han convertit en el cor dels catalans “en una flama d'admiració al mestre i de caritat envers els pobres treballadors de Montnegre.” Podem dir que tot aquest recull de narracions ruyrenques són també una doble flama: una flama material sota la qual crema una flama tota espiritual; un cos i una ànima. El cos, el bell cos del llibre, és la nostra Costa Brava, en especial la tan encisadora de Blanes, tan repetidament i tan variadament evocada i reflectida en les proses del llibre; l'ànima, l'ànima roent i clara del llibre, és l'esperit franciscà, l' enamorament que sent En Ruyra per Sant Francesc. Aquest doble homenatge al bell paisatge pairal i a l'esperit franciscà, alena en moltes pàgines del llibre, i cal declarar que les millors, les insuperables, les més magistrals són aquelles en què aquest paisatge i aquest esperit es fonen dintre una unitat indivisible, com la unió humana de cos i ànima. Aquesta fusió arriba a un grau insuperable de perfecció artística en dues narracions de diferent caràcter: “Les coses benignes” i “Sant Francesc i la seva

olor”. En una i altra la descripció, amb què es clouen, de la costa blanenca, és una visió de la realitat al través del cristall màgic de l'esperit. Sobretot en la segona d'aquestes narracions, la descripció amb què termina és una visió simbòlica d'estupenda magnificència, per la gran riquesa decorativa dels motius plàstics, per la genial fantasia que anima i colora màgicament la realitat, per la puixança torrencial del llenguatge, un llenguatge que respon amb profundes i alades ressonàncies a totes les vibracions íntimes de l'entusiasme de l'ànima inspirada. En Ruyra, en aquests dos finals, ha escrit dues pàgines d'or de la nostra prosa descriptiva que d'ara ençà hauran de figurar en totes les antologies de la nostra llengua. En aquests i altres fragments d'aquestes dues narracions tenim un magnífic camp d'estudi de l'estètica realista. Com s'esdevé al Pare Armengol en “Les coses benignes”, en el moment de contemplar, a l'hora de l'alba, la bellíssima costa de Blanes, també a En Ruyra, sempre i constantment, “les coses s'omplien d'ànima davant dels seus ulls”. Ell descriu sempre les coses de la realitat sensible a través d'una ànima: una ànima que ell veu o sent sota les formes sensibles com la “tensió del pensament creador” del Verb diví. En Ruyra no empra, per a descriure, altra tècnica que la de fer traspuar aquesta ànima, estrictament objectiva, a la superfície de les coses sensibles, per tal de presentar la realitat material en el pla d'una superior realitat espiritual. Do de poeta i do excels és aquest, al qual solament arriben molt pocs escriptors, i que és el secret de la potent vitalitat que posseeix l'art realista en les seves més nobles manifestacions.

La mateixa qualitat del portentós art descriptiu d'En Ruyra trobem en els seus retrats humans. Tots els personatges que viuen en les millors narracions del nostre escriptor, són magnífics retrats d'ànimes; el verisme impressionant de la fesomia física dels tres tipus de frases de “Les coses benignes” i del tan graciós i humaníssim del pare caputxí d’“El frare escalfallits”, és degut, exclusivament, a la clara i precisa visió de

l'ànima dels personatges. És meravellós l'art amb què En Ruyra sap emmotllar els trets físics, els gestos, el capteniment corporal d'aquests quatre personatges a la llei profunda de llur complexió espiritual. Un escriptor com En Ruyra veu o crea primer l'ànima de les persones i de les coses abans de donar-los l'aparença corporal. Aquest en què el sentit realista torna a dominar en el moviment literari, el realisme "espiritualista" d'En Ruyra estotja magnífiques i saludables lliçons. De totes les històries del recull sols n'hi ha una que és realment tota una visió novellística condensada. En parlarem amb alguna extensió en el "Breviari" següent.

És admirable com l'esperit franciscà perpetua les mateixes formes d'expressió a través dels segles. Ací teniu aquestes narracions franciscanes que En Ruyra ha inclòs en el seu llibre. Ell, novellista de facultats extraordinàries, ha volgut plasmar en forma moderna el vell esperit franciscà, l'ha situat en els nostres temps, l'ha voltat de l'ambient social present; i el resultat del seu esforç ha estat exactament la meravella de dues "floretes" franciscanes, dues narracions germanes d'aquelles inefables efusions d'humanitat i d'amor diví, no sols per llur esperit sinó, encara, per llur mateixa forma d'expressió. Llegiu dues o tres "floretes" de Sant Francesc i, a continuació, llegiu aquestes dues històries d'En Ruyra que s'anomenen "Coses benignes" i "El frare escalfallits"; jo us asseguro que no trobareu entre aquelles i aquestes solució de continuïtat ni altra diferència d'esperit i de forma que la que pervé de l'ambient de l'època respectiva. Fra Sadurní, el personatge tan interessant de la primera història, és una ànima germana d'aquell fra Gil, el gran contemplatiu, que trobem entre els primers companys del Sant d'Assís. I si esgarden aquell bon caputxí, víctima innocent i riallerament resignat de la facècia que té lloc a la segona història, us portarà a la memòria aquells simplicíssims fra Ginebre i fra Masseu que aroren amb l'encens de llur angèlica simplicitat tantes pàgines del gran anecdotari franciscà. En una i altra història, mentre Ruyra no ha fet altra cosa que novellar i revestir amb valor d'actualitat el mateix estat d'ànima, la mateixa alenada mística que espargiren pel món Sant Francesc i els seus primers frares.

La primera història és una petita novel·la bastida damunt dels temperaments distintes de tres ànimes franciscanes. La més interessant de les tres, "Fra Sadurní", és una inspirada reproducció i una síntesi de diversos caires de l'esperit franciscà representats per diferents personatges del varidíssim estat que ens presenten les "Floretes". Hi ha en ell un deliciós reflex de la predicació als ocells; hi ha una evocació del poder meravellós de visió a distància que és atribuïda

a la santedat de Francesc i dels seus primers companys; hi ha un eco de les efusions d'amor diví d'aquells homes que entren en èxtasi a la vista d'una floreta i a l'oïda d'un parrupeig de tòrtora. Però, el sentit íntim de la història, si no anem errats, va més enllà d'aquestes simples i lúcides evocacions franciscanes. La finalitat d'aquest conte és donar expressió plàstica a una idea, a una posició intel·lectual eminentment franciscana. Sant Francesc i l'esperit franciscà tendeixen irresistiblement a esborrar els límits entre el fet natural i el miraculós, entre el fenomen i el miracle, perquè veuen sempre la natura, el món i la vida com un miracle continu i permanent, el gran i inefable miracle del poder creador de Déu. Als ulls franciscans, la vida apareix sempre com acabada d'eixir flairosa de les mans omnipotents del Creador. La creació, heus ací el gran i, potser, únic miracle, un miracle de cada dia, de cada hora, de cada moment, perquè la conservació del món no és més que la prolongació indefinida de l'acte creador. L'element sobrenatural, doncs, arriba, en el sentiment franciscà, a cobrir, a inundar l'element natural de la vida. Tota la poesia franciscana, arrencant ja del sublim cant de les criatures de Sant Francesc, no és més que el resultat d'aquesta visió transcendent de la vida com un do miraculós de la gràcia divina. Per això, En Ruyra, ens pinta aquell poder meravellós de fra Rufí, que es fa entendre dels ocells i posseeix el do l'endevinació, com per efecte de la puresa i simplicitat d'una ànima a la qual l'amor a Déu fa participar d'alguna manera del seu miraculós poder. El final de la història és la sublimació plàstica de la fusió de l'home i de la natura amb Déu, realitzada per un miracle de l'amor. Fra Rufí, quan en el deliqui de la seva contemplació, en l'espasme de la seva visió beatífica de la naturalesa, abraça fervorosament i besa soca per soca les acàcies que abriguen els seus místics soliloquis, no fa més que glossar, amb el gest i l'activitat d'una simplicíssima litúrgia, aquells conceptes tan franciscans del "Llibre d'amic i d'amat" del nostre Ramon Llull: "Anc, pus haguí vist mon amat en mos pensaments, no fo absent a mos ulls corporals, car totes coses visibles me representen mon amat."

Aquesta història i l'altra que hem esmentat estan sadolles del més autèntic humorisme franciscà. En "El frare escalfallits", una anècdota inversemblant serveix a En Ruyra per bastir la semblança d'una ànima humana que vessa materialment del més saborós franciscanisme. Amb quina finesa i ensems amb quina vida tan real ens fa seguir En Ruyra l'evolució dels sentiments d'aquell bon frare mortificat i vexat fins que, amb la més graciosa i, també, sublim conformació, accepta els resultats enutjosos d'aquella facècia! No podem oblidar, tampoc, aquella

prodigiosa semblança del Patriarca d'Assís continguda en "Sant Francesc i la seva olor", que és una de les interpretacions de la gran figura del Sant més justes i inspirades que mai hem llegit, tota plena d'expressions felicíssimes i pletòriques de significació.

Creiem haver comentat el més notable del contingut del llibre de mestre Ruyra. Al costat d'aquestes tres històries o assaigs franciscans, pallideixen els altres treballs del llibre, els uns humorístics, els altres de caràcter religiós; d'aquests, evidentment, el més notable és el de "La Verge blanca", viva i patètica lloança de Lourdes. Direm, per acabar, que el fragment dedicat a l'incendi del Montnegre és un superb model de prosa descriptiva en el qual trobem una altra vegada en acció un puixant art realista que arriba a extraordinaris efectes a través de la passió, del sentiment, de la vibració íntima de l'ànima.—M. DE MONTOLIU.

"Prendre les coses i omplir-les d'ànima. O millor encara: descobrir el germen d'ànima que pugui haver-hi en les coses i passar-lo pel caliu amorosidor de l'ànima pròpia, perquè fructifiqui i s'escampi de nou damunt i dintre d'elles, recreant-les segons la mesura de l'home-literat. Aquesta és, a fi de comptes, i ben al marge de tota mena d'especulacions ètiques i estètiques, la vera, bella i bona manera de convertir la natura en cosa d'art, el món exterior en món interior. Tota feina d'especulació intel·lectual ha d'ésser encoratjada i acceptada sempre, però només a treball previ i ineludible de flexibilització. No hi ha més que una lògica de transformar la matèria en art: espiritualitzar la realitat. Cal partir ben bé d'ella, enfonsar-s'hi ben al fons, fer-se hom mateix bruta matèria de vida. I, de seguida, cal començar el procés d'elevació que no s'acaba mai. L'art és sempre, i res més, un pur joc d'estudis que van construint-se i vertebrant-se guanyant alçada i perdent pes. Cal idealitzar la realitat; i això és tot. En cas contrari, no hi ha art; hi ha, si tant voleu, graus d'art; però el veritable escriptor, l'home que no passa ni un dia de la seva vida sense depurar els propis mitjans transformadors, no pot aturar-se en cap d'ells. Li cal, per tant, refinar cada dia més la pròpia manera transformadora. Per ací, encara trobaríem un perfecte enllaç entre l'art i la moral. L'home de carn i ossos és l'estoig d'un interminable combat entre l'ésser i el no ésser, entre l'esperit constructiu i el destructiu, entre el gravitar cap amunt o cap avall. La vida de l'art, com la vida humana, és la quotidiana reproducció de l'etern combat entre la tenebra i la llum. Cada dia estem més convençuts que l'art veritablement responsable és això. I si art pot haver-hi entorn o al marge d'aquesta lluita, no passa d'ésser una

ficció d'art, o, si tant us plau, un art de pas-satemps. Tota excel·lència, en tota obra d'art, nosaltres no sabem veure-la ni catalogar-la sinó a través d'aquest pur procés, comú a tots els escriptors veritablement solvents. En més o menys, tots l'acceptem. I, per a nosaltres, és la pedra de toc que no enganya. No ens en falla ni un.

L'art de Joaquim Ruyra és, entre nosaltres, una augusta confirmació d'això que venim de dir. Els arguments emprats per Ruyra no són mai una cosa original ni que trenqui motllos. Ruyra troba matèria d'art a tot arreu i no li cal capficar-se en la recerca de motius complicats. La gràcia està en el procés de conversió. Ruyra és un espiritua-lista convençut. Hi ha en ell, sempre, un somriure bondadós, d'una ironia que afalaga amb humanitat, i que sap de què va i on va. Amb la fantasia i l'estil, tota matèria li serà bona. Indefectiblement, el punt de partida derivarà fins a port de refugi asserenat i suaument resguardat de tota mena de ratxes desorientadores. La prosa de Ruyra té molt d'oreig de matinada, amorosidor de la carn mig desperta i revifador dels pensaments que obren les ales dintre el cor i el cervell, com el vol de flames lentes d'un caliu sota cendres. La prosa d'artista de Ruyra és, entre totes les dels nostres literats, i en els purs moments de gràcia, la que segueix més finament la manera dels antics, això és: aquell suau, lent, entretingut i púdica-voluptuós amanyagar amb el cap dels dits els contorns de la pura forma expressiva, estoig del fons clarificat més ençà de la matèria. Hi ha un escolarisme homèric, ben posat al dia, en l'ordre verbal de Ruyra, que ens demostra, solucionant-lo, un dels caires que més ens preocupen en la interpretació dels clàssics, pel costat, creiem, que encara tenen de salvable i d'adaptable a l'art futur. "Les coses benignes", ara, ens han fet fruit uns moments estèrics adorables, pel joc descriptiu fet de límits irisats, com si el sol, passant a través del cristall de l'airecel, s'escampés damunt de les coses de la terra en una policolorida dispersió de gotes de llum voleiadora, pluja de neu tenyida. "Sant Francesc i la seva olor", tradueixen en esplendor sumptuós i en encaixos d'un plasticisme màgic, la mateixa manera acariciadora de la realitat que va tornant-se somni. Hi ha com un ressò de correspondències harmonioses entre els plans d'art d'aquesta prosa treballadíssima; hom diria que, de figura a figura, l'autor, aranya subtil del verb, teixeix enteranyinaments de llum en diverses modulacions. Podem o no podem, nosaltres, joves, acceptar en absolut la pauta tècnica de l'autor d'ENTRE FLAMES; no podem, però, desdenyar la gran raça mestriwola d'home que escriu amb un feix de problemes interiors resolta honradament abans de posar-se a escriure. El gran Ruyra de les riqueses

verbals i de les gerdors mentals, no passarà mai. I si la nostra prosa, guanyadora, cada dia que passa, de nous matisos i de fines elegantitzacions, ha de cercar, com cal, patrons influïdors i menaires destres, que la privin de perdre's per camins dispersadors, trobarà en Joaquim Ruyra bellíssims instants de cànon modèlic resolt en perfecció i que el cor ens diu que no podran ésser mai oblidats per tot bon autor català que conegui bé la tradició literària, normativa del nostre futur.—A. ESCLASANS.”

* * * * *

Pere Solibella, des de les pàgines de “La Dona Catalana”, diu:

“Joaquim Ruyra ha assolit amb el seu llibre, oferir una altra joia a la literatura catalana i enaltir una vegada més l'esperit immortal del Poverell d'Assís.”

* * * * *

A “L'Avi Muné”, Enric Sabanell, escriu entre altres interessants paràgrafs:

“Ruyra és un enamorat de la nostra mar, és el cantor de la Costa Brava i en les proses que integren ENTRE FLAMES, aquest

amor hi flota com la calitja que s'aixeca els dies freds de l'hivern arran de les onades.

Amb tot i els seus setanta anys, la prosa de l'autor de “Marines i Boscatges”, s'aguantava ferma com els roures centenaris; les seves narracions són placèvoles i enllemina-dores com una bresca de mel.”

* * * * *

Acaba de sortir SANG NUA, la novel·la tan esperada de J. Roig i Raventós.

Dintre de pocs dies serà posat a la venda MADRID, per Josep Pla.

* * * * *

Josep Lleonart, l'admirable i caríssim poeta de “Tizianella”, publicarà a la nostra col·lecció un volum inèdit escrit últimament: PARÍS (LLIBRETA DE FORASTER).

* * * * *

Tot el que faci referència a l'esmentada col·lecció pot adreçar-se a la Direcció de LA NOVA REVISTA, on hi ha també l'Administració i el dipòsit central per a la venda.

F. DOMINGO

OBRES DE G. K. CHESTERTON

DIRECTOR: PAU ROMEVA

Està a punt de sortir el segon volum d'aquesta Col·lecció, que durà per títol *QUÉ TÉ EL MÓN*. Per donar idea de l'interès que té aquest llibre, donem a continuació el seu índex, abastament expressiu:

PRIMERA PART

L'home no té llar

- I.—L'error mèdic.
- II.—Manca un home que no sigui pràctic.
- III.—El nou hipòcrita.
- IV.—La por del passat.
- V.—El temple inacabat.
- VI.—Els enemics de la propietat.
- VII.—La família lliure.
- VIII.—L'exultació de la domesticitat.
- XIX.—Història de Hudge i Gudge.
- X.—Opressió per optimisme.
- XI.—El desemparament de Jones.

SEGONA PART

L'imperialisme o el malentès sobre l'home

- I.—L'encís del Jingoisme.
- II.—La prudència i el temps que fa.
- III.—La visió comú.
- IV.—La insana necessitat.

TERCERA PART

El feminisme o el malentès sobre la dona

- I.—La pacífica sufrageta.
- II.—El bastó universal.
- III.—L'emancipació de la domesticitat.
- IV.—La novella de l'estalvi.
- V.—La fredor de Cloc.
- VI.—El Pendant i el Salvatge.
- VII.—La moderna rendició de la dona.
- VIII.—La marca de la flor de lis.
- IX.—Sinceritat i la forca.
- X.—L'alta anarquia.

- XI.—La reina i les sufragetes.
- XII.—L'esclau modern.

CUARTA PART

Educació o el malentès sobre els infants

- I.—El calvinisme d'avui dia.
- II.—El terror tribal.
- III.—Els trucs de l'ambient.
- IV.—La veritat sobre l'educació.
- V.—Un mal crit.
- VI.—La inevitable autoritat.
- VII.—La humilitat de Mrs. Grundy.
- VIII.—L'arc de Sant Martí esmicolat.
- IX.—La necessitat de l'estretor.
- X.—L'argument en pro de les escoles públiques.
- XI.—L'escola pels hipòcrites.
- XII.—L'esbravament de les Escoles noves.
- XIII.—El pare bandejat.
- XIV.—La follia i l'educació de la dona.

CINQUENA PART

La llar de l'home

- I.—L'imperi de l'insecte.
- II.—La fallàcia del paraigüer.
- III.—El paorós deure de Gudge.
- IV.—Un dubte.
- V.—Conclusió.

TRES NOTES

- I.—Sobre el sufragi femení.
- II.—De la netedat en l'educació.
- III.—De la propietat pagesa.

* * * * *

Tot el que faci referència a l'esmentada col·lecció pot adreçar-se a la Direcció de LA NOVA REVISTA, on hi ha també l'Administració i el dipòsit central per a la venda.

QÜESTIONS FILOSÒFIQUES POLÍTIQUES I SOCIALS

DIRECTOR: E. JARDI

UN ARTICLE INEDIT.—Un article inèdit de R. A. Latham sobre Mn. Tusquets, l'autor d'ASSAIGS DE CRÍTICA FILOSOFICA. que obté un èxit creixent:

VINYETES CATALANES.—Mn. JOAN TUSQUETS.—Per a millor comprendre a Mossèn Joan Tusquets, cal observar que viu al Passeig de Gràcia, de Barcelona. Ampla via ciutadana, de cases confortables i aristocràtiques, convida al descans i a l'anàlisi i allunya de les rutines. Mn. Tusquets dona, tot-hora, la sensació d'un dinamisme místic i filosòfic. Silueta prima i fina, de cara i de mans fràgils, expressió de nen, distret per una reminiscència de Kant, de Hegel o de Freud, en la seva vida tota lluu una bella despreocupació envers les coses materials. Mn. Tusquets és un enamorat de la Filosofia amb majúscula i a la seva edat—un jove—ha sabut extreure-li secrets que molts envejarien. En la seva càtedra de maritat acollidora i en petites escapades pels boscos de pins o les valls i muntanyoles que envolten la ciutat, Mn. Tusquets fa anotacions, devora textos arduos i omple sempre de last el navili de les seves idees.

I el curiós és que Mn. Tusquets, educat pels jesuïtes en un ambient ferreny i vivint a la vora d'una aristocràcia poc rebel, és un autèntic no conformista amb el que han dit o exposat els seus mestres i tots els filòsofs. Per Mn. Tusquets la filosofia és una clau que enclou el secret de la ciència i fa donació del seu misteri als més audaciosos. En els seus escrits, entre els quals ressalten bells assaigs sobre Sèneca, Ramon Llull, Ortega i Gasset, Turró, etc., hi ha un llevat de rebellió i una actitud de protesta que l'empeny a enderrocar ídols, a desfer convencionalismes i a escometre vulgaritats.

Ni seria decisiu, ni tindriem prou fe en aquest treball, sinó estigués contrapintat per una fina sensibilitat, un sentit aristocràtic de sobresortint enginy i escollida selecció. Mossèn Tusquets és aristòcrata per temperament

i com a tal empenedor en el sentit més pur de la paraula.

La filosofia, com les amades, sovint és condescendent als més aspres, als menys selectes. Té sorpreses sobtades que difícilment podrien entendre els escolàstics puritans.

Mossèn Tusquets begué a Lovaina en el diví dol de la saviesa, que no fou prou a apaivagar la seva set de coneixements. La filosofia li lliura els seus secrets, li fa les seves confidències, no com a un estimat fort i ferm, sinó com a escollit per les gràcies.

La seva bella aliança de finor i d'eficàcia flexibilitza les rigors del mètode i deslliura a les doctrines de l'aspror que proporciona l'opi a les dissertacions.

Mn. Tusquets condensa amb bella gràcia d'estilista i amb elegant severitat de descripció.

El mèrit que li és propi ve d'utilitzar l'escolàstica no com a fita d'arribada, sinó com a lloc de sortida. Ha sabut construir els seus fonaments en terreny ferm i excursioner, després, delitósament pel món mivànic dels teòsofs, pels abismes de la filosofia àrabica, per l'insondeable i laberíntic pèlag kantià.

Entre els joves intel·lectuals està situat envejablement. Res no li és estrany en el món del saber i li és possible de realitzar un apostolat esgotador d'energies. Fill del renaixement dels estudis, no l'enverina la falsa emulació ni l'allunya de la realitat el desenfrè de la pròpia idolatria. Fi i pur, el seu verb és un reflex d'eternes veritats agermanades amb tot el que de bo hi ha en l'esperit modern.

Entre els models d'escolasticisme escollíem el seu. És el "magister" noble menyspreador de la retòrica i de la gravetat. A ell s'apropen com a belles aus les filosofies greus i les veritats perdurables i fa el miracle de transformar-les en assequibles fins a les mentalitats més apartades del transcendental.

En Mn. Tusquets s'entreu a través de tot un esperit crític realista i humà. Optimista

sense excés, no s'avança a una empresa sense la preparació suficient. Model d'activitat i d'ordenació, les hores de la seva ben aprofitada joventut han estat fecundes en laborioses vetlles de savis. És un asceta del pensament.—R. LATCHAM.

* * * * *

SOBIRANIES és el títol d'un volum que tenim en premsa de Pere Coromines. Aquests estudis de política clàssica són d'una gran noblesa i oportunitat. El llibre serà encapçalat amb un vast pròleg del mateix autor.

* * * * *

El doctor Lluís Carreras, prepara una obra per la nostra col·lecció: TRES ESTU-

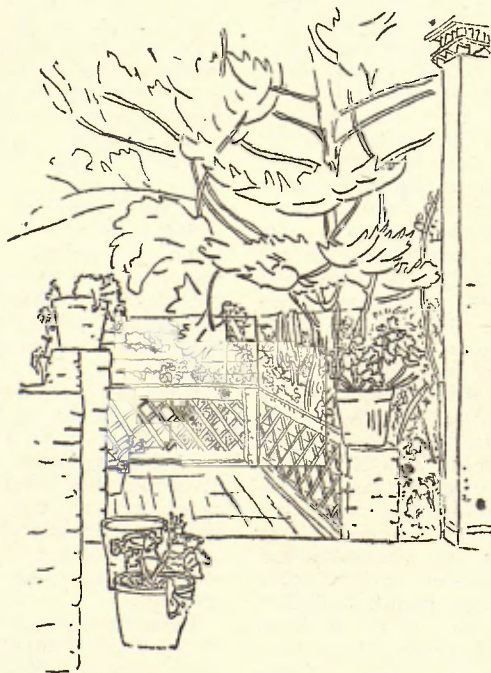
DIS apologètics i literaris sobre el Dant, Sant Tomàs d'Aquino i Sant Francesc d'Assís.

* * * * *

POLÍTIQS DE CATALUNYA: (Prat de la Riba, Valentí Almirall, Idefons Sunyol, Jaume Carner, Amadeu Hurtado, Francesc Cambó), per A. Rovira i Virgili, formarà part, també, de la nostra col·lecció.

* * * * *

Tot el que faci referència a l'esmentada col·lecció pot adreçar-se a la Direcció de LA NOVA REVISTA, on hi ha també l'Administració i el dipòsit central per a la venda.

J. R. BRUNET

ELS ARTISTES CATALANS

DIRECTOR: CARLES CAPDEVILA

PARLAMENT DE JOSEP BARBEY EN L'ACTE DE LA INAUGURACIÓ DEL I SALÓ DE "LA NOVA REVISTA".—Les coses d'art, com totes les coses que es compren i venen, han de tenir una organització que faciliti les transaccions. En els mercats mundials d'art, àdhuc per les obres dels artistes vivents, el muntatge és quasi perfecte, i l'obra d'art es despersonalitza i adquireix la categoria de valor objectiu, subjecte a alces i baixes com qualsevulla altra mercaderia de caràcter sumptuari. A mica, però, de d'aquells centres davallen cap als mercats locals, les organitzacions són més rudimentàries, i els valors afectius de les obres superen el seu valor objectiu.

Aquí ens trobem en un grau primari d'organització artística. L'obra s'adquireix a l'amic, sense saber ben bé el que val, i, un cop adquirida, mai no sabem com ni de quina manera ens en podem desprendre el dia que les circumstàncies ens ho imposin. Malgrat l'abundància de sales d'exposició particulars, no s'exercita un veritable marxandatge—la missió del marxant no és sols vendre, sinó mantenir el valor de les obres que ha venut, almenys mentre té cura de la producció del seu "poulain"—, tampoc les subhastes no són prou regulars ni fetes amb prou garanties per a determinar cotitzacions aproximades de les obres d'art. És clar que tot plegat assenyala un inici d'organització i un desig de dotar el nostre futur mercat d'art dels elements indispensables perquè en tingui totes les característiques, però no es pot dir encara que rutlli, ni de bon tros, normalment. Avui el millor col·locador de pintura és l'artista mateix. L'obra del predomini dels valors afectius, suara esmentats, té un prestigi molt superior en mans del que l'ha creada, que el que pot tenir en mans d'un marxant, d'un corredor o d'un col·leccionista.

Fins ara, el marxant en l'accepció que correntment es dona al mot, no ha existit. Potser no podia existir perquè el marge econòmic limitat del negoci artístic no ho permetia. La professió de llogador de sales, en les quals s'hi exhibeixen tota mena de pintures i escultures, obliga a no entendre en

coses d'art. I si s'hi entén a amagar l'opinió. El marxant, per deure, s'ha de solidaritzar amb totes les obres que s'exposen a casa seva, i les abona davant del públic pel sol fet de deixar-les exhibir. Qui podrà confiar-se, doncs, del marxant com a orientador, ni permet la simultaneïtat en la seva sala d'obres antitètiques?

Potser d'aquesta actitud cohibida en pervenia la desídia que mostrava de vendre les obres; era tot un problema de vegades, en sales d'exposicions, d'assabentar-se de les condicions de venda, i l'artista i el comprador en sortien perjudicats. Per això l'artista, si es mantenia al marge de la seva obra, venia poc, i si es decidia a posar-se darrera el tauler, i encalar el comprador directament, es col·locava en una posició poc delicada. Convertir la innocència idíl·lica de l'admirador eventual en la malifiança esverada de comprador sense entusiasme, és un truc en el qual han reeixit diversos dels nostres artistes, però que esdevé perillós si els imitadors n'abusen. Massa repetit retrauria els compradors de les exposicions.

Perquè el nostre mercat d'art tingués les característiques d'un veritable mercat, han mancat, més aviat que els compradors, els bons venedors i els bons orientadors; els que faciliten la transacció i els que per la seva autoritat i el seu prestigi donen garantia a les coses en venda. Hem d'esforçar-nos doncs, per trobar a una producció molt considerable en volum i qualitat, un mercat a bastament extens i ben orientat. Hem de provocar l'adveniment del veritable marxant, hem de saber infondre als compradors la idea que l'adquisició d'una obra d'art no és un favor fet a l'artista, sinó un esmerçament de capital, que té per contrapartida la possessió de la més noble de les mercaderies, gairebé tan segura com totes les altres que es cotitzen en els mercats del món.

Com s'ha format el públic d'intel·ligents que avui comença a interessar-se per les arts plàstiques? No han estat pas les institucions públiques les que l'han orientat. Aquestes sempre solen anar a remolc de l'opinió amb uns quants anys de retard. La formació del nostre museu d'art contemporani ho expli-

ca. Tot ell és fet d'engrunes que testimonien les rauxes i pensades dels senyors que l'han regentat d'una manera efimera. Llotja ha entrat en la categoria dels records poc agradables, dels quals un hom s'absté de parlar. Sense escola ni museu, l'acció no ha estat mai ni constant ni guiadora. El veritable guiatge l'han donat els particulars en un esforç vocacional, quasi sempre desmesurat en proporció a llur força. El prestigi dels nostres pintors arribats l'ha fet l'estol d'amics i d'amateurs virtuals, escriptors improvisats en matèries d'art, la coneguda minoria selecta. En tots els rams culturals a la nostra ciutat s'ha actuat normalment així. Sempre l'atenció damunt de les coses de l'esperit l'han provocada—en pintura i escultura sobretot—els espontanis, i en general els més desinteressats d'aquests: els poetes. Els que més han estimat l'art han estat els que no comptaven amb prou mitjans materials per a fer-lo viure. Però les seves prèdiques apassionades, la constància del seu esforç, de mica en mica ha estimulat la indecisió dels llamencs i ha desvetllat per art de suggestió en els indiferents més preparats, l'amor a les coses belles i la por que, tot i tenint-les tan a prop seu, no els fugissin dels dits. Aquests homes han creat els colleccionistes, i sortosament no sabem de cap colleccionista que hagi deixat d'ésser-ho, i la dèria, un cop ens ha guanyat, progressa d'una manera alarmant, fins a esdevenir d'una cronicitat inguarible. Quan un petit nucli de colleccionistes s'ha format, la tasca dels iniciadors es torna més senzilla, perquè recolza en fets concrets, en exemples vius, i adquireix un poder de suggestió extraordinari, les vocacions neixen per art d'encantament, i el clos s'eixampla i pren les proporcions adequades al potencial productor.

Avui dia, gràcies a una tasca constant de més de vint-i-cinc anys, sense que ho fes preveure cap ajut extern, sense una política d'orientació, i potser en el punt culminant de la desorientació artística, el nostre públic es desviu per entendre, per copsar, per situar les obres d'art plàstiques, omple les sales d'exposicions, comenta, discuteix, s'enfuria i, fins i tot, cosa rara entre la nostra gent, formula per escrit les seves impressions.

En mig d'aquest baluceig hi ha un formidable desig de comprensió. Destriar per cultura d'hàbit el per què de la bondat de les coses i, sobretot, aprendre de menysprear les falses aparences d'art, les fórmules d'oleografia i l'academicisme banal equivalents en literatura al lloc comú verbal, la frase feta i la manera emfàtica, brillant i buida. Avui un hom no pot adreçar-se al públic que integra el cens artístic de Barcelona en nom de la banalitat vistosa i del pintoresc regional encarcerat, sense ésser sancionat d'una manera contundent, àdhuc del punt de vista material.

I aquesta voluntat de comprensió, què és si no amor a les coses belles? I l'amor es tradueix quasi sempre en desig de possessió, per poc que hi ajudin les possibilitats del que estima. Vegeu, doncs, com la minoria s'ha imposat i ha fet triomfar els seus escolllits.

No cal dir que també hi ha prestat bon ajut el sentiment de confort que comença a introduir-se en el nostre poble; el barceloní es complau a trobar-se en el seu *home*, i en ell plau-li de veure's voltat d'objectes que afalaguin els seus ulls. L'ornament burgès de final del XIX, que recordem tots amb una punta d'emoció, avui ha desaparegut, i els bronzes de confiter han hagut de retirar-se davant les terres-cuites humils, però signades d'un nom conegut, potser no tan llampanants i enfaristolades, però amb més regust de pa de casa, i dotades d'un caliu més humà. Tota l'ornamentació s'ha simplificat; les proves de reeditar els estils clàssics en la decoració i en el mobiliari, per bé que han creat en la industrialització del moble una nova carrincloneria, han tingut la virtut d'esvaïr la poca-solta del modernisme i les romanalles de l'estil segon imperi, d'un rococó tan tronat. Potser el resultat de l'eliminació ha estat el bric-a-brac modern, on els estils els barregen, i veiem els Baryenys al costat de les bergeres flanquejant els confortables i els burós americans, però tot plegat, qui no diu que les realitzacions geomètriques dels ebenistes d'avui—resposta obligada a l'estil taller-romàntic—, que s'agermanen amb les modalitats de l'estructura de ciment, no s'humanitzin per la gràcia dels Lluïsos i de la reina Anna?

Si a les parets nues d'avui no els obrim, per medi de les arts plàstiques, les finestres de la imaginació, no els donarem la sensació de repòs que aparentment sembla que tinguin, sinó, la inquietud caòtica de l'infinit. Cal, per humanitzar l'home, que aquest visqui voltat d'obres de l'esperit d'altres homes, i que tothora aquestes siguin el seu esplaï silenciós, donin ales al seu esperit i representi la mesura de la possibilitat del seu esforç i de la seva indefectible limitació.

La nostra burgesia, un cop orientada per l'impuls de la minoria i per la força matèria de les coses, pot esdevenir al seu torn orientadora, si sap jugar el paper que per la seva força social i per la seva riquesa li pertoca. Un home, per l'atzar, més dotat que els altres, és sempre més responsable, i ha de donar, per deure, importància a què totes les manifestacions espirituals del seu poble siguin compensades i, a través de la seva força personal, socialitzades. Permetre que un home que viu la vida de les coses de l'esperit pugui produir la seva obra sense destorbs i sense noses, i sense un neguit excessiu, ha d'ésser l'obra dels poderosos que l'atzar, en repartir desigualment els béns,

ha creat. I els benestants, en fer viable l'existència dels treballadors de l'esperit, contribueixen d'una manera directa a socialitzar les riqueses espirituals, posant-les a l'abast de tots els homes.

Els museus de per tot arreu del món s'han fet així, i les seves riqueses, que són patrimoni de tothom, representen l'exponent més llúcid de la força i del prestigi dels pobles. L'evolució no s'ha deturat pas, el món no ha atès la seva estructuració definitiva. Però els principis essencials seran sempre els mateixos, i fins gosarem repetir amb regust de tòpic que el poble que ha produït el fris del Paternon influirà per sempre més en l'esperit dels homes. I és per això que estimular les activitats de l'esperit en la forma que es cregui més avinent, perquè es despleguin i rendeixin com cal, serà sempre un principi d'ordre polític que haurà d'encapçalar qualsevol programa que honradament es vulgui fer compartir pel poble.

Dètuem-nos i vulguem assignar a l'art una funció més modesta, i més en harmonia amb la finalitat d'aquest saló: l'afinament de la sensibilitat de cadascú. L'home dotat d'un mínimum de sensibilitat pot fer, a base de la contemplació d'obres artístiques, un aprenentatge estètic considerable. Adhuc intuïtivament, el que mira i sap veure arribarà a aconseguir un mínimum de cultura artística i d'elevació d'idees. Per això hem de procurar l'ajut a tots els que en demanin, i per a prestar-lo cal aconseguir que l'orientació es faci efectiva. En els grans centres artístics, la crítica i el marxant intenten, no sempre amb fortuna, descobrir les valors noves i solidar i fer pujar els artistes arribats. Això provoca lluita, i l'art en viu, perquè l'art és i ha d'ésser una lluita contínua com tota obra de creació. En plena fallida de l'art oficial, i en un moment de lluita intensa per la renovació dels valors artístics, l'orientació encara s'ha d'exercir amb més constància. Mireu, si no, els exemples: A casa nostra, quan han menat l'orientació, no els treballadors de la intel·ligència, sinó homes amb esperit de "nouveaux riches", n'han patit els nostres monuments, als quals, per tal d'enriquir-los, se'ls han llevat les característiques de la seva personalitat i n'han patit els organismes artístics tots. En canvi, quan els homes d'esperit que han pres part directa i activa en les lluites artístiques, imposant i mantenint els veritables creadors, s'han interessat per les coses públiques, aquestes han canviat d'aspecte, i diríeu que, àdhuc sense idealitat ni per motius d'ordre espiritual massa enlairats, s'ha arribat a aconseguir infondre vida a una obra morta, i que el que havia d'ésser oficial i buit, adquirís gruix i consistència, i fins i tot esdevingués representatiu de la força de creació d'un poble, malgrat tots els intents que s'hagin pogut fer per llevar-li sistemàticament les característiques di-

ferenciadores. I és que aquests bons lluitadors han après l'ofici d'amar les coses belles. Han sospirat i maldat per obtenir-les, i un cop han polit, pel contacte diari amb aquelles coses, la seva sensibilitat, repelleixen instintivament les altres.

Ningú no neix ensenyat, i menys en aquests afers. L'educació de l'intuïtiu, per bé que més ràpida que la del refractari, necessita una bona experiència i un període d'iniciació. A l'amador de les arts li cal un mentor, i sense aquesta persona experimentada que, si més no, raoni les seves intuïcions, s'exposa a errades i enganys freqüents i d'importància.

Com us deia abans, la desorientació d'avui de part del comprador poc preparat, allunya aquest de certs salons on veu acoblades tendències artístiques inconciliables. L'artista que es refia per traduir la seva emoció davant l'objecte de les normes clàssiques d'expressió, per bé que estilitz, simplifiqui o deformi la realitat, no hi guanya res de tenir les seves obres al costat dels que no prenen la realitat com a punt de partida de l'art, i porten l'arbitrarisme a plasmar estats d'esperit que no tenen expressió plàstica adequada amb els medis tècnics avui coneguts. Un esperit simplista, de tot allò que els seus ulls poc destriadors no saben veure, en diu cubisme, mot que, d'altra banda, té la vàlua sintètica del denominador comú. I amb aquest estigma es menysvaluen obres d'una valor plàstica considerable que haurien de disputar-se els caçadors de primícies. Altres vegades, aquesta mateixa desorientació empeny el públic a abandonar-se a la banalitat assegurada i garantida.

Ni l'una ni l'altra cosa. Aquest saló de LA NOVA REVISTA té per comesa essencial situar el comprador desapassionat, ple del desig d'adquirir coses belles, i oferir-li una mostra del bo i millor que es produeix en art a casa nostra. Ens diuen que hi manquen figures representatives del nostre art, i que al costat de l'actual podrien inaugurar un altre saló tan escollit com aquest, amb les mateixes garanties i canviant gairebé del tot els expositors, però l'atzar ha portat a començar per ací. Que ningú, doncs, se'n consideri exclòs, però que ningú tampoc s'ofengui que s'hagi pres aquesta llibertat, que recapta davant de tothom en el desig que la llibertat de tria sigui testimoni de garantia per als compradors, afanyosos d'obtenir obres de tot repòs.

La precipitació amb què s'ha hagut de portar a terme, també a fet que hi figurin obres que no són de la collita de l'any. Totes aquestes deficiències m'osseguren que seran salvades, cas que l'amateur barceloní respongui com cal.—*Josep Barbey.*

LES OBRES EXPOSABLES.—De l'article publicat a "La Publicitat" pel nostre caríssim Carles Capdevila:

"Dotze noms, dotze obres; seguim el catàleg: R. Canals, D. Carles, E. Casanoves, J. Colom, J. Dunyach, F. Elies, M. Espinal, E. Galwey, J. Llimona, J. Mir, I. Pascual, J. Sunyer. La llista hauria pogut resultar d'altra manera; però com que això era facultatiu dels organitzadors, i tots els noms que la formen tenen mèrits suficients per a figurar en qualsevol selecció que es fes a Catalunya, no hem de discutir-la; l'acceptem, de la mateixa manera que n'hauríem acceptat una altra que reunís mèrits equivalents, i com l'any que ve podrem acceptar segurament la que ens sigui oferta.

L'obra de R. Canals, no és contemporània, correspon a un altre període de la seva producció, però justament aquest petit anacronisme li adjudica un interès de curiositat que pot estimular el col·leccionista intel·ligent. Aquest cap femení, correspon a l'etapa artística anterior del pintor, quan posava en joc una tècnica més insistent, de pinzellada més breu. És interessant de comparar aquesta figura, pictòricament més francesa, amb les d'ara, més simplificades, més espanyolitzades i més greus generalment. Aquest cap, pel concepte i l'execució, s'emparenta amb el que hi ha al Museu Municipal; més ben dit, representa el traspàs entre aquell moment i la seva manera actual. Deixant de banda aquest interès cronològic, intrínsecament, és un tros de pintura viva i picant.

D. Carles hi té una composició de flors, no tan empastada com de costum, d'execució cursiva, que suggereix les darreres realitzacions, simples i àgils que enguany hem vist d'aquest pintor; és una bona composició, més fina que opulent de color, que representa amb autoritat l'última etapa de l'artista. Enric Casanoves hi és representat amb una de les seves testes femenines mallorquines, talla directa. És interessant de veure aquesta obra d'uns quants anys endarrera, ara que en poc temps hem tingut ocasió de fixar-nos en les obres que formen l'última producció de l'autor. Aquesta obra té aquell hieratisme palpitant que distingia l'escultura d'un Casanoves quan es reincorporà a l'activitat barcelonina.

De Joan Colom hi ha un dels seus últims paisatges. L'obra es distingeix per un afinament singular de la tonalitat, sàviament fadigada. A través de la tècnica enèrgica, aparentment aventurera, es descobreix un aplom de pintor extraordinari. De Josep Dunyach, els organitzadors han triat una estatueta, un nu femení, que condensa les qualitats de solidesa i amabilitat d'aquest escultor discretament afrancesat. Feliu Elies, hi té una d'aquelles natures mortes obsessionants; la veritat formal i qualitativa de les coses hi és

explicada amb una exactitud que toca al prodigi.

Seguint el catàleg, trobem el nom de M. Espinal, representat amb un petit paisatge que no és nou ni acusa el punt màxim de la seva evolució. És interessant perquè denuncia una actitud digníssima davant del tema. El pintor sembla que cerqui una mena d'intuïtisme colorístic; hauria pogut resoldre'l amb contrastos i ha preferit no moure's d'una gama de verds perillosos, de la qual ha extret agudament una rica escala de matisos. Josep Llimona hi és amb un dels seus marbres típics. Un nu femení tractat amb la suavitat de factura acostumada i amb l'autoritat que el distingeix.

De Joaquim Mir hi ha un dels seus moments més feliços. El seu paisatge és un d'aquells miracles de la intuïció que només es donen en aquest home descobert. Trobar les transparències, a pit descobert, com les troba ell, realment és meravellós; sembla que l'art de posar color sigui una cosa negligible; l'ataqui com vulgui, quan té l'instint de pintar en funció, sempre l'encerta per camins pels quals els altres s'hi perdrien. Aquesta tela és una mostra excellent del seu do i un dels millors paisatges que li hem vist darrerament. En la gran exposició que celebrà l'any passat no n'hi havia cap que el superés.

Iu Pasqual ofereix un paisatge que és una novetat dintre el seu estil. El contrallum ha afavorit el propòsit del pintor. Tela solidíssima i austera, pintada amb una energia admirable, té una robustesa estructural impressionant. La novetat està en la simplificació, en la supressió d'incidentes, en la força estructural i l'eliminació de prolixitats colorístiques. En aquesta tela sembla que l'autor s'hagi volgut treure del damunt coses que l'engabanyaven i hagi triat al dret. L'obra fa honor a la sala.

Tanca el catàleg Joaquim Sunyer, amb una composició, amb una figura femenina i una de nen. Aquesta obra també respon fidelment a l'última etapa del mestre sitgetà. Equilibri de formes, harmonies d'ocres, línies d'altiva precisió, i per damunt de tot una expressió de via dolçament penetrant. Aquesta composició, obra considerable dintre la producció actual de Joaquim Sunyer, té una noblesa, un to, poc freqüent en les nostres sales.

Aquest Primer Saló de LA NOVA REVISTA no és el que algú, potser excessivament il·lusionat, esperava; però és evident que representa una excellent selecció de pintura catalana, oferta al públic amb un respecte i una bona intenció que no ens dol de reconèixer ni d'aplaudir.—*Carles Capdevila.*

UN ACLARIMENT.—El dia de la clausura del Saló, en absència del nostre volgut amic Ferran Benet, un company nostre va dir les paraules següents:

“LA NOVA REVISTA dóna gràcies al públic i la crítica, que han donat tan bona acollida al seu primer Saló. Però és oportú, tal vegada, abans el Saló no es tanqui, de fer un aclariment, puix, sembla que alguns, en minoria, si voleu, han trobat a faltar-li un aspecte prou sorprenent i nou per desvetllar tot l'interès imaginat amablement. I això ho hem d'aclarir perquè desvia l'intent que ens feia obrir l'exposició.

El nostre intent era només mostrar al públic coneixedor i amant de l'art modern, una selecció d'obres de pintura i escultura signades per aquells artistes ja coneguts de tothom per llur mestria, gairebé indiscutible. Per obtenir-la calen anys; alguns hi han envellit, i llur estil, així, ja no ens sorprèn com una cosa desconeguda. Encara més: en el Saló hi havia un parell d'obres que no s'oferien per primer cop a l'admiració del públic, però que el públic intel·ligent pot estimar més encara el segon cop de veure-les, que no el primer. Fins en això, doncs, hem defugit voler sorprendre i només hem anat a garantir la bona llei de l'art. Aquest Saló de cada any, on només ha d'ingressar periòdicament algun nom més, escollit pels mateixos mestres expositors, descentra assenyadament les obres més discutibles, les obres d'aquells artistes que encara tantegen i lluiten ardidament i amb més raó volen sorprendre. Massa sovint veiem al nostre país una incapacitat per honorar els mestres, i

veiem tothom absorbit a fer nous prestigis també oblidats de seguida. Només mantenint un respecte i veneració pels mestres, a les coses més noves i fins, si voleu, més errades.

Haviem d'esvair d'un cop per sempre l'equivoc d'imaginar que el nostre Saló seria, més que no admirable per les obres exhibides, ple de sorpreses insospitades.

Regraciem una vegada més el públic i la crítica que han comprès allò que volem que el Saló de LA NOVA REVISTA representi. I ara, només, ens doldria que ningú veies en aquestes paraules el menor desafecte, sinó el deure de vetllar perquè el nostre intent no es desvirtui per un simple malentès.”

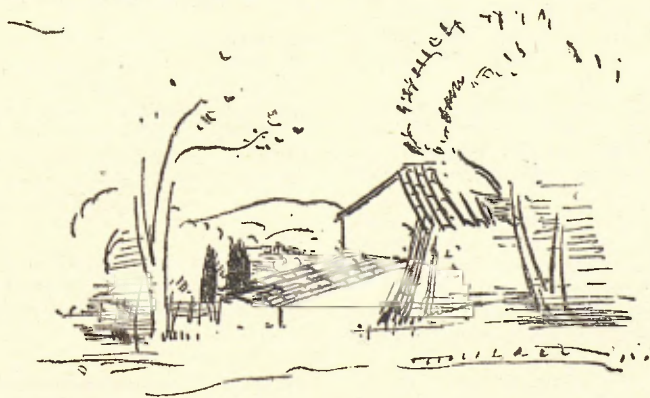
* * * * *

LES ARTS A BARCELONA.—Llegim a “Comèdia”, el quotidià d'art i teatres parisenc:

LA NOVA REVISTA a inauguré son premier Salon a la Sallé Parés. C'est une belle manifestation d'art, un choix très restreint de toiles et de sculptures, destiné à être successivement exposé dans plusieurs villes catalanes, après son exhibition à Barcelone.”

* * * * *

Tot el que faci referència a l'esmentada col·lecció pot adreçar-se a la Direcció de LA NOVA REVISTA, on hi ha també l'Administració i el dipòsit central per a la venda.

L. MERCADER

BIBLIOTECA D'HISTÒRIA

DIRECTOR: F. VALLS I TABERNER

Anunciàvem en els números anteriors una col·lecció de biografies dirigida pel nostre eminent i volgut amic Ferran Valls i Taberner. Hi anunciàvem, també, dins de la Col·lecció de QÜESTIONS FILOSOFIQUES, POLÍTIQUES I SOCIALS, una secció destinada exclusivament a obres de caràcter històric.

Ara, però, hem decidit la fusió d'aquella col·lecció i d'aquella secció, respectivament, en una BIBLIOTECA D'HISTORIA. El caràcter fonamentalment històric d'ambdues sèries ens ha iniciat a fer-ho. Ens proposem, doncs, que totes les obres que apareguin dins aquesta *Biblioteca* tinguin una seriosa base historiogràfica, àdhuc aquelles biografies que, pel caràcter de les vides que descriuen, seran susceptibles d'un desplegament novellesc. Per altra banda, ens proposem també que els més rigorosos estudis històrics tinguin sempre una vibració prou humana i una exposició prou literària perquè ultrapassin els límits de l'especialització i siguin assequibles als lectors de les nostres col·leccions.

La BIBLIOTECA D'HISTORIA serà— així ho esperem—un nex entre el nostre passat i les generacions actuals i un estímul per a l'esdevenidor.

* * * * *

Aquesta BIBLIOTECA D'HISTORIA de L. N. R. serà dirigida per Ferran Valls i Taberner. La iniciarà, aviat, un volum d'assaigs i estudis de Ferran Soldevila, sobre la nostra història. Tenim també en cartera l'original d'un Mibre de Gonçal de Reparaz (fill): CATALUNYA EN ELS MARS: *Navegants, viatgers i cartògrafs catalans de l'Edat Mitjana*. Quant a les biografies podem avançar que el professor don Lluís Ulloa està treballant ja en una VIDA DE CRISTOFOR COLOM, d'un interès sensacionalíssim, obra rigurosament inèdita, destinada a la nostra col·lecció, que editarem, simultàniament, en català i en castellà.

* * * * *

Tot el que faci referència a l'esmentada col·lecció pot adreçar-se a la Direcció de LA NOVA REVISTA, on hi ha també l'Administració i el dipòsit central per a la venda.

NOTICIARI

En el número pròxim de gener—que publicarem, si Déu vol, a últims d'aquest mes—hi haurà, en forma d'encaix, l'INDEX o TAULA de tots els números de l'any passat.

L. N. R. regracia públicament la premsa i, en primer lloc, els dos volguts col·legues La Veu de Catalunya i La Publicitat, per l'acollida generosa que han atorgat al llibre ENTRE FLAMES, de JOAQUIM RUYRA, i a la seva propaganda. No cal dir que per la nostra modesta part, els oferim la més franca i cordial de les reciprocitats. Aprofitem l'òmnivesa per a regraciar, també, als altres periòdics i revistes, de Barcelona i de fora, que acullen sovint l'anunci de la nostra Revista i de les nostres edicions. A tots les més expressives gràcies i una fraternal salutació.

El dens volum El comte Arnau, de JOSEP M. DE SEGARRA, amb una portada—una punyent hidra roja—per E. C. RICART. (Edicions de la Llibreria Catalònia.)

Es esperat amb molt d'interès el llibre de l'Enquesta a la Joventut, publicada aquestes últimes setmanes a La Publicitat, compilada per J. V. FOIX.

En un dels nostres números pròxims publicarem l'extracte d'una notable carta de JOAN SELLARES sobre l'obra de G. K. CHESTERTON. JOAN SELLARES és l'autor d'Animes i accions, un bell llibre ple de franc lirisme i de coratjosa generositat, i d'una traducció de proses tolstoianes per a infants, que s'han publicat últimament.

L'almanac per a l'exercitant, per a 1929, representa estèticament un pas considerable cap endavant, en relació amb el de l'any anterior.

Molt remarcable l'exposició del nostre selectíssim bibliòfil: Llibres de J. Miquel i Planas.

En cartera una sèrie de breus i subtils NOTES XINESES, per JOSEP LLEONART.

MARIO VERDAGUER, cada dia més atent a les nostres lletres, ha publicat un excel·lent article a La Vanguardia, sobre el primer volum de les Obres de Joan Maragall. En el mateix article l'assagista constata la importància capital del pròleg de JOSEP M. CAPDEVILA, que encapçala l'edició.

Es imminent l'aparició del llibre homenatge contenint les obres de NARCISA FREIXES, de noble i delicada memòria, profusament il·lustrat.

Dues interessants sèries de conferències, que donaran els doctors JOSEP XIRAU i JOAQUIM XIRAU, a Politécnium, sobre Introducció a les teories del dret i Introducció a la Filosofia.

Recull, de Blanes, prepara un extraordinari dedicat a JOAQUIM RUYRA i la seva obra.

El nostre estimat amic i col·laborador RICARD A. LATCHAM, professor de la Universitat Catòlica de Santiago de Xile, ha tornat al seu país, després d'una llarga estada entre nosaltres; des d'allà continuarà ocupant-se de les nostres coses i ens trametrà notes i articles sobre aquelles contrades.

Està enllestint un estudi biogràfic sobre Ramon Llull, que publicarem en una de les nostres col·leccions.

Obres de Ramon Llull: Proverbis de Ramon, transcripció directa, facsímil, introducció i variants dels més vells monuments pel benemèrit lullí Mn. SALVADOR GALMÉS.

La Mirada, sempre advertida i elegant, prepara uns llibres sobre els pintors catalans moderns més joves o discutits. Obrirà la sèrie Trenta dibuixos inèdits de Picasso. Seguiran després reculls de JOAN MIRÓ, SALVADOR DALÍ i FRANCESC DOMINGO.

J. F. I M., inicials d'un admirat i car amic nostre, propulsa l'edició d'una traducció de La divina comèdia, d'ANDREU FERREER. En RAMON D'ALÓS, competíssim podria cuidar-se de la bona marxa de la publicació.

Aviat publicarà Monografies Mèdiques el seu 25 fascicle. Alguns amics i admiradors del Dr. JAUME AGUADÉ, voldrien celebrar-ho amb un àpat de simpatia i homenatge.

Assenyalem els bronzes i les aquarelles de MANOLO HUGUÉ que estan en venda a la llibreria de la Vda. Salvat Papasseit, Galeries Laietanes.

Llegim que JOAN OLIVER, autor del llibre de cants Una tragèdia a Lilliput—"un chef d'oeuvre"—que ha passat gairebé inapercebut—sortirà un dia d'aquests per Amèrica.

Un excellent número extraordinari del nostre volgut col·lega La Veu de Catalunya per a celebrar els XXX anys de la seva publicació, integrat per les firmes més distingides de la literatura catalana.

Anunciada pel dia 25 de gener l'aparició d'una nova publicació politico-literària Mirator.

Entre els seus redactors i col·laboradors figuraran AMADEU HURTADO, PONS I PAGES, CARLES SOLDEVILA, CARLES CAPDEVILA, CLAUDI AMETLLA I COLL, ROVIRA I VIRGILI, AUGUST MATONS, CARLES PI I SUNYER, MARIUS GIFREDA, MANUEL BRUNET, ROSSELL I VILA i molts més.

No cal dir que els desitgem un bon èxit.

Les edicions de La Mirada publicaran les obres completes de JOSEP CARNER. El primer volum és la reedició dels inoblidables Fruits saborosos, una de les primeres obres mestres de l'autor.

L. N. R. publicarà un breu assaig sobre les pintures de maternitat de JOAQUIM SUNYER, per JERONI MORAGUES.

L'exemplaritat de l'Il·lustríssim doctor Torras i Bages, del P. IGANASI CASANOVAS, i L'Art i la Moral, recull de conferències diverses, són els dos volums últimament editats pel Foment de Pietat Catalana.

Noblesa i sinceritat són les dues principals característiques dels Monòlegs per a infants, de SARA LLORENS DE SERRA, a les Edicions de l'Arc de Barà.

Molt interessant la col·laboració d'A. NIN al setmanari L'Opinió, redactada des de Rússia. NIN prepara per les edicions Proa—enriquides cada dia més i més—una traducció directa del text rus, d'una novella de DOSTOIEVSKI.

Saludem el segon volum, en edició pulcre i simple, de la Col·lecció d'Obres selectes: J. J. ROUSSEAU: Contracte social, traducció i pròleg del nostre dilecte amic i admirat poeta RAMON VINYES.

Un justíssim article de F. VALLS I TABERNER: Vells i joves, publicat en un dels números últims de La nostra terra. ..

Hem saludat al doctor ISMAEL GIRARD, animador d'Oc i catalanòfil entusiasta.

Biblioteca Grumet, llibres per a infants, de les edicions Proa, publicarà una obra de BLAISE CENDRARS, i una obra d'ANDRÉ MAURROIS, traduïdes perfectament per JOAN LLONGUERAS i MELCIOR FONT, amb il·lustracions de RICART i de CAPMANY.

Coïncidint amb la pròxima aparició del segon volum de les obres de G. K. CHESTERTON, hi ha la intenció d'oferir un sopar amical a MARIA MANENT, poeta exquisit i cciengat traductor de L'home perdurable, el llibre precursor de Chesterton en català.

En cartera un llarg estudi d'E. ROIG sobre SCHUBERT.

Un dels nostres amics prepara per a L. N. R. una biografia crítica de GHANDI, l'extraordinari leader nacionalista indostànic.

ESDEVENIMENT EDITORIAL

O B R E S
DE
G. K. CHESTERTON

TRADUCCIÓ CATALANA INTEGRAL
SOTA LA DIRECCIÓ DE PAU ROMEVA

HA SORTIT EL 1.er VOLUM:

HERÈTICS

UNA DE LES OBRES MESTRES
MÉS SENSACIONALS DE L'AUTOR

EN PREMSA el 2.^{on} volum:

EL QUE NO ESTA BE

Edicions de LA NOVA REVISTA

PORTAFERRISSA, 26 — BARCELONA

FULLES GILLETTE

TALL PERFECTE
DEL MILLOR ACER

REFLEXIONEU!
L'home més fort
no viu més que
uns milers de dies

**Afaieten-vos amb
fulles Gillette per
no desperdiciar un
any de la vostra vida**

STAT. ANMA. GILLETTE - APARTAT 682 - BARCELONA